

8000 NOVO MESTO
Poštnina plačana pri Pošti 8101 Novo mesto

park

MI SMO CIGANI

MESTNO JEDRO KOT (PROPADAJOČI) TRGOVSKI CENTER

ŠTUDENSKO DELO: ANOMALIJA ALI VREDNOTA

vsako jutro od ponedeljka do petka
Prebujanje z dvema

103 MHz | www.studio103.si

PRIDRUŽITE SE INOVATIVNEMU OKOLJU

Podjetniški inkubator Podbreznik je realnost. V februarja 2010 je odprl vrata za nova inovativna podjetja. Že v začetku se je v Podjetniški inkubator Podbreznik vselilo 12 novih inovativnih podjetij. Od skupno 3.600 m² neto površine je že oddano cca. 2400 m² novim inovativnim podjetjem.

Partnerji v skupnem projektu Imos Holding d.d., Razvojni center Novo mesto d.o.o. in MO Novo mesto vabimo podjetja, podjetnike in potencialne podjetnike s perspektivnim razvojnim programom,

da postanejo člani

PODJETNIŠKEGA INKUBATORJA PODBREZNIK

S podjetniškim inkubatorjem bo upravljal Razvojni center Novo mesto d.o.o.

V zgradbi inkubatorja je v štirih etažah 3.600 m² sodobno opremljenih poslovnih prostorov, ki se oddajajo v najem članom podjetniškega inkubatorja. Člani imajo več ugodnosti: najemnino 2,5 EUR/m² v prvem letu, 3,0 EUR/m² v drugem letu, 3,5 EUR/m² v tretjem letu (najemnina ne vključuje DDV), potem pa se bo najemnina postopno dvigala do ekonomske najemnine po petem letu, pomoč pri ustanovitvi podjetja in pripravi poslovnega načrta, po vselitvi v to okolje pa tudi možnost kandidiranja za sredstva ministrstva za gospodarstvo

za zagon podjetja, podpornih storitev in poslovanja v ustvarjalnem podjetniškem okolju.

Operacijo delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa krepitev regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013, 2. razvojne prioritete. »Gospodarsko razvojna infrastruktura«, prednostne usmeritve 2.1: »Gospodarsko-razvojno-logistična središča«.

Več informacij o vstopu v Podjetniški inkubator in načrtovanju ustanovitve podjetja z inovativnim razvojnim programom dobite v Razvojnem centru Novo mesto d.o.o.,

e-naslov: inkubator@rc-nm.si, inkubator.podbreznik.novomesto@siol.net,

spletni strani www.rc-nm.si in na tel.št. 07/33 72 980, 0599 23 874.

YURENA

Glavni trg 11, Novo mesto

šola tujih jezikov

e-mail: yurena@siol.net

www.yurena.si

ANG.

07 33 72 100 \ 07 33 72 102

07 33 72 103 \ 07 33 72 104

NEM.

- tečaji splošnega jezika

ITA.

- tečaji poslovnega jezika

ŠPA.

- priprava na izpite

FRA.

- popusti za študente, brezposelne in upokoјence

RUS.

- možnost povračila stroškov preko razpisa Znanje uresničuje sanje

POR.

VPIS v tečaje do 12. 2. 2010

SLO.

za tujce

- tečaji v Angliji

Razvojno izobraževalni
center Novo mesto

RICEV KOTIČEK

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Brezplačno učenje slovenskega jezika

V sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve smo na RIC-u začeli z izvajanjem programov Učenje slovenskega jezika in Seznanjanje s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo. Izvajanje programov je sofinancirano iz sredstev Evropskega sklada za vključevanje državljanov tretjih držav, zato so za udeležence brezplačni.

Do **brezplačne udeležbe** v programu **Učenje slovenskega jezika** (do 180 ur) ste upravičeni državljani tretjih držav, ki imate dovoljenje za stalno prebivanje, in vaši družinski člani z dovoljenjem za začasno prebivanje na podlagi združitve družine. V program do 60 ur pa se lahko vključite tujci, ki v Sloveniji prebivate najmanj 2 leti na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in imate dovoljenje, izdano z veljavnostjo enega leta. Brezplačna udeležba velja tudi za vaše družinske člane, vendar takrat, ko sami izpolnite pogoje za udeležbo. Enaki pogoji veljajo tudi za vključitev v program **Seznanjanje s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo**, ki traja 30 ur.

Vabimo vse tujce, ki bi želeli obiskovati enega izmed teh programov, da se čim prej zglasite na bližnji upravni enoti ter zaprosite za potrdilo o izpolnjevanju pogojev. Če pri tem potrebujete pomoč, pokličite v Svetovalno središče (07 393 45 52). S tem potrdilom se oglasite pri nas, na Ljubljanski cesti 28, kjer vas bomo v program vpisali. Za dodatne informacije pokličite **07 393 45 53**.

Dodatne informacije o vseh programih Razvojno izobraževalnega centra Novo mesto lahko dobite vsak delavnik med 8. in 18. uro, na Ljubljanski cesti 28 v Novem mestu, po telefonu 07/393 45 50, na spletnem naslovu www.ric-nm.si ali po elektronski pošti na ric@ric-nm.si.

Druženje in
prijateljstvo

Sproščeno
vzdušje

Pomoč pri
osebnih težavah

Ustvarjalne
delavnice

Spoznavanje
poklicev

Podpora pri
učenju

PUM je daljša oblika neformalnega izobraževanja. Mladi lahko ustvarjajo skladno z željami, interesi in sposobnostmi, s tem pa so bolj motivirani za učenje.

Informacije:

RIC Novo mesto, Ljubljanska cesta 28

telefon: 07/ 393 45 69

gsm: 051 389 298

e-pošta: pum@ric-nm.si

park

regionalni mesečnik
številka 5, letnik 13, februar 2010
ISSN 1408-7189

odgovorni urednik: Uroš Lubej
kreativni urednik: Damir Skenderović

uredništvo: Marijan Dovič, Sandra Hrovat,
Gašper Klančar, Iztok Kovačič, Tomaž Levičar,
Uroš Lubej, Gregor Macedoni, Katja Martinčič,
Natalija Mikec, Bogdan Miklič, Boštjan Pucelj,
Maja Regina, Mitja Sadek, Damir Skenderović,
Damijan Šinigoj, Nina Štampohar, Jaka Šuln

urednik rubrike FotoPub: Boštjan Pucelj
tehnični urednik fotografije: Jaka Šuln
urednica študentske kamre: Katja Martinčič
naslovnica: FRAGMENT (v fotomontaži uporabljeni
fotografiji Boruta Peterlina)
lektorica: Nina Štampohar
oblikovanje uredniških strani: Sandra Hrovat
oblikovanje oglašnih strani: Grafika Tomi, Novo mesto

spletna stran: www.park.si
gospodar spletne strani: Marko Dvornik

vodja trženja: Boštjan Volk
040 804 083
boštjan.volk@park.si

CTP: ŠPES & CO., d. n. o. Novo mesto
tisk: Tiskarstvo Opara, Mali Slatnik
naklada: 1000 izvodov
izdajatelj: Revija Park
direktor: Uroš Lubej

kontakti:
Revija Park
Prešernov trg 6
8000 Novo mesto
tel: 07 393 08 12, m-tel urednika: 031 626 326
e-pošta: park@park.si

naročila, distribucija in reklamacije: 07 393 08 12
park@park.si

Mi smo Cigani

Uroš Lubej

»Dva tisoč let nazaj so najbolj ponosni dejali civic *Romanus sum* (Sem državljani Rima). Danes, v svetu svobode, najbolj ponosni pravijo *Sem Berlinčan* ... Vsi svobodni ljudje, kjer koli živijo, so državljani Berlina, in zato, kot svobodni človek, ponosno pravim: *Sem Berlinčan!*«

»Ich bin ein Berliner« (Sem Berlinčan) je nesmrten stavek, ki ga je 26. junija 1963 v Zahodnem Berlinu pred navdušeno množico izrekel ameriški predsednik John F. Kennedy.

Sem Berlinčan je bil izrečen v žaru ideološkega boja med komunističnim Vzhodom in kapitalističnim Zahodom in je bil zgolj eden izmed retoričnih biserčkov v hladni vojni. V trenutku ko je totalitarni vzhodnonemški režim okoli Zahodnega Berlina zgradil zid, je Kennedy predvsem hotel reči, da (zahodni) Berlinčani predstavljajo enklavo »svobodnega« kapitalističnega sveta globoko v carstvu komunistične Sovjetske zveze in da bodo ZDA to enklavo še naprej z vso močjo podpirale.

Toda bolj kot neposredni hladno-vojni učinek izrečenih besed je bil pomemben njegov simbolni pomen, ki s Kennedyjevimi neposrednimi nameni bržkone nima kaj dosti skupnega: *Sem Berlinčan* je dolga leta učinkoval kot izraz tega, da smo vsi državljani sveta, da imamo vsi pravico do svobode in izbire ter blagostanja. Da ni pomembno, kje si rojen. *Sem Berlinčan*, upravičen in dolžan do ohranjanja človeškega dostojanstva. *Sem Berlinčan*, zavezan univerzalni etiki, ki ima svoje korenine pri grških filozofih, pri svetem Pavlu, francoski revoluciji in »komunizmu«. *Sem Berlinčan* je navsezadnje simbolni konec 2. svetovne vojne, največje travme sodobne Evrope. Po dediščini nacizma in fašizma je bila taka izjava točka preloma, točka, ko se je Nemcem spet priznalo enakopravno vlogo med narodi, ki so hoteli biti združeni. »Ich bin ein Berliner« je torej – čeprav so bili kratkoročni učinki usmerjeni v suhoparne taktične boje – še deloval predvsem kot povezovalni faktor vseh idealistov in borcev za svobodo ter enakost.

Zanimivo je, da je besedo »svoboda« uporabljal tudi George Bush. Toda učinki njegove retorike so ravno obratni. Namesto da bi mu uspelo združiti svet, je svet po njegovi vladavini razdeljen močnejše kot kadar koli. Bush je s politiko, zavito v celofan »svobodni svet«, pripravil teren za svet, v katerem svobodnega mesta praktično nikjer več ne bo, svet, v katerem je vsakdo lahko žrtev globalnega terorja, bodisi zahodnih kapitalističnih demokracij ali pa vzhodne fundamentalistične mreže, svet, v katerem nihče več ni Berlinčan, ampak smo vsi Bagdadčani.

Če je bil za 20. stoletje značilen konflikt med demokracijo in komunizmom – ki sta vendarle oba nekakšna ideala, kakor koli borna že je (bila) njuna dejanska uresničitev –, je za 21. stoletje značilno nasprotje med kvazi-demokracijo finančno-naftno-orožarsko-tehnološko elito Zahoda na eni strani in verskim fundamentalizmom na drugi strani. Spopad dveh mafij skratka, ki pa se obe legitimirata z višjimi idejami.

Novo mesto je nekakšno malo prizorišče globalne vojne med dobrim in zlim, med svobodoljubnimi civilni in ciganskimi teroristi. Je bilo vedno tako? Zanimivo je, kako se Romov spominja »civilna« učiteljica Ana Marija Kozlevčar: »V moji mladosti so bili Romi skromni, ponižni, zelo revni in večkrat lačni, dolgo v pozno jesen so hodili bos, bili so slabo in pomanjkljivo oblečeni. Vedno so hodili po vaseh prosjačit, kradli niso ali pa veliko manj, kot se to dogaja danes. Starejši Romi so pomagali na kmetijah. Ljudje so jim vedno dali kaj za pod zob, če so le imeli, kajti tudi za večinsko prebivalstvo so bili po vojni težki časi. Revščina se je držala vseh, posebno na vasi. Po pripovedovanju vaščanov so se družili, se pogovarjali, ni bilo čutiti napetosti ali sovražnosti med ljudmi.«

Kaj vse se je spremenilo v nekaj desetletjih! »Cigani kradejo«, »Cigani izkoriščajo«, »Cigani ne delajo«, »Cigani uzurpirajo«. Sovražni govor je postal del vsakdanjika, del medijskega prostora, del vsakodnevnih govorice povprečnega Podgorjana, ki je sicer lahko obenem zagovornik pravic istospolno usmerjenih ali pa vegetarijanec. Sovražni govor je postal tako rekoč samoumeven. Zaradi nekaterih primerov bolj ali manj malega kriminala je celotna romska populacija postala žrtev hude stigmatizacije in diskriminacije. Sem tudi jaz kriminallec, če je med Slovenci pač nekaj roparjev, nekaj morilcev in nekaj fašistov?

Pred nekaj leti sta bili v bombnem napadu ubiti dve Rominji. Tik po letošnjem novem letu pa se je temu pridružil še napad na mrtve. Krajani so Romom skušali preprečiti pokop preminule. Kaj se bo še zgodilo, je povsem nemogoče predvideti. Pred nami je leto lokalnih volitev in strategija marsikaterega političnega povzpethnika bo temeljila na ponujanju učinkovite »rešitve« romskega vprašanja. V času krize je zelo lahko najti tega ali onega sovražnika, ki je krivec za vse tegobe malega človeka, pa naj bo to tajkun, minister ali pa »cigan«.

Res je, da je v romskih naseljih veliko črnograditeljev in da ljudje tam večinoma ne živijo na svoji zemlji. Toda obenem je to tudi izdelek nekega zgodovinskega procesa izrinjanja na rob, neke getoizacije in stigmatizacije. Če ne boš priden, te bo ukradel cigan Nande, so nas strašili starši. »Nočem ga za soseda, nočem ga za kolega, nočem ga na svojem pokopališču, nočem ga na slovenski zemlji.«

Morda je čas, da rečemo (priznamo), po obratnem zgledu velikega JFK-ja: »Mi smo cigani.«

SPREHODI SE.

Naročnina se plačuje za obdobje od naročila do konca tekočega leta. Prekinitev naročila je možna s pisnim preklepom in sicer deset dni pred koncem naročniškega obdobja. Naročniki imajo 10 % popust, dijaki in študentje, brezposelni ter matere na porodniškem dopustu 20 %.

Revolucija pred mestnimi vrati

Damir Skenderović, fotografija Boštjan Pucelj

In v tem kontekstu res ne razumem, da bi se kdo lahko bal župana Muhiča in prijateljev. Verjemite, tisti, ki so v Novem mestu prestrašeni, so ravno oni. Strah jih je že samo sence kakšnega resnega protikandidata. Na volitvah lahko prav oni največ izgubijo. Lahko se jim podre njihov zgoraj omenjeni gnili sistem, ki so ga desetletje in več – in to jim je treba priznati – vztrajno gradili in ga v zadnjih treh letih »sfiniširali« do svoje skrajno bizarne podobe.

Da je Novo mesto zrelo za revolucijo, je jasno. In sicer v najširšem pomenu pojma, kot ga izpisuje Slovar slovenskega knjižnega jezika: novomeška revolucija kot radikalna sprememba družbenih, ekonomskih, političnih odnosov, ki jo izvedejo napredne družbene sile.

Župan Muhič in prijatelji nas na vsak način poskušajo prepričati, da so oni tisto najboljši – v političnem in vseh drugih smislih –, kar lahko ponudi Novo mesto. Razumete. Po njihovem ne obstaja alternativa. Nak. Oblast, ki jo trenutno trpimo, je čisti presežek. Zgodovinski presežek. Naprej ne gre, više tudi ne. Zgodovina se je v najboljši obliki skoncentrirala v eni osebi in eni stranki. In se ustavila. Za vedno. Zato nas prepričujejo, da jih je treba še enkrat voliti. Fantje in še posebno župan radi poudarijo, da še niso končali posla. Štiri leta je premalo. Potrebujemo še štiri. Ali pa osem. Zakaj ne raje šestnajst?

Ob tem prikrivajo, da je župan Muhič na oblasti že tretji mandat. In še kdo iz Zveze za Dolenjsko. Dva mandata je »prevegetiral« kot vidni funkcionar v LDS. Predzadnji mandat celo kot podžupan. Ah, in seveda, v tem času ni mogel storiti kaj dosti. Zato je postal župan. Kot župan pa spet ni mogel narediti dosti, natančneje: toliko, kot je obljubljal. In obljubljal je veliko, saj še pomnite, volivke in volivci? In to kljub svojim izrednim sposobnostim in izkušnjam iz gospodarstva, politike, širokemu srcu in trdni volji. Kljub temu da je umirjen človek reda, discipline in predvsem človek velike delovne vneme in mogoče malce premekega srca, če povzamem povzetek obeh opisov našega župana iz obeh uvodnikov v intervjuju »s samim seboj«, ki sta bila objavljena v Novomeškem glasniku 2008 in Županovem glasilu 2009, ki ju je uspela sproducirati njegova propagandna mašinerija. Naš župan širokega, a premekega srca, torej ni kriv. Kriva sta katastrofalna zapuščina predhodnikov in pa še ducat drugih dejavnikov, za katere nima smisla, da jih spet naštevam, ker jih znamo na pamet. Ker so postali del kolektivne novomeške fantazme, tolikokrat nam jih je aktualna oblast ob vseh možnih priložnostih nesebično in velikodušno posredovala. Ne, naš župan za neizpolnjene obljube ni kriv, pa četudi je bil, kot rečeno zgoraj, del svojih predhodnikov. Tako rekoč je predhodil samemu sebi. Če bi bil ciničen, bi lahko k tem racionalnim dejstvom dodal

samo še: Zgodovina se v Novem mestu ponavlja, prvič kot tragedija, drugič kot farsa in tretjič kot župan Muhič. Ampak nisem.

V nasprotju z zgoraj omenjenimi zgodovinskimi akterji jaz menim drugače. Tisto, kar predstavljata župan Muhič in Zveza za Dolenjsko, je najslabše, kar je lahko dalo od sebe to mesto. Je najslabše iz obeh sistemov, ki smo jih bili deležni: samoupravnega socializma in Idsovskega samoupravljanja. Je skupek vsesplošne nesposobnosti in podpovprečnosti, političnega in občečloveškega primitivizma, jamranja, vrtičkarstva, domačijskosti, balkanizma, samopašnosti, objestnosti, krdelnega nagona, revizionizma, alkoholizma, kvazi elitizma, revanšizma, narcizma, patološke želje po oblasti, anarhije, zavračanja pravnega reda in legalizma, je preostanek fevdalizma in posledično kronično pomanjkanje samokritike in kronična preobčutljivost na kritike, še posebno na strokovne in argumentirane. V tem smislu Muhič in prijatelji dejansko delujejo kot konec novomeške zgodovine in konec novomeške demokracije. Naprej v tej zasedbi res ne gre. Zato je sintagma, ki smo jo lahko razbrali v Županovem glasniku: »Jaz, župan Muhič, sem Novo mesto«, treba postaviti v oklepaj in ji pribiti negacijo. Če rečem preprosteje: sedanjega župana in njegovo stranko je treba vreči čez edina vrata, ki so jih še pustili priprta. Vreči v tem kontekstu pomeni: jih ne voliti.

In v tem kontekstu je vsaka resna alternativa tudi že revolucionarna. Lahko se bere tudi že kot radikalna sprememba družbenih, ekonomskih, političnih odnosov, ki jo izvajajo napredne družbene sile, pa če tudi se to sliši še tako utopično in naivno. Pa ne zato, ker ne more biti še slabše, ampak zato, ker je v resnici lahko še veliko slabše. In v tem smislu jo morajo razumeti tudi vsi občani, ki še niso v celoti zapadli v diskurz Ivo – Lojze cvičkastega dvoumja. Tudi vsi intelektualci, umetniki, amaterski umetniki, športniki, rekreativci, kolesarji, zaposleni v Agenciji za šport, vinogradniki, Romi in turistični delavci. Tudi nosilci novomeškega političnega polja v mestu. Tudi SD, recimo, dolgoleten in zvest podpornik novomeškega župana. Tudi stranka Zares, od katere nove politike sta v mestu ostala samo še politika in Rock Otočec. Tudi LDS, ki je ustvaril in vzgojil politike Muhičevega kova in

miselnega obzorja in se za to svojim volivcem ni nikoli eksplicitno opravičila. Tudi Desus, nepogrešljivo pogrešljivi »koritnik« vsake koalicije. Tudi različni večni kandidati za župana s svojimi večnimi potencialnimi volivci vred, katerih največja politična spretnost je sedenje na dveh stolčkih, medtem ko domnevno kandidirajo za tretjega. Vraga, v tem kontekstu bi jo morali razumeti celo člani Zveze za Dolenjsko. Če hočejo dobro Novemu mestu, potem ne bodo volili Muhiča, še svoje lastne stranke ne.

In v tem kontekstu res ne razumem, da bi se kdo lahko bal župana Muhiča in prijateljev. Verjemite, tisti, ki so v Novem mestu prestrašeni, so ravno oni. Strah jih je že samo sence kakšnega resnega protikandidata. Na volitvah lahko prav oni največ izgubijo. Lahko se jim podre njihov zgoraj omenjeni gnili sistem, ki so ga desetletje in več – in to jim je treba priznati – vztrajno gradili in ga v zadnjih treh letih »sfiniširali« do svoje skrajno bizarne podobe. In ko se bo kak resen kandidat tudi dejansko ulesil, recimo, govorim na pamet: v obliki Milene Kramar Zupan, zna biti njihove zgodbe hitro konec. Prav lahko se zgodi, da bodo člani vladajoče ekipe množično začeli zapuščati kanu, v katerem so še včeraj skupaj veselo pili in malo veslali. Ne, županov kanuček ni sistem, ki bi ob kakršni koli resni politični alternativni držal vodo.

In v tem kontekstu bo morda vaš volilni NE županskega kandidatu Muhiču v zgodovini prepoznan kot DA Novemu mestu in kot žlahtno revolucionarno dejanje, za kar vam bodo vaši vnuki vsekakor hvaležni.

Temelj civilne družbe ali nepravilnost na trgu dela

Gregor Macedoni, fotografija Boštjan Pucelj

▶▶

Študentsko delo je po mojem prepričanju edina prava in delujoča fleksibilna oblika zaposlovanja mladih. Čeprav ministrstvo za delo ob vsaki priložnosti poudarja, da študentsko delo odžira delovna mesta mladim, pa sem trdno prepričan, da je to zelo uradniški in akademski pogled na realno dogajanje v podjetjih.

Decembra 2009 je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) objavilo podlage in izhodišča zakona o malem delu. Tako se je spet sprožila obširna debata o stanju in posledicah morebitnih sprememb na področju študentskega dela. Večino stališč MDDSZ in večjega dela javnosti bi lahko povzeli v smislu, da gre za nelojalno konkurenco pravemu zaposlovanju in da se na ta način omogoča izogibanje davkom in prispevkom. Ob ponovitvi mnogih že slišanih argumentov obeh strani je bilo še najbolj zanimivo jasno stališče novega rektorja ljubljanske univerze, ki ga je podal ob izvolitvi. Brez kančka dvoma je povedal, da se bo zavzemal, da študentsko delo, kot ga poznamo sedaj, ostane, ker rešuje številne socialne zagate študirajočih oziroma mladih. Vendar se zdi, da je študentska moč, ki se lahko vedno znova pokaže v nekoliko bolj radikalni obliki kot nasprotovanje drugih družbenih skupin, tokrat na resni preizkušnji. V razpravo o vprašanih okoliščinah študentskega dela je vključenih veliko različnih javnosti, kar dokazuje, da ne gre za enostavno problematiko, ki bi jo lahko stlačili zgolj v okvir delovnopravne zakonodaje, kot si to želi MDDSZ.

Najpomembnejši vidik, ki spremlja študentsko delo, je avtonomija skupnosti študentov. Bistvo je v vprašanju, v kolikšni meri si v Sloveniji sploh želimo prave civilne družbe. Zelo malo sodelujočih v javni razpravi o spremembah študentskega dela namreč ve, da je bila provizija, ki jo t. i. študentski servisi (agencije za posredovanje začasnih in občasnih del) zaračunavajo delodajalcem v skladu z določili zakona o skupnosti študentov (sprejet leta 1994) in druge delovne zakonodaje, opredeljena kot finančni temelj te samoupravne študentske skupnosti. Gre za (vsaj po mojem vedenju) edini celovit primer, ko je bilo uresničeno določilo 145. člena slovenske ustave, ki pravi:

»(samouprava na področju družbenih dejavnosti)

Državlani se lahko za uveljavljanje svojih interesov samopravno združujejo.

Državljanom se lahko z zakonom prepusti samoupravo urejanje posameznih zadev iz državne pristojnosti.«

Ustava ne pozna izraza »civilna družba«, vendar sem prepričan, da je rešitev, ko je država samoupravni skupnosti študentov prepustila notranjo avtonomijo ter ji hkrati zagotovila neodvisen vir prihodkov, s katerimi lahko avtonomno opravlja svoje naloge, najboljše oblika nevladnega

zdrževanja oziroma civilne družbe. V tej luči je poziv podmladkov političnih strank (»Želijo si, da bi jih vlada bolj upoštevala pri odločanju, v podmladkih strank pa bi radi sodelovali tudi pri novi delitvi denarja, ki ga študentska organizacija prejema od študentskega dela.« Delo, 19. januarja 2010) lahko razumljen popolnoma drugače, kot so si verjetno zamislili akterji skupnega srečanja. Ali je v ozadju res samo želja priti do deleža denarja? Prav gotovo je za mlado slovensko demokracijo nenavadno, da bi obstajalo od vlade in političnih strank (ter podmladkov) neodvisno delovanje. Nihče si ne dela utvar, da politika želi priti do svojega vpliva v študentskih vrstah, vendar ji to doslej ni uspelo v prav veliki meri ali na daljši rok. Mehanizmi notranjega delovanja v študentskih vrstah so tako različni od drugih, da je kateri koli zunanji struji težko pomembneje prevladati.

Študentsko delo je po mojem prepričanju edina prava in delujoča fleksibilna oblika zaposlovanja mladih. Čeprav ministrstvo za delo ob vsaki priložnosti poudarja, da študentsko delo odžira delovna mesta mladim, pa sem trdno prepričan, da je to zelo uradniški in akademski pogled na realno dogajanje v podjetjih. Najboljši dinamični in fleksibilni študentje (nekateri pa tudi zaradi socialnega statusa) delajo že v času študija in proti koncu študija je takih vse več, ki delajo na področju, za katerega se izobražujejo. In na ta način je sklenjenih veliko več trdnih zaposlitvenih pogodb ob tem, da se je za kakšnega pol leta država odpovedala razliki v prispevkih iz študentskega dela in redne zaposlitve. Če pa državni predstavniki menijo, da je nezahtevno delovno mesto, ki ga neprekinjeno v polnem časovnem obsegu opravlja enoletno pavzirajoči študent, odžiranje delovnega mesta, si po mojem ne predstavljajo realne slike v podjetjih. Ne glede na dodatne stroške si noben delodajalec na ključnih delovnih mestih ne bo želel stalnih menjav in vnovičnih uvajanj. Tudi razlika v stroških ne odtehta te nestabilnosti v poslovanju. Zato si upam postaviti izziv predstavnikom države, naj najprej vzpostavijo vsaj eno enako učinkovito fleksibilno obliko zaposlovanja mladih ter šele potem rušijo obstoječi sistem študentskega dela. Težko bo namreč za nazaj popravljati napake, ki bodo lahko veliko večje od nekaj dodatnih milijonov evrov, ki bi jih dobila država z višjimi prispevki za socialno in pokojninsko zavarovanje v skladu z izhodišči, ki jih predvideva novi

Zakon o malem delu.

Kot sem navedel, študentom pri obrambi njihovih interesov ne bo lahko. Poleg že navedenih podmladkov so še druge skupine, ki jih bodisi moti moč, ki izhaja iz avtonomnega študentskega organiziranja in financiranja, bodisi se vidijo kot možni soupravljalci denarja, ki se ustvarja ob študentskem delu. Tako so nekaj rektorskih mandator nazaj na ljubljanski univerzi javno izrekli, da bi pod svoje okrilje radi dobili študentske domove, NUK in študentsko univerzitetno organizacijo s finančnimi prihodki skupaj (tudi zato je stališče sedanjega rektorja ljubljanske univerze zanimiva sprememba). Gre za oziranje po zgledih iz tujine, kjer so tudi primeri velikih in močnih univerz z vsemi pridruženimi sistemi skupaj. Iz univerzitetnih krogov (z mesta prorektorja ljubljanske univerze) je na ministrsko mesto prišel tudi sedanjí minister za delo Ivan Svetlik. Njegove izjave že kmalu po nastopu mandata, ko je napovedoval spremembe na področju študentskega dela, niso bile presenetljive. Vnovič pa se je izkazalo, da ima študentsko delo veliko večjih in manjših vplivov na številne pore družbenega dogajanja, ne samo na trg dela. Spremembe na tem področju je v prvih mesecih po nastopu mandata pred sedanjim napovedovalo že kar nekaj ministrov za delo, pa se ni zgodilo veliko.

Našel sem nekaj vidikov, pa prav gotovo še ne vseh, ki jih zajemajo morebitne spremembe na področju študentskega dela. Ob navedbi, da je študentsko delo avtonomen finančni vir študentske skupnosti, si je nepoznavalcu študentskega delovanja težko predstavljati, da to obsega tako zagotavljanje oddajanja Radia Študent, izhajanja knjig Študentske založbe in Založbe Litera, galerije Kapelica, kluba K4, nastopanja pevcev APZ Tone Tomšič in plesalcev AFS France Marolt ter še veliko drugega kulturnega, športnega, socialnega, mednarodnega in ostalega delovanja. Verjetno tudi malo Novomeščanov ve, da je študentsko delo eden pomembnejših stebrov, na katerem sloni vsa dejavnost Društva novomeških študentov skupaj z Založbo in Knjižno Gogo, s klubom Lokalpatriot, z Galerijo Simulaker, s Hostlom Situla in nenazadnje je tudi časopis, ki ga držite v rokah, zrasel iz lokalne študentske organizacije, katere glavni finančni vir je študentsko delo.

Ana Marija Kozlevčar, učiteljica romskih otrok

»Vsak otrok bi se moral imeti pravico izobraževati v maternem jeziku vsaj v prvem triletju osnovne šole«

Bogdan Miklič, fotografiji Boštjan Pucelj

Upokojena učiteljica Ana Marija Kozlevčar je deloholik v pravem pomenu besede. Vsa leta njenega učiteljevanja in še danes so povezana s poučevanjem Romov, najmlajših, malo starejših in odraslih. Je ženska pravih idej in predlogov, ki pozna tudi poti za njihovo uresničevanje. Ko je učila Rome, se je tudi sama naučila veliko romskih besed in nastal je romsko-slovenski slovar, ki bo dobrodošel za vse, ki delajo s pripadniki romske skupnosti. Po njenem mnenju je slab obisk otrok v šoli še vedno rak rana šolanja romskih otrok, do urejenih družin pa bomo prišli le z odgovornim materinstvom.

Z Romi ste se prvič srečali že kot učenka, ko ste obiskovali OŠ v Prečni. Kakšni so bili takrat Romi?

V moji mladosti so bili Romi skromni, ponižni, zelo revni in večkrat lačni, dolgo v pozno jesen so hodili bos, bili so slabo in pomanjkljivo oblečeni. Vedno so hodili po vaseh prosjačit, kradli niso ali pa veliko manj, kot se to dogaja danes. Starejši Romi so pomagali na kmetijah ali ljudem pri različnih delih, kot je popravilo hiš, pri delu na travniku in v gozdu. Ljudje so jim vedno dali kaj za pod zob, če so le imeli, kajti tudi za večinsko prebivalstvo so bili po vojni težki časi. Manj smo se med seboj razlikovali, ker je bilo veliko otrok tudi v ostalih družinah, revščina se je držala vseh, posebno na vasi. Po pripovedovanju vaščanov so se družili, se pogovarjali, ni bilo čutili napetosti ali sovražnosti med ljudmi. Romi, ki so bivali v bližini moje rojstne vasi, so delali na cesti, tolkli so kamenje, delali v kamnolomih in bližnjih tovarnah. Nekateri so si pridelali svojo pokojnino. Ob primeru pokojnega smo

hodili drug k drugemu se od njega poslavljati, »kropit«, smo rekli, pa »čut«, ali po romsko »sedet«. V šolo pa tako kot danes niso radi prihajali, pouk so obiskovali neredno, do četrtega razreda je še nekako šlo, potem se je ustavilo. Dekleta so postale mamice, zgodnje materinstvo jih je pritegnilo bolj kot šolanje.

Kot učiteljica ste stopili v učilnico leta 1966. Koliko Romov ste imeli takrat v razredu?

Diplomirala sem na učiteljski šoli v Novem mestu leta 1966. Moje prvo delovno mesto je bila podružnična šola Karteljevo, kjer sem poučevala tri leta. Na tej šoli ni bilo romskih učencev. Nato sem odšla poučevati v Prečno in bila vodja podružnične šole do leta 1972, ko sem se s svojimi učenci preselila na Osnovno šolo Bršljin in ostala na tej šoli do upokojitve leta 2001. V Prečni je bila štirirazrednica, podružnična šola matične šole, takrat Katje Rupe, danes pa je to Osnovna šola Center. V šolo v Prečni so prihajali učenci iz Ža-

bjaka, kajti med tem časom se je zgodila v naši vasi tragedija med domačinom in Romi. Vsi Romi, ki so prej bivali na Marofu, kot smo imenovali ta del Prečne, so se odselili v Žabjak. Z učenci Romi sem se srečala leta 1972 na Osnovni šoli Bršljin. Takratni ravnatelj Boris Gabrič se je zelo zavzemal, da bi romski otroci začeli redno prihajati k pouku. V novi šoli je poskrbel za kopalnico in umivalnico za otroke Rome, vsako jutro smo jih skopali, preoblekli v »šolske« obleke, redno smo jim čistili glave in odstranjevali uši. Imeli so tudi garje in bili so pogosto krastavi. Vse to je delala snažilka Rominja Nežka z Ruperč Vrha. Učiteljice smo ji pomagale in lepo smo se razumeli. Menim, da so bili takratni otroci lažje vodljivi in bolj vzgojeni. V šolo smo jih vozili s šolskim kombijem, prav tako tudi domov. Vsa leta poučevanja na šoli Bršljin pa sem imela učence Rome v oddelku. Število je bilo različno, včasih več, včasih manj. Ker so otroci verjetno čutili, da so mi enako pomembni kot vsi ostali, sem imela vedno dober obisk.

Prihajanje k pouku je najpomembnejša stvar, saj po zraku otrok ne moreš učiti. Med odsotnostjo se snov pozabi, težko se je spet vklopiti v šolski ritem. Ker sem vse to spoznala, sem si prizadevala z različnimi motivacijami in s spodbudami. Kmalu sem začela razmišljati, da Rome izobražujemo pravzaprav v tujem jeziku. Vsak otrok bi se moral imeti pravico izobraževati v maternem jeziku vsaj v prvem triletnem osnovne šole. V prvih razredih romski učenci veliko jokajo in nočejo v šolo. Vzrok vidim prav v nerazumevanju slovenskega jezika, sploh knjižnega.

Ste zanje pripravljali posebne ure?

Posebne ure med poukom z ostalimi učenci se ne da pripravljati, pouk sem individualizirala in za učence Rome vedno pripravljala alternativna učna gradiva, kajti že kot mlada in neizkušena učiteljica sem spoznala, da po predpisanih učbenikih in delovnih zvezkih ti učenci ne morejo delati, ker je v njih premalo vaj, snovi gredo prehitro dalje, učenci pa so potrebovali več vaj in bolj počasen tempo dela. Šolstvo mora pri svojem delu upoštevati predšolsko dobo, kakršno so ti otroci imeli, upoštevati je treba izhodišča, ki niso primerljiva z otroki večinskega prebivalstva. Če niti izhodišča niso primerljiva, kako so lahko učni normativi za vse učence enaki. Če pa se že vnaprej predvideva, da bo minimalne učne normative pa tudi romski otrok le dosegel, je to velika krivica, ki se dela romskim otrokom. Primanjkljaj različnih znanj in spretnosti ter grafomotoričnih sposobnosti je kasneje zelo težko nadoknaditi ali pa se jih v večini primerov sploh ne da. K pomanjkanju določenih znanj je botrovalo še izostajanje od pouka in že pridobljeno in naučeno znanje so med odsotnostjo pozabili in vedno znova se je bilo treba vračati na začetek. V letih 1998 in 2001 sem napisala 13 delovnih zvezkov, namenjenih počasnejšemu delu z učenci Romi. Takrat smo rekli, da je to prilagajani program. Da ne bo pomote, po prilagojenem programu so delale šole za otroke s posebnimi potrebami, jaz pa sem programe in normative samo prilagajala počasnejšemu in razumljivejšemu načinu dela. Zvezki so bili pri Strokovnem svetu Ministrstva za šolstvo potrjeni za dobo šestih let. Zvezke je tiskala Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba. Za založbo je takrat delal Franci Šali. Ob izidu zadnjega delovnega zvezka sem imela že pripravljen rokopis dvojezičnih delovnih zvezkov za pouk slovenščine v prvem in drugem triletnem osnovne šole, torej spet trinajst zvezkov. Vsa ta leta gradivo čaka na Zavodu za šolstvo, enota Novo mesto. Pozdravljam dodatne romske urice v šoli v dvojezičnem smislu, za kar bi lahko usposobili romske pomočnike, predvsem za prvo triletno. Romske urice bi vsebovale glasbo, ples, bonton, pogovore in različne socialne igre. Program bi morali pripraviti strokovnjaki, pomočniki pa bi ga izvajali. Predvsem pa je treba voditi natančno evidenco o tem, katero znanje določeni otrok ima in katera znanja mu zaradi izostajanja od pouka manjkajo. Slabo je, če se znanja otrokom podajajo padalsko, v znanju

pa so vrzeli. Brez dobre podlage otrok v naslednjem razredu ne more napredovati.

Ali vaše delovne zvezke še uporabljajo?

Zvezkov seveda ni več moč dobiti, čeprav sem na internetni strani učiteljev zasledila vprašanja, kje bi se zvezki dobili, da so bili uporabni in učiteljem v pomoč. Učiteljice pravijo, da so si shranile po en izvod in jih sedaj fotokopirajo. Predlagam ponatis, Dolenjske založbe ni več, Tiskarna Novo mesto pa prav gotovo hrani arhiv. Predlagam tudi, naj se natisnejo dvojezični delovni zvezki, ki so arhivirani na Zavodu za šolstvo. Če ugotovljamo, da

celo preveč. Predlagam tudi ponavljalne počitnice v drugi polovici avgusta in prav v tem času bi lahko ponovili snovi, da bi učenci lažje začeli novo šolsko leto.

Na novomeškem Ricu ste poučevali odrasle Rome. Kakšne so vaše izkušnje z njimi?

Na Ricu sem poučevala odrasle Rome sedem let z nekaj prekinitvami. Udeleženci so prihajali k pouku z velikim pomanjkanjem začetnega znanja, osnovne pismenosti, vendar smo dokaj hitro nadomestili pomanjkljiva znanja s tistimi, ki so k pouku redno prihajali. Motilo me je,

Rome izobražujemo pravzaprav v tujem jeziku. V prvih razredih romski učenci veliko jokajo in nočejo v šolo. Vzrok vidim prav v nerazumevanju slovenskega jezika, sploh knjižnega.

se obisk pouka in učni rezultati ne premaknejo naprej, je treba delati nove in nove inovacije, preizkušati načine dela in učne prijeme in tako se lahko pride do rezultatov.

Na kakšnih osnovah ste gradili svet med romskimi in »neromskimi« učenci znotraj razredne skupnosti?

Moram priznati, da je bilo pogosto zelo težko. Med ostale učence so bili vpisani nekaj let starejši Romi, večji, močnejši in praviloma so se jih ostali učenci bali. Veliko truda in znanj, ki niso napisana v nobeni knjigi, je potrebnih, da razredna skupnost zaživi kot celota. Vse pa je odvisno od tega, kakšni so starši romskih učencev, ali se pogovarjajo z učiteljem ali pošiljajo otroke k pouku ali jih pošiljajo na športne, kulturne in naravoslovne dneve. Praviloma so bili na teh šolskih aktivnostih odsotni, kar je zelo narobe. Najtežje je bilo ob primerih kraj. To so jim sošolci vedno najbolj zamerili. S tistimi učenci, ki tega niso počeli, so se dobro in lepo razumeli, se v odmorih družili in si pomagali pri šolskem delu.

Leta 2001 ste se upokojili. Kaj počnete sedaj? Vam zdaj ostaja precej več časa?

Po naravi sem deloholik, delo vidim na vsakem koraku, praviloma si ga nalagam sama, taka sem. Imam veliko hobijev, najljubši pa so trenutki, ki jih preživim s svojimi štirimi vnuki. To je nekaj najlepšega, kar se mi je zgodilo v življenju. Sem velik ljubitelj vseh otrok, zato kar ne morem nehati misliti na romske otroke, ki so za veliko stvari v življenju prikrajšani, pa so sposobni in imajo interese. Kot pravite, ker imam sedaj več časa, sem uredila in zbrala svoja interna učna gradiva, ki sem jih uporabljala pri svojem pedagoškem delu in jih »ponujam« šolam kot alternativna učna gradiva, saj je predvsem romskim pomočnikom treba ponuditi pomoč, saj vendar niso učitelji, kako naj najdejo pot do samostojnega dela z učenci. Imam še veliko idej, če bodo slišane, bomo lahko še veliko naredili in izboljšali, predvsem pa olajšali delo v šoli z romskimi učenci. Ponavljanja in utrjevanja ni nikoli dovolj ali

svoji izvirnosti, ker je predvsem govorni jezik?

Romščino se uporablja samo v fonetičnih oblikah, to je dejstvo. Ko sem v šoli za odrasle delala z dvojezičnimi alternativnimi učbeniki, ki sem jih pripravila sama, sem bila nad reakcijo prebrane romske besede prijetno presenečena. Brali smo slovensko poved in romski prevod. Vsi bi povedali določene stvari še malo drugače. Menim, da se izrazi izgubljajo, če jih iščemo pri starejših Romih, jih mlajši več ne priznavajo. Ponuditi bi bilo treba dvojezična učna gradiva vsaj v prvem triletnu, menim, da bi romski učenci pridobili na

pozitivni samopodobi, da bi prišlo do zavedanja, da se morajo posvečati svojemu jeziku.

Novomeški pesnik in pisatelj Rajko Šajnovič vas na spletnih straneh obtožuje, da ste mu »ukradli« romsko kulturo. Sta zgladila spore, o katerih smo brali na spletnih straneh, da Neromi ne morejo pisati romskih slovarjev?

Z gospodom Šajnovičem sva zakopala bojno sekuro, nič nisem vedela o njegovem baje napisanem slovarju. Saj bi bilo prav, da bi Romi pisali romske slovarje, ker pa sem ga, zgleda, prehitela, bo iskal naslednjo priložnost. Ja, ni bilo ravno kulturno in lepo, v kakšen spor sva se spustila, vendar sem vesela, da je prevladal razum. Upam pa, da bodo njegova dela nekoč objavljena in služila romskim ljudem kot kulturna dediščina. Vložila sem že kar nekaj truda, da bi do tega prišlo, vendar proces še traja. Če je gospod Rajko edini na Dolenjskem, ki kaj napiše, je treba dati priložnost njemu, da bodo dolenjski Romi imeli svoje knjige.

Se učitelji na šolah, ki imajo Rome, dovolj zanimajo za romski jezik? Kako tekoče bi morali govoriti romsko?

Težko je komentirati to vprašanje, menim, da so na šole zato poslani romski pomočniki. Kako so pomočniki izobraženi, oblikovani in uporabni, je pa druga zgodba. Menim, da bi morali biti vodeni pri delu v razredu, nemogoče je pričakovati, da bodo delali samostojno. Povezava z učitelji je nujna. Morali bi igrati vlogo koordinatorja med domom in šolo, to naj bi bilo njihovo največje poslanstvo pri nas na Dolenjskem. Slab obisk pouka je še vedno rak rana šolanja romskih otrok. Morali bi potrebovali obliko delovnega aktivna in svojega stalnega mentorja, ki bi deloval med šolo in pomočniki, nanj bi se obračali v težavah in dilemah, predvsem pa bi jim morale biti natančno razložene delovne obveznosti.

Ugotavljate, da so romske matere najbolj odgovorne za redno pošiljanje otrok v šolo. Kako ste razvili to hipotezo in kako matere naučiti te odgovornosti?

Kako vemo, da so res izvirni romski izrazi v nepotvorjeni obliki?

O tem lahko odločajo le poznavalci, torej Romi. So pa že med naselji velike razlike, predvsem v naglaševanju in uporabi sičnikov in šumnikov, zato nisem uporabljala akcentov na besedah, to naj delajo lingvisti. Ko bodo Romi končali visoke šole, se bodo lahko posvečali jeziku svoje matere, vendar se bojim, da bo prepozno, ker se bo jezik integriral z jezikom okolja.

Se strinjate, da je romski jezik izgubil na

Ana Marija Kozlevčar v družbi Sanje Šabič, Milene Tudi in romske svetnice Dušice Bažek na nedavni predstavitvi romsko-slovenskega slovarja.

Mati je prva, ki poskrbi, da gre otrok pravi čas v posteljo k počitku, da bo zjutraj lahko vstal, pojedel zajtrk in odšel v šolo. Posvečati se je treba materam, jih izobraževati in jih pripravljati na odgovorno materinstvo.

To trdim že dlje časa, da je mati tista prva, ki poskrbi, da gre otrok pravi čas v posteljo k počitku, da bo zjutraj lahko vstal, pojedel zajtrk in odšel v šolo. Posvečati se je treba materam, jih izobraževati in jih pripravljati na odgovorno materinstvo. Trdim, če izobražujemo mamo, izobražujemo družino. Menim tudi, da dekleta prezgodaj postanejo mame in opustijo izobraževanje. Mnoge so zelo nadarjene in bi v življenju lahko veliko dosegle.

Ste članica Društva Julija. Članice pogosto prihajate med Rominje. Kakšna je danes vloga ženske znotraj romske družine?

Vloga romske ženske niti malo ni enostavna. Veliko število otrok, brez vode in elektrike, v majhni kolibi se stiska veliko število družinskih članov, posebno zimski čas je krut za romske družine. Nujno je urediti bivanjske razmere, potem bo šlo

vse navzgor. Higiena, razgledanost ob gledanju televizije, znanje slovenščine, uporaba računalnika itn. Še vedno pa velja, da je vsak otrok ogledalo družine. Starševstvo je odgovorna naloga v življenju, če imaš otroka rad, ga pošiljaš v šolo, da bo njegovo življenje lepše in uspešnejše.

Imate občutek, da imajo Romi veliko otrok zaradi tega, ker potem dobijo precej denarja?

Za mnoge najbrž kar velja, ob načrtovanju družine je treba misliti na odgovornost, kako otroke pripraviti do lastnega kruha.

So vas Romi kdaj okradli?

Seveda imam tudi te grenke izkušnje iz šolskih klopi, zelo sem bila okradena v težkih časih ob gradnji hiše in mnogih posojilih. Grozno sem bila razočarana, težko sem prebolela. Kraje sovražim iz vsega srca, če tega ne bi bilo, bi tudi sobivanje

bilo mirnejše in brez večjih težav.

Kako rešujete odnose z njimi, če pride do navzkrižnih interesov?

Pri reševanju težkih situacij učitelj izgublja veliko energije. Oblikovati bi se morale romske urice, ki bi vključevale socialne igre in bonton. Te vsebine manjkajo, preveč se usmerjamo samo na izobraževanje, vzgojo se kar zanemarja.

Glede na poznavanje razmer v naši občini katere probleme je treba reševati takoj in kdo naj jih rešuje?

Na prvem mestu je ureditev bivanjskih razmer. Vsak človek je upravičen do dostojnega bivalnega prostora, dajmo Romom priložnost, kdor jo bo izkoristil, bo lahko napredoval. Kdo lahko rešuje urejanje lokalnih zadev, se ve. Trenutni čas je reševanju te tematike primeren, treba bi bilo le pospeševati zadeve, vse se odvija prepočasi. Nič nimam proti psom, če gradimo hotele za pse, moramo pomisliti tudi na ljudi, ki že mnogo let ne živijo človeku primerno življenje.

Kakšna pa naj bo vloga države?

Menim, da je država kar dobro poskrbela za romske ljudi v okviru zakonodaje in ostalih aktivnosti. Pogrešam le boljšo organizacijo Romov, samo čakajo, da bo nekdo drug nekaj storil. Lahko bi organizirali vaše odbore, se sestajali in reševali tudi medsebojne spore, problem potepuških psov in ostale zadeve, ki se dogajajo v naseljih. Vsako naselje bi lahko imelo voditelja, nanj bi se Romi obračali po nasvete, neko tako organiziranost pogrešam. Skupina ljudi, ki se organizira in vodi naselje v smislu krajevne skupnosti.

V pisarni zveze Romov v Novem mestu ste v zadnjem letu delali kot zunanja sodelavka. Ste zadovoljni z dejavnostjo te pisarne in kako so z vami zadovoljni v Murški Soboti?

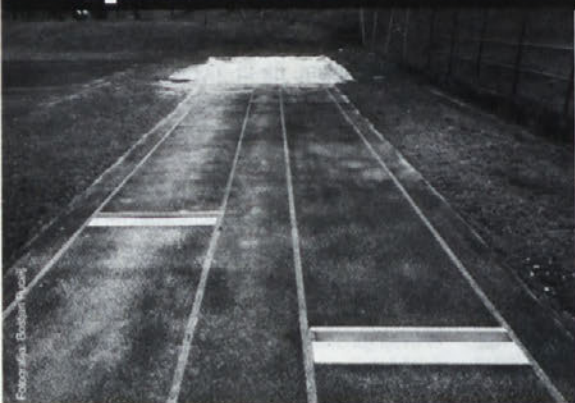
Minilo je leto, odkar delam v pisarni Zveze Romov v Novem mestu. Pisarna

je postala stičišče ljudi, ki razmišljamo in iščemo rešitve na določene teme. V pisarni se srečujemo, pogovarjamo, dogovarjamo in dogovorimo. Kako so z menoj zadovoljni v Murški Soboti, morate vprašati njih, mislim pa, da ni veliko ljudi, ki bi med Rome prišel delat za Rome. Kdor še tega ne razume, ni vredno, da bi mu bolj na široko razlagala.

Administrativno in strokovno pomagajte Bojanu Tudiji, podpredsedniku Zveze Romov Slovenije. Najbrž na svoji koži občutite, da je težko, če je en sam (Tudija) odgovoren za vse, ker težav je veliko ...

Podpiram prizadevanja in napore mojega sodelavca, ki je podpredsednik Zveze Romov in Sveta romske skupnosti. Potreboval bi še večjo ekipo ljudi, ki bi reševala tekoče zadeve. Je aktiven in delaven, diplomat na svojem področju. Prav gotovo je gospod Bojan ambasadorsko reševanja romske tematike. Ima obširno območje od Grosuplja, Kočevja, Ribnice, Bele krajine, Krškega, Brežic in celotno novomeško območje. Rad bi bil več po posameznih naseljih, rad bi se več srečeval z ljudmi, vendar en sam človek na vseh koncih ne more biti. Potreboval bi ekipo vsaj treh dobrih, odgovornih, zanesljivih ljudi, ki bi si delo razdelili, tudi odgovornosti, seveda. Bojana je treba podpirati, mu pomagati, saj je v letih svojega delovanja za Zvezo Romov dokazal, da je sposoben, odgovoren, pripaden svojemu narodu in dober sogovornik s političnim okoljem. V mojih očeh je vsega spoštovanja vreden, naj ga Romi podpirajo in mu pomagajo. Primerjam ga z ameriškim predsednikom, tudi črnski narod je bil zapostavljan, v suženjstvo pripeljan na to ozemlje, pa se je nekdo njihove krvi dvignil in dokazal, da se da, da lahko dosežemo vse, če imamo dovolj volje.

Primer Vernig - Malnar Opravičilo

Revija Park je bila prek okrožnega sodišča seznanjena, da so prispevki, ki se dotikajo medijskih izjav Jane Vernig o domnevnem spolnem nadlegovanju in so bili objavljeni v naši reviji, globoko prizadeli Slavka Malnarja, trenerja v tukajšnjem atletskem klubu. Gre za naslednje prispevke:

- članek *Odbojkarica Jana Vernig, najboljša novomeška športnica vseh časov, je razkrila pretresljivo izkušnjo spolne zlorabe iz otroštva*, avtorja Damirja Skenderovića, objavljen 16. septembra 2007 na spletni strani www.park.si;

- komentar *Junaki in žrtve ali o tem, zakaj je Novo mesto raj za pedofile*, avtorja Damirja Skenderovića, objavljen 1. oktobra 2007 na spletni strani www.park.si in 6. oktobra 2007 v reviji Park, na strani 19;

- ter *Pismo Atletskemu klubu Krka: Opozorilo na nezadostno ukrepanje ob sumu spolnega nasilja v AK Krka*, podpisano s strani nevladnih organizacij (Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja, Zavod Emma, Združenje proti spolnemu zlorabljanju, Društvo Ključ, Društvo ženska svetovalnica), objavljeno 4. decembra 2007 v reviji Park, na strani 6, in 12. decembra 2007 na spletni strani www.park.si.

V imenu Revije Park želim pojasniti, da objavljeni

prispevki nikakor niso imeli namena obtoževati Slavka Malnarja, ampak komentirati druge vidike tega primera. Toda dele objavljenih člankov, ki sicer povzemajo in komentirajo poročanje časnika Dnevnik, Radia Krka in Dolenjskega lista, je ne glede na to moč razumeti kot medijsko obtožbo.

Žal pri tem revija Park navedb omenjenih medijev ni samostojno preverjala, kljub temu, da je šlo za hude obtožbe. Tudi ne pri obtoženem trenerju, ki je sicer vse navedbe Jane Vernig večkrat javno zanikal.

To priznavamo kot novinarsko napako in kršitev kodeksa novinarske etike. Objave omenjenih prispevkov zaradi tega obžalujemo, Slavku Malnarju in vsem prizadetim pa se opravičujemo.

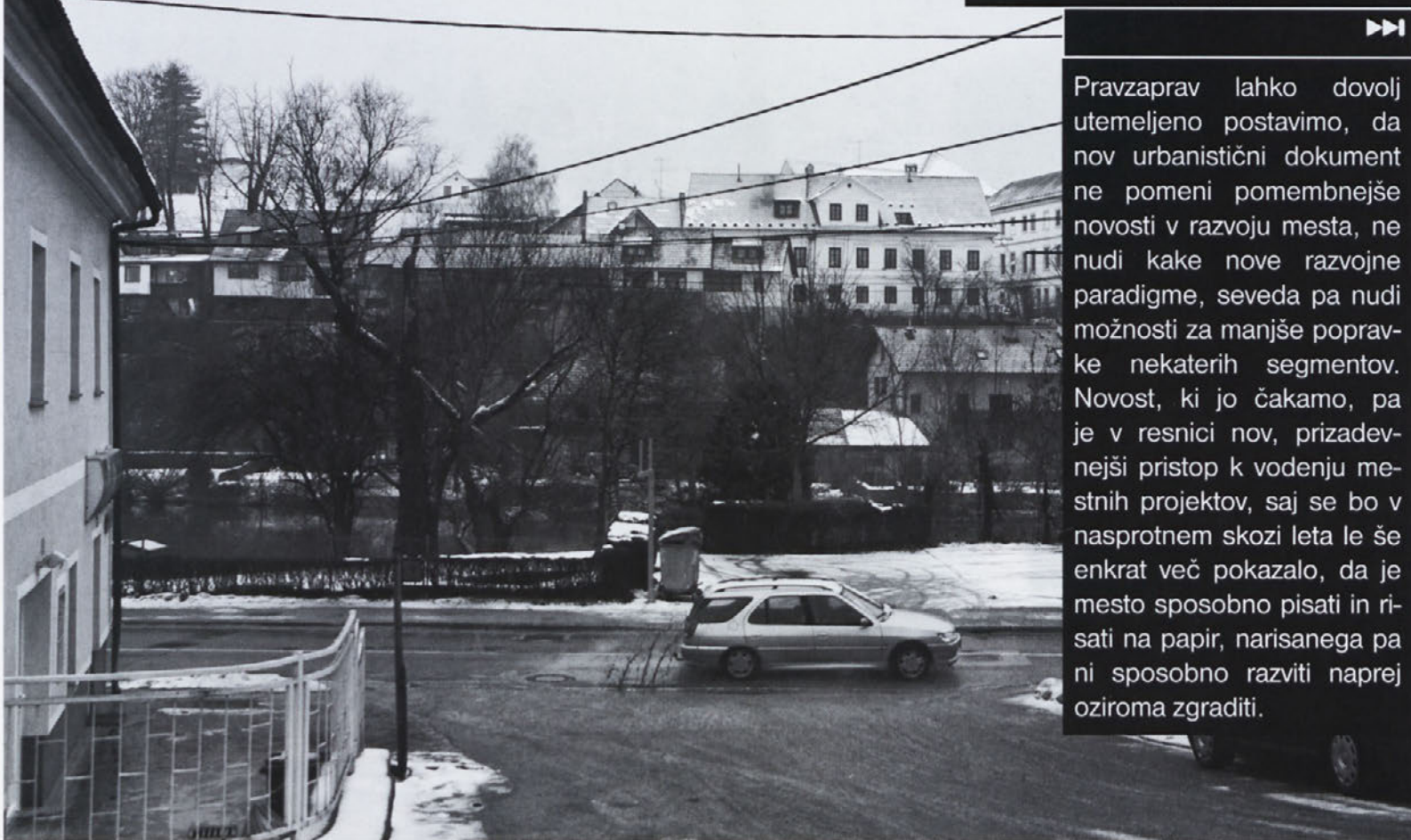
Javnost želimo seznaniti tudi s tem, da smo bili v zadnjem času seznanjeni z dokumenti, ki bi lahko vzbudili resne dvome v trdnost obtožb proti Slavku Malnarju.

Uroš Lubej, odgovorni urednik Revije Park

Ob rob sprejetju občinskega prostorskega načrta

Novi načrti in stara realnost

Besedilo in fotografije Tomaž Levičar

Most za pešce v izteku Resslerove do Pugljeve v mestnem jedru je le eden izmed številnih projektov, ki so že leta in leta v urbanističnih dokumentih, a v vsem tem času ni bilo skoraj niti trohice upanja, da bi iz besed in papirja prešli v gradnjo.

Novo mesto je konec lanskega leta dobilo nov urbanistični dokument. Ta bo v naslednjih letih urejal njegov prostorski razvoj. Ker to ni prvi tovrstni dokument v zadnjih desetletjih, pač pa le naslednik dosedanjih, ki se odziva na nekaj vmes nastalih gospodarskih, socialnih, pravnih in podobnih dejstev, je pred nami le še enkrat več vprašanje, ali so sploh vzpostavljene možnosti za njegovo uresničitev v naslednjih denimo dvajsetih letih oziroma ali jih kdo vzpostavlja.

Urbanističnih aktov tega in podobnega ranga, na podlagi katerih bi Novo mesto lahko doživelo močnejšo preobrazbo, že v preteklosti sploh ni manjkalo. Pravzaprav lahko dovolj utemeljeno postavimo, da nov urbanistični dokument ne pomeni pomembnejše novosti v razvoju mesta, ne nudi kake nove razvojne paradigme, seveda pa nudi možnosti za manjše popravke nekaterih segmentov. Novost, ki jo čakamo, pa je v resnici nov, prizadevnejši pristop k vodenju mestnih projektov, saj se bo v nasprotnem skozi leta le še enkrat več pokazalo, da je mesto sposobno pisati in risati na papir, narisane pa ni sposobno razviti naprej oziroma zgraditi.

Načrti so pač že skoraj po definiciji navdušujoči, še posebej novomeški, ki se zdijo praviloma posebej ambiciozni. Naslednji korak, zdi se, da teži, je torej njihovo uresničevanje. Pri tem pa, kakor lahko spremljamo skozi zadnja leta in desetletja, Novo mesto ni bilo nikoli prav posebej uspešno, še posebej ne, ko govorimo o uresničitvi projektov na področju prometa, kulture, športa, izobraževanja in podobnega, torej predvsem na tistih delih razvoja, katerih nosilec ali vsaj katalizator mora biti lokalna skupnost, točneje občina.

Sem ter tja slišimo, kako je ta ali druga gospodarska družba celo presegla svoje načrte v določenem letu, ali pa izverno o športnikih, ki so z rezultati v sezoni presegli svoja pričakovanja. Z novomeško občino ni tako. Ta na

koncu leta nikoli niti doseže ne, kaj šele da bi presegla načrte, ki si jih zastavi na začetku leta oziroma določenega obdobja. In z njenimi prostorskimi akti je povsem enako. V nekaterih primerih gledamo že nekaj let, v kakšnih pa celo štejejo že v desetletjih čas, v katerem ji ni uspelo uresničiti projektov, ki si jih je zastavila. Primerov je veliko in so bili tudi v Parku deloma že obelodanjeni.

Kak star primer? S področja cest dovolj dobro poznamo novomeški veleprojekt izgradnje mestnih obvoznic. Četudi se o njih govori vsaj od sedemdesetih let prejšnjega stoletja in četudi so se našli župani, ki so napovedali uresničitev, ta cestni obroč še dandanes ni sklenjen. In ob tempu, ki smo mu priča, bomo zelo verjetno lahko enako rekli tudi čez desetletje.

Da pa bi ne pozabili na pešce in kolesarje, spomnimo, da ima Novo mesto sprejete različne urbanistične akte, ki predvidevajo gradnjo številnih novih kilometrov površin za pešce in kolesarje. A v resnici je tudi tu vse skupaj bolj ali manj le na papirju. In zadnji most za pešce je bil zgrajen leta 2003 v okviru projekta gradnje trgovskega centra Tuš. Upati skoraj več ne moremo, da bi ob njegovi desetletnici lahko videli vsaj enega izmed sorodnih mostov prek reke Krke, ki so predvideni v Plavi laguni, Kandiji, Bršljinu ali pa denimo na Brodu.

Že precej let ima Novo mesto namen postati tudi univerzitetno mesto. Začelo se je z druženjem tukajšnjih akademikov, z visokimi šolami, Visokošolskim središčem in morebiti kulminiralo v Univerzitetnem in raziskovalnem središču ter v načrtu za izgradnjo univerzitetnega kampusa v Drgančevju. Četudi je bilo glede zadnjega izrečenih in zapisanih precej visokodonečih besed, je v gozdju Drgančevje na vzhodu mesta še danes približno tako, kot je bilo pred kakim desetletjem in pol, ko so podjetniki zasedli od jugoarmije zapuščene objekte. Res skoraj nič drugače. Da bi bila reč še bolj neprijetna, so nosilci

razvoja novomeške univerze svoje gradbene zamisli, ki se navezujejo na posrednješolske ambicije, raztepli širom celega mesta, s čimer se možnosti, da bi kampus v dognedni prihodnosti dejansko zrasel, še malce bolj skopnele.

Res ni treba spet izgubljati preveč besed niti v zvezi z načrti na področju športa. Smelo zastavljen projekt razvoja športnega parka Portoval, ki je že mnoga leta podprt z ureditvenim načrtom, se niti dotakne ne težjih projektov, ki so tam predvideni. Sedaj pa je očitno običal kar sredi gradnje za ta center sploh ne posebej vitalnega servisnega objekta ob teniških igriščih. O bazenih, stadionu, teniški dvorani, čolnarni in denimo metalističih, kaj šele o morebitni športni dvorani, se raje več ne govori, in zato je dandanes ta del mesta z nakupovalnim centrom Tuš prepoznaven predvsem kot potrošniški, ne pa kot športni raj.

No, in koliko neprofitnih stanovanj je občina uspela zgraditi ali vsaj kupiti v zadnjih letih? Seveda je tudi na področjih zelenih površin, turizma, komunale, kulture, stanovanj, sociale, celo proizvodnje z načrti odobrenih prostorskih možnosti bistveno več, kot je v planski dobi izvedenega.

Vse to nas napelje k zaključku, da bi morali sprejete prostorske akte videti ne kot uspeha, pač pa zgolj kot etapo na poti do uspeha. Tukajšnji problem ni proizvodnja načrtov, naj si bodo ti uresničljivi v zastavljenem časovnem obdobju ali pa ne, temveč je problem odsotnost kakovostnega sistema, ki bi zagotavljal nekaj večjo verjetnost njihove uresnitve. Sedaj tega nimamo in lahko le iz leta v leto znova ugotavljamo, kaj vse ni bilo uresničeno, ali pa se veselimo, ko nekdo napove, da bo čez nekaj let zgradil, kar bi sicer moralo biti zgrajeno že pred nekaj leti.

Mnoga mesta, še posebej po svetu, za izvajanje posameznih razvojnih projektov ustanavljajo posebne

Novomeška avtobusna postaja, ki so jo na pol narejeno pustili že pred dvajsetimi leti, lepo govori o novomeškem razkoraku, ki zeva med možnim in narejenim.

Prenova na lokaciji nekdanje občinske stavbe na Novem trgu v vseh ozirih postaja ena izmed največjih novomeških sramot. Nezmožnost, da se celo na tako odlični lokaciji zgodi projekt, je dovolj zgovorna sama zase.

Kakšna je prihodnost novomeške trgovine

alc. trgovec s klobuki in čevlji, Novom

Tomaž Golob

Kdo se še spomni Dolenj-
kinih trgovin Delikatesa,
Okras, Usnje in Drogerija
pa Novotehnine trgovine Av-
todeli, Elektrotehne, da ne
omenjam Mercatorjeve bla-
govnice? Nič več ni mesnic
na Glavnem trgu in Rozma-
novi ulici, imamo pa po dru-
gi strani na teh dveh mestnih
prostorih zbrane skoraj vse
posredniške hiše, banke in
posojilnice, ki poslujejo v
Sloveniji. Preostale trgovine
v mestnem jedru ponujajo
predvsem oblačila, trgovine
z obutvijo so le še tri, vztraja-
ta tudi dve samopostrežni tr-
govini, od katerih pa tisto na
Novem trgu ob vsaki prenovi
zmanjšajo na račun sose-
dnjega poslovnega lokala.
Poleg vseh naštetih spre-
memb pa imamo v mestnem
jedru tudi stalnico, in sicer
neurejeno tržnico.

Šmalčeva trgovina na Glavnem trgu 27 kot primer trgovske dejavnosti v Novem mestu med obema svetovnima vojnama. Zgolj po naključju sta tudi danes v pritličju trgovini z obutvijo, hiša pa naj bi bila ob napovedovani prenovi tržnice z njo programsko povezana. Čelna fasada hiše je danes drugačna, saj so se morala lesena izložbena okna umakniti obnovljenim arkadnim hodnikom v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Fotografija je iz Arhiva Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Novo mesto.

Najkrajša definicija trgovine je posredovanje blaga s kraja proizvodnje do trga in potrošnika s kupoprodajo. Najstarejša oblika trgovine je blagovna menjava, s prihodom Keltov, zlasti pa s širitvijo rimskega imperija, pa je tudi na naših tleh nastopilo obdobje denarništva, torej oblika trgovine, ki jo poznamo še danes. Eden od glavnih razlogov za ustanovitev Novega mesta 1365 je bila ravno trgovina. Vojvoda Rudolf IV. Habsburški je namreč želel zmanjšati vpliv goriških grofov na Dolenjskem in je z novimi potmi povezal dedne habsburške dežele z morjem. Novo mesto je tako postalo pomembno mesto na trgovski poti med hrvaškimi in ogrskimi deželami ter primorskimi mesti in je zaradi mitnine, skladiščnih pravic in sejmov imelo nemalo koristi.

Poudarjena trgovska dejavnost v mestu je vplivala tudi na velikost in obliko osrednjega mestnega trga in zasno-
vo meščanskih hiš ob njem. Prvotne srednjeveške hiše so bile lesene ali pa so bile zgrajene iz lesene predalčne konstrukcije z opečnatimi polnili, v pritličju pa so imele odprte lesene lope za potrebe trgovanja. V drugi polovici 16. stoletja so trgovsko-obrtniške hiše v zgornjem delu trga prezidali in jim na čelni strani po zgledu italijanskih in nekaterih nemških mest zgradili trgovanju namenjene arkadne hodnike. Kljub temu da je trgovina zatem v No-
vem mestu samo še nazadovala, je vseeno ostala ena najpomembnejših gospodarskih panog v mestu, kar se je odrazilo tudi v sistematičnem zazidavanju arkadnih hodnikov na Glavnem trgu v drugi polovici 19. stoletja za potrebe razširitve trgovskih lokalov in njihovem nado-
meščanju z lesenimi izložbenimi okni. Tedaj so v trgovine prezidali tudi pritličja hiš v spodnjem delu trga, tako da

je postal Glavni trg izraziti trgovski center. Žarek upanja za mestne trgovce je posvetil v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, žal pa je to svetlo obdobju grobo prekinila svetovna gospodarska kriza, ki je na naših tleh prizadela zlasti kmeta. Ti svojih pridelkov niso več pro-
dajali trgovcem, temveč so jih pripeljali v mesto in jih

prodajali neposredno potrošnikom. Druga svetovna vojna je mesto zelo prizadela, zaradi letalskih bombardiranj je bilo tudi zelo poškodovano. Gospodarska situacija je bila slaba, nova država pa je po vojni začela z ukinjanjem zasebne proizvodnje, obrti in trgovine, kar je pomenilo tudi nacionalizacijo trgovskih lokalov. Zlasti v prvih letih

po vojni je vsega primanjkovalo, zaradi česar so trgovino preskrbovali po veljavnih predpisih in načrtih razdelitve racionaliziranega in kontingentiranega blaga. To je bil čas ustanavljanja nabavno-prodajnih zadrug različnih tipov, ki so bile centralizirane in so imele mrežo poslovalnic tudi v novomeškem okraju, kot tudi raznih trgovskih podjetij, ki so nadomestila zasebno trgovino. Stanje se je izboljšalo šele po 1952 z obdobjem gospodarskega razvoja, ki se je odražal v povečani industrijski proizvodnji in uvozu blaga za široko potrošnjo, večji ponudbi pa je bil vzrok tudi sprostitve blagovnega prometa.

V sedemdesetih letih 20. stoletja se je v razvitem delu sveta začela pojavljati nova oblika trgovske ponudbe, ki je ustrezala množični proizvodnji, posledično pa tudi množični ponudbi in potrošnji, visoki stopnji mobilnosti prebivalstva, spremenjenim nakupovalnim navadam ter zasičenosti mest s prometom in z oskrbnimi dejavnostmi. Kot gobe po dežju so začela na robu mest rasti nakupovalna središča, sicer »izum« Zdrženih držav Amerike. V Sloveniji so se nakupovalna središča začela pojavljati kmalu v začetku devetdesetih letih prejšnjega stoletja, in sicer kot posledica uveljavitve tržnega gospodarstva in razmaha trgovske dejavnosti, razvoja podjetništva, porasta blagostanja in širjenja potrošništva, tedaj še s priokusom pomanjkljive oskrbe v času socializma in množičnih nakupovalnih romanj čez mejo.

Sočasno z opisanim procesom izgradnje novih trgovskih centrov na obrobju mesta pa so se začeli v zahodnoevropskih mestnih jedrih, zlasti v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, pospešeno odvijati suburbanizacijski procesi, ki so se kazali predvsem v zapiranju trgovin, upadanju prebivalstva, njihovem staranju, prometni neurejenosti, nevzdrževanju javnih površin in zlasti zasebnega stavbnega fonda.

Če so se razmere v Zahodni Evropi v zadnjih dvajsetih letih bistveno izboljšale, pa smo se v Sloveniji s to problematiko šele začeli resno ukvarjati. Mestno jedro Novega mesta, ki je brez dvoma vzorčen primer tovrstnih procesov, je prvo večjo krizo v spremenjenih družbenih, političnih in gospodarskih razmerah doživljalo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je začel opazen proces praznjenja mesta, tudi kot posledica neurejenih lastniških in najemnih razmerij ter denacionalizacijskih procesov. Mesto tudi ni bilo imuno na nove trende v trgovini in tako je proti koncu devetdesetih pridobilo dva nakupovalna centra: na Cikavi in v Bršljinu. S tem se je tudi v našem mestu sprožil proces selitve trgovine na obrobje mesta, sočasno pa je potekala tudi organizacijska in lastniška preobrazba slovenskih trgovskih podjetij. Tako se je leta 2000 trgovska družba Dolenjka pripojila trgovskemu podjetju Mercator, kmalu zatem pa je podobno usodo doletelo tudi Novotekno, ki jo je pod svoje okrilje prevzelo drugo hitro rastoče trgovsko podjetje Merkur. Iz mestnega jedra so kar naenkrat začele izginjati trgovine na drobno, ki so do tedaj zagotavljale celovito in raznoliko oskrbo prebivalstva. Kdo se še spomni Dolenjkinih trgovin Delikatesa, Okras, Usnje in Drogerija pa Novotehne trgovine Avtodeli, Elektrotehne, da ne omenjam Mercatorjeve blagovnice? Nič več ni mesnic na Glavnem trgu in Rozmanovi ulici, imamo pa po drugi strani na teh dveh mestnih prostorih zbrane skoraj vse posredniške hiše, banke in posojilnice, ki poslujejo v Sloveniji. Preostale trgovine v mestnem jedru ponujajo predvsem oblačila, trgovine z obutvijo so le še tri, vztrajata tudi dve samopostrežni trgovini, od katerih pa tisto na Novem trgu ob vsaki prenovi zmanjšajo na račun sosednjega poslovnega lokala. Poleg vseh naštetih sprememb pa imamo v mestnem jedru tudi stalnico, in sicer neurejeno tržnico. Če prištejemo še slabe prometne razmere v mestu, težave s parkirnimi prostori, nezadostno vzdrževanje javni odprti prostor, se ni čuditi, da mestno jedro ni najbolj vabljivo za bivanje. To se odraža tudi v množici praznih stanovanj, ki jih vse bolj zasedajo razne odvetniške pisarne ali pa se v njih naseljujejo sezonski delavci. V vsakem primeru smo priča socialni degradaciji mestnega jedra, ki pa očitno

Tako kot za druga slovenska mesta je tudi za Novo mesto značilno, da so velika slovenska trgovska podjetja najprej zapuščala ožje mestno jedro ter se nato selila vedno bolj proti obrobju mesta. To je tudi primer Merkurja, ki se je z Glavnega trga 11 preselil na Rozmanovo 38 nasproti Novega trga, od tam pa v nakupovalni center v Bršljinu. Fotografija je iz Arhiva Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Novo mesto.

v tem pogledu sploh še ni doseglo dna. Izgradnja novih trgovskih centrov na obrobju mesta, zlasti v Mačkovicu, svoj prihod pa najavlja tudi za mnoge težko pričakovani E.Leclerc na že opuščeni prostor podjetja CGP, d. d., ob Ljubljanski cesti in diskontna trgovina Hofer, ki želi v Novem mestu zgraditi dve trgovini, in sicer v Žabji vasi nasproti Revoza in ob krožišču v Bučni vasi, najavlja še bolj težke čase za trgovce, ki še vztrajajo v mestnem jedru. Ne morem si predstavljati, da bi tudi ti oupali in začeli seliti svojo dejavnost na obrobje mesta ali da bi to storila tudi edina blagovnica v mestnem jedru, tj. trgovina Müller. Res je, da bo v novih trgovskih centrih dobilo novo zaposlitev toliko in toliko ljudi, po drugi strani pa ga bo iz tega naslova določeno število tudi izgubilo v mestnem jedru. Tudi je res, da bo Mestna občina Novo mesto minus v proračunu ob izgradnji novih trgovskih centrov vsaj nekoliko omilila s komunalnim prispevkom, ki se ga nadeja s tega naslova, toda po drugi strani se očitno nihče ne sprašuje, kdo bo skrbel in vzdrževal vse bolj zapuščene hiše v mestnem jedru, zlasti na Glavnem trgu in na Rozmanovi ulici, ki bodo tako postale še manj ekonomsko zanimive, posledično pa se bo to odrazilo tudi na podobi in kakovosti odprtega urbanega prostora.

Zakaj so nam, sodobnim potrošnikom, trgovski centri tako zanimivi?

Dejstvo je, da nakupovalna središča vse bolj prevzemajo vlogo mestnih jeter in s tem nase prevzemajo poleg oskrbne tudi socialno in simbolno funkcijo. Postajajo območja socialnih stikov med ljudmi, oskrbovanje pa prerašča v posebno obliko doživetja, zaradi česar se v nakupovalnih centrih množijo zabavne prireditve, celo priložnostne razstave, v njih deluje veliko storitvenih dejavnosti, kot so turistične agencije, servisi, poskrbljeno je tudi za najmlajše z igrali ipd. Vse to pritegne ljudi, ki tam iščejo zabave, družbe, način preživljanja prostega časa. Poleg tega je obiskovalcem – za razliko od mestnih jeter – na voljo dovolj brezplačnih parkirnih mest, poleg tega pa vse dobijo na enem mestu in to pod isto streho. V novejšem času pa se blagovno potrošnjo združuje tudi s kulturno, kot je to primer trgovskega centra Tuš planet z multikinom pa tudi s športno-rekreacijsko vsebino, kot smo priča v ljubljanskem BTC in kot bo to primer ljubljanskih Stožic. Po drugi strani pa s svojo velikostjo in vse bolj ambicioznimi arhitekturnimi zasnovami postajajo

razpoznavni elementi mesta. Minili so pionirski časi nakupovalnih centrov, ko so jih predvsem zaradi pomanjkanja zazidljivih površin umeščali v propadle zgradbe industrijskih podjetij, kot je v Novem mestu primer Mercatorjevega centra na Cikavi, ali v območja skladiščnih con, npr. območje BTC ob Ljubljanski cesti.

Mali trgovci v mestnem jedru seveda ne morejo konkurirati profesionalni, marketinško naravnani ponudbi velikih trgovin in nižjim cenam, kakršne dosegajo velike trgovske organizacije. Zavedati se morajo, da je njihova ponudba skromna, verjetno tudi neustrezna, lokali pa premajhni. Anketa, ki je bila marca 2004 po naročilu Mestne občine Novo mesto izvedena med lastniki in najemniki poslovnih prostorov v mestnem jedru, je vsaj po mojem mnenju pokazala, da se ti ne zavedajo najbolj vse bolj spreminjajočih se družbeno ekonomskih in socialno demografskih procesov v mestnem jedru. Večina se jih je namreč izrekla proti zaprtju Glavnega trga za motorni promet, nasprotovali pa so tudi ukinitvi tranzitnega prometa skozi mestno jedro. Če bi bil njihov poslovni uspeh res odvisen od dostopnosti mestnega jedra z avtomobilom, bi morala trgovina v mestnem jedru naravnost cveteti. Tudi plačljiva parkirna mesta očitno niso večji problem, saj so ves čas zasedena. Še bolj zaskrbljujoč je njihov negativni odnos do potrebe po poslovnem združevanju, brez katerega so prav gotovo obsojeni na životarjenje ali celo propad. So pa po drugi strani pravilno ugotovili, da je treba v mestnem jedru izboljšati trgovsko ponudbo, zgraditi nove parkirne hiše ter v mestu izboljšati ponudbo prireditev.

Kje so rešitve?

Glede na dejstvo, da je mnogim zahodnoevropskim mestom v zadnjem obdobju uspelo revitalizirati mestna jedra, lahko seveda pri njih poiščemo primere dobre prakse. Da bi zaustavili ekonomski, fizični in socialni propad mestnega jedra in obrnili trend razvoja mestnega središča spet v pozitivno smer, bi bilo treba sprejeti vrsto med seboj prepletenih kompleksnih rešitev. O urejanju tekočega, mirujočega prometa in peščevih površin kot tudi o obravnavi mestnega odprtega prostora ter prepoznavnosti in trženju mesta kot blagovne znamke sem pisal že v prejšnjih številkah Parka, zato se bom tokrat s predlaganimi ukrepi omejil zgolj na problematiko trgovskih in gostinskih lokalov ter obrtnih in servisnih delavnic v

V vsakem primeru smo priča socialni degradaciji mestnega jedra, ki pa očitno v tem pogledu sploh še ni doseglo dno. Izgradnja novih trgovskih središč na obrobju mesta, zlasti v Mačkovcu, svoj prihod pa najavljata tudi za mnoge težko pričakovani E.Leclerc na že opuščeni prostor podjetja CGP, d. d., ob Ljubljanski cesti in diskontna trgovina Hofer, ki želi v Novem mestu zgraditi dve trgovini, in sicer v Žabji vasi nasproti Revoza in ob krožišču v Bučni vasi, najavlja še bolj težke čase za trgovce, ki še vztrajajo v mestnem jedru.

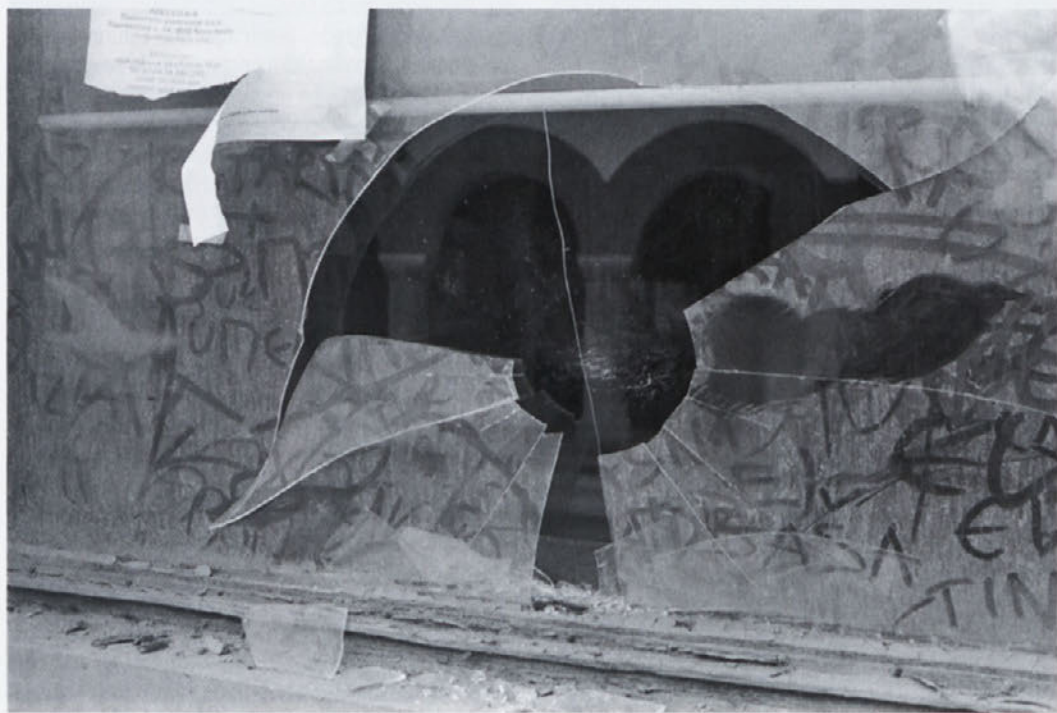

Kdo se še spomni Mercatorjeve blagovnice na Glavnem trgu kot tudi Dolenjkinih trgovin in Novotehne? Fotografija je iz Arhiva Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območje enote Novo mesto.

mestnem jedru. Mesto mora vnovič postati privlačen prostor tako za bivanje kot tudi za druženje in nakupovanje. Mali trgovci in drugi ponudniki storitev se morajo na vsak način povezati med seboj, se dogovoriti za enoten delovni čas, podaljšan odpiralni čas kdaj tudi v večer in ob koncu tedna. Zlasti ob nedeljah pa tudi v določenih prazničnih dneh bi bilo zelo primerno, da bi bile ob gostinskih lokalih odprta tudi katera od živiliških trgovin, zlasti pa cvetličarne, knjigarna, Založba Goga in druge, ki želijo prispevati svoj prispevek k oživiljanju mestnega središča. Trgovci se morajo povezovati tudi z gostinci in kulturniki ter izvajati skupno promocijo. Ker so v mestnem jedru manjše trgovine, bi morale biti te specializirane, ponujati boljše blagovne znamke, kar bi bilo tudi v skladu s kulturno-varstvenim pomenom prostora. Predvsem pa se morajo prizadevati za mnogo boljše urejenost svojih lokalov in izložb, katerih podoba je danes, s kakšno svetlo izjemo, zares žalostna. Za razliko od brezosebnih trgovskih centrov bi morali trgovci v mestu gojiti osebnejši stik s svojimi kupci ter tako spoznavati njihove nakupovalne navade in želje. Ob vsem naštetem pa je treba težiti tudi k rekonstrukciji socialne strukture v mestnem jedru, ki se je vsa stoletja trgovanja v mestu izkazala za uspešno, danes pa naenkrat ni več aktualna. Ta temelji na funkcionalni razdelitvi hiše na stanovanje v nadstropju ter na poslovni lokal v pritličju. Trговец ali obrtnik je tako lastnik hiše in je s svojim bivanjem ter z dejavnostjo, s katero morda res ne bo obogatel, mu bo pa zagotavljala solidno preživetje, vpet v mestno dogajanje, do katerega, tudi zaradi osebnih koristi, goji ustrezen odnos. Tu se lahko zgledujemo po praksi v italijanskih mestih, ki ni nikoli zamrla, spet pa se pospešeno vrača tudi v druga evropska mesta.

Kljub vsemu se moramo zavedati, da so nakupovalna središča na obrobju mesta sposobna hitre širitve ponudbe in so v tem pogledu dosti uspešnejša v primerjavi s počasnim prilagajanjem mestnega središča sodobnim potrebam potrošnikov. Zato je pomembno, da občinska uprava pozorno spremlja, analizira in ustrezno regulira

stanja na tem področju ter pri tem vodi uravnoteženo načrtovalsko politiko. Pri tem pa bo učinkovita šele, ko bo na področju prenove mesta preusmerila vodenje mesta od strankarske, v večini primerov le na en mandat vezane politike, k bolj strateško naravnani in projektno vodeni politiki. To pa je že druga zgodba.

Ena izmed založb v novomeškem mestnem jedru. Fotografija Boštjan Pucelj

Literatura:

Trgovina, Enciklopedija Slovenije 13, Ljubljana 1999, str. 328.

Novomeška trgovina in trgovci, Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto, Ljubljana 2005.

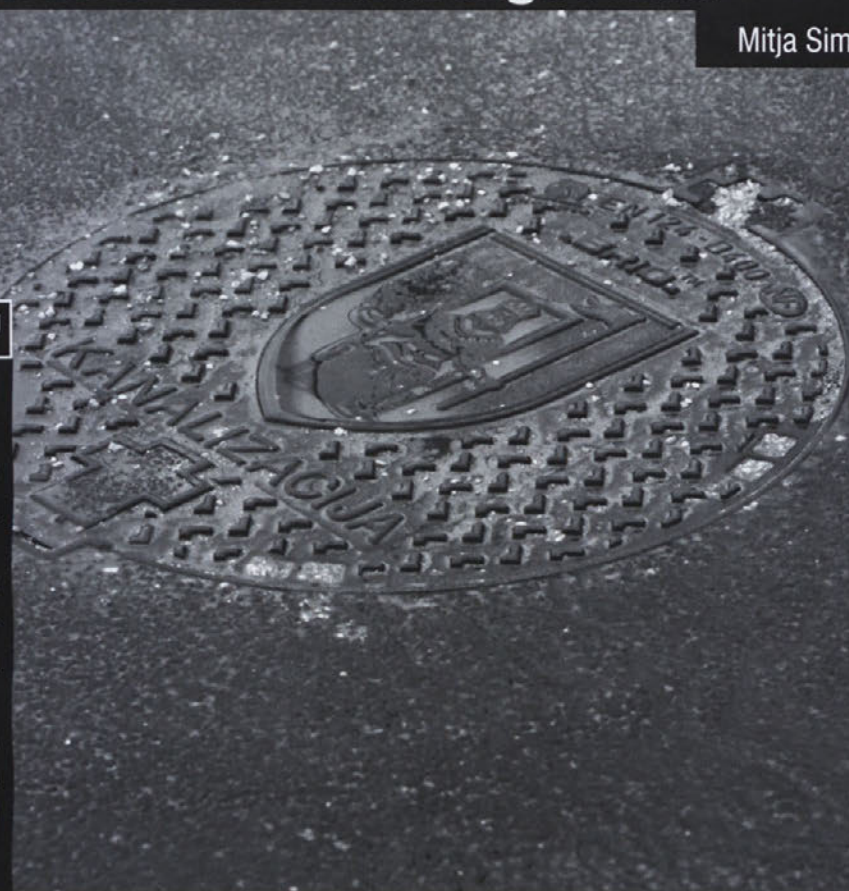
Vladimir Drozg, Nakupovalna središča v Sloveniji, Geografski vestnik 73-1, 2001, str. 9-21.

Naj živijo komunalne točke dnevnega reda!

Mitja Simič, fotografija Boštjan Pucelj

Ker ocenim, da kaj dosti boljšega proračuna od te garniture itak ne moremo pričakovati (brez proračuna pa je še slabše), to pot ne pritisnem niti gumba »proti«. Tako nehoti pustim kolego Levičarja samega na okopih. Še dobro, da je vsaj eden proti, sicer bi v javnosti lahko dobili vtis, da je ta proračun res idealen. Kdaj bodo že enkrat te volitve?

Zadnja seja v letu 2009. 17. decembra naj bi bil vesel december na vrhuncu, vendar tega nekako ni čutili. Že ob začetku seje (ob 16.00) pogledujemo na uro, če se bo teh napovedanih 22 točk dnevnega reda res izteklo do neke normalne ure, ko naj bi župan svetnike po končani seji povabil na sprejem in manjšo pogostitev v Hostel Situla.

To je seja, ko poleg župana prvič sedi novi v. d. direktorja občinske uprave Jože Kobe. Zdi se, da je s svojo nekoliko zadržano držo in prijaznim nasmehom že na začetku mandata očaral večino svetnikov (še posebej svetnic), zato ob predstavitvi doživi spontan aplavz. Tako v dobrem razpoloženju laže začnemo s sejo, ki ima po uvodnih usklajevanjih na koncu kar grozljivih 23 točk dnevnega reda. Med njimi pa seveda ne manjka niti točka o proračunu.

Po končni določitvi dnevnega reda začnemo s popravljanjem napak z oktobrske seje. Ugotovilo se je, da je sklep o prodaji zemljišč za individualno stanovanjsko gradnjo v romskih naseljih in obročnem plačevanju, ki je veljal zgolj za romski naselji Ruperč Vrh in Šmihel, posredno diskriminatoren ne le do »civilov« (cena, pogoji), ampak tudi do Romov, ki živijo izven teh dveh naselij. Zato je župan v skladu s statutom ta sklep zadržal, občinska uprava pa je pripravila novega, ki se bo lahko uporabljal pri vseh postopkih prodaje občinskih nepremičnin v vseh romskih naseljih na območju občine, umaknjena pa je bila tudi sporna točka glede že določene cene prodaje teh zemljišč.

Sledi nekaj točk, ki niso problematične in se ne zatičajo (predlog OPPN za stanovanjsko sosesko Drage na Brodu, programi opremljanja stavbnih zemljišč Petelinjek in Muhaber, spremembe in dopolnitve meril za komunalni prispevek). Prvih osem točk tako mine hitro in času za županov sprejem za zdaj kaže dobro.

Deveta točka pa je prva obravnava Predloga odloka o proračunu Mestne občine Novo mesto za leto 2010. Po mnenju večine razpravljavcev ta proračun vendarle nakazuje večje obvladovanje javnih financ v primerjavi s predhodnimi. Po skoraj enourni razpravi ga svetniki (skupaj s sicer številnimi pripombami) večinsko podprejo. Jaz proračuna, ki še vedno zanemara mesto ter njegov

kulturo podoba in razvoj (ničle oz. premajhne vsote na postavkah, kot so Narodni dom, prenova mestnega jedra, evropska prestolnica kulture, ureditev pešpoti, čiščenje javnih površin, obnova kulturne dediščine itd. ter izrazita podhranjenost mestnih krajevnih skupnosti v primerjavi s podeželskimi in pomanjkanje strategij), po drugi strani pa predvideva skoraj 4 milijonski primanjkljaj, seveda ne morem podpreti. Ker ocenim, da kaj dosti boljšega proračuna od te garniture itak ne moremo pričakovati (brez proračuna pa je še slabše), to pot ne pritisnem niti gumba »proti«. Tako nehoti pustim kolego Levičarja samega na okopih. Še dobro, da je vsaj eden proti, sicer bi v javnosti lahko dobili vtis, da je ta proračun res idealen. Kdaj bodo že enkrat te volitve?

Sledita vsebinsko povezani točki o spremembah odlokov o naseljih in ulicah v mestni občini. Povod za spremembe je praktične narave, saj se z novim Občinskim prostorskim načrtom (OPN) mesto širi izven dosedanjih meja (zato sprememba odloka o naseljih), hkrati pa se načrtujejo tudi nove ulice (zato sprememba odloka o ulicah). Širitev mesta na podlagi OPN je dejstvo, zato popravek odloka o naseljih ni sporen, zatakne pa se pri ulicah. K predlaganim poimenovanjem ulic pa je pričakovano veliko pripomb. Med drugim motijo tudi nelogičnosti predlaganih imen oz. njihova neskladnost z dejanskim stanjem, kar prinaša zmedo – npr. da je »Mestni gozd« med dvema vasema, da je »Veliki hrib« skorajda ravnina, da so »Drage« (= doline) na hribu, da je naselje »Urbanije« (urbano = mestno) na podeželju itd. Zmeda je tudi s poimenovanji nekaterih drugih mestnih enot, ki niso ulice ali trgi in ki nimajo hišnih števil (npr. parki, sprehajališča, gozdovi itd.), kar bi veljalo urediti s posebnim odlokom. Po trideseturni razpravi je t. i. prvo branje obeh odlokov skupaj s pripombami (ki naj bi jih preučila posebna komisija strokovnjakov) pod streho. Ura je 18 in 20 minut, mi pa smo šele na polovici dnevnega reda.

Drugi del seje je izrazito »komunalen«. Na vrsti sta dve točki, ki se navezujejo na oskrbo s pitno vodo, kar že v izhodišču ni ideološko vprašanje, zato gredo takšne točke razmeroma gladko skozi. Sledi še nekaj mirnih »komunalnih« točk, dokler se ne zatakne pri poslovnem načrtu

Komunale Novo mesto, d. o. o., za leto 2010. Občinski svet namreč ne izglasuje predloga, ki zadolžuje Komunalo, da preuči vse podane pripombe in predloge članov občinskega sveta in delovnih teles ter pripravi predlog poslovnega načrta za leto 2010 tako, da ne bo potrebna subvencija Mestne občine (9 za, 9 proti). V nadaljevanju pa je bil soglasno sprejet sklep, da se sprejme predlog poslovnega načrta Komunale za leto 2010 v prvi obravnavi ter da se do druge obravnave preuči vse pripombe in predloge članov občinskega sveta in delovnih teles. Očitno gre za višjo matematiko, saj razlike med zavrženim in sprejetim sklepom praktično ni, razen da sprejeti predlog ne govori izrecno o subvencijah občine. Sledijo spet lažje »komunalne« točke.

»Komunalni sklop« se zaključi malo pred 20. uro s predlogom sklepa o članstvu v združenju mestnih občin Slovenije in sprejem akta o ustanovitvi združenja mestnih občin Slovenije. Zadeva se zdi vsekakor upravičena, saj so mestne občine pod Janševo vlado dobile enak status kot ostale občine, dejansko pa mestne občine igrajo vlogo pokrajinskih središč, kamor prebivalci ostalih občin hodijo na delo, se izobražujejo, hodijo k zdravniku, hodijo po nakupih, koristijo vso javno infrastrukturo – počnejo praktično vse, razen da v njej ne spijo. Izboljšanje položaja mestnih občin bi vsekakor pomenil tudi boljši položaj novomeške občine, ki bi tako lažje izplavala iz krize, zato sklep doživi soglasno podporo.

Seja se zaključi še pred pol deveto, ko prijazne uslužbenke obdarijo svetnike s spominki Zavoda za turizem in darilom mestne občine, med katerimi seveda ne manjka steklenica cvička. Za županov sprejem v Situli pa mi je zmanjkalo volje ...

27. redna seja Občinskega sveta Mestne občine Novo mesto (prva letošnja) je napovedana za četrtek, 28. januarja 2010 (pričujoči članek je bilo oddan pred to sejo, op. ur.). Uradno vabilo vsebuje le osem »komunalnih točk« – prelepo, da bi bilo res ...

Pripis uredništva: Mitja Simič je član občinskega sveta Mestne občine Novo mesto, izvoljen na nestrankarski listi Društva Novo mesto.

Nevarno propadanje na Glavnem trgu

Besedilo in fotografije: Tomaž Levičar

Hiša na Glavnem trgu 8 stoji desno ob rotovžu. Je ena izmed najbolj zanemarenih stavb na Glavnem trgu in mestnem jedru nasploh. Kot je razvidno iz zemljiške knjige, sta njena lastnika že nekaj let zasebnika iz Novega mesta. Če pustimo vnevar, da tak objekt kazi podobo trga, še toliko bolj, ker stoji prav poleg mestnega osrednjega upravnega in reprezentančnega objekta, pa ne moremo mimo tega, da je objekt nevaren za mimoidoče. Z objekta občasno pade kak kos ometa, kos strešnega venca, voda se s strehe zliva, kakor nanese ... To kliče vsaj po zaščiti pločnika oziroma pešcev z ustrezno konstrukcijo ob objektu. Ko bo kdo poškodovan, bo zanj prepozno, komu drugemu bo pa preveč žal. Med temi bo morda tudi občina, ki še sedaj ni pripravila odloka o vzdrževanju zanemarenih objektov na podlagi 6. člena Zakona o graditvi objektov, ki bi ji omogočil, da v takih primerih ustrezno ukrepa, če lastniki tega ne morejo ali nočejo.

Uzurpacija pločnikov

Kako prav pride vsak centimeter na nič kaj razkošno širokih novomeških pločnikov, pešci dobro vedo, še najbolj starejši ter mame z otroškimi vozički. Reč pride še bolj do izraza v zasneženih dneh in redkih trenutkih, ko se v mestu znajde kaj več ljudi. A da bi bili pločniki še malo ožji, poskrbi paleta podjetnežev, ki svoje oglasne panojčke nameščajo po pločnikih. Kot bi že cela plejada bolj ali manj v oči vpajočih izveskov in plakatov po fasadah in v izložbah ne bila dovolj za pritegnitev kupcev.

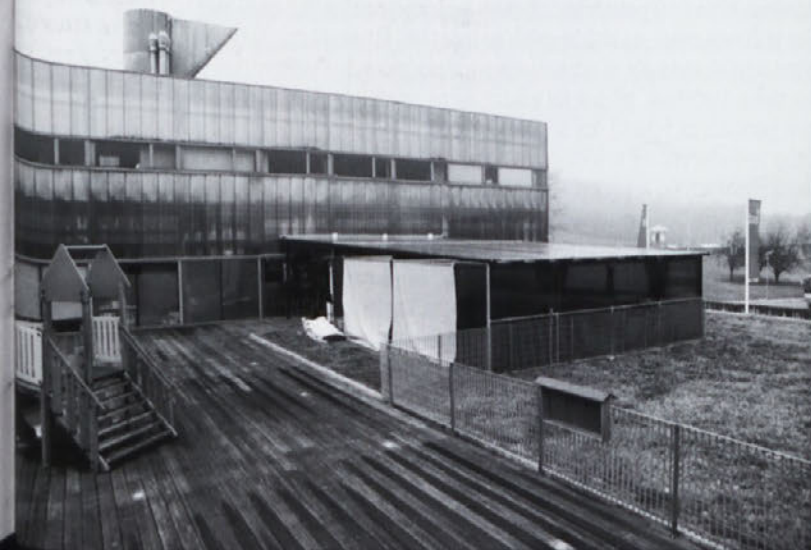

Komunala izčrpala voljo po lepem

Črpalnice komunalnih odpadkov ima svoje mesto v Kandiji že kar dolgo. A že skoraj dve desetletji, namreč od začetka devetdesetih let minulega stoletja pa skoraj do danes, je bil v veljavi tudi prostorski akt, ki je, če že ne veleval, pa vsekakor nagovarjal Komunalo Novo mesto, da ta objekt, ki stoji ob eni najbolj prometnih mestnih cest, predvsem pa ob reki Krki, ob stari mestni vladnici (Resslova ulica) ter nasproti starega mestnega jedra, vendarle dobi vsaj nekaj manj tehnično, manj komunalno podobo, če ga že prestaviti ni moč zlahka. 64. člen Odloka o prostorskih ureditvenih pogojih za območje mestnega jedra Novega mesta pravi: »Obvezna je prestavitev oziroma ustreznejše oblikovanje prečrpalne naprave ob Krki.« A v devetnajstih letih veljavnosti tega odloka Komunala Novo mesto volje, da to reč popravi, ni zmogla. Še več, na ta neugleden objekt, ki prečrpa naše fekalije, so namestili še pompozne jumbo panoje. Najbrž, da bi reč pritegnila še kak pogled več. Pred kratkim je bil sprejet občinski prostorski načrt, ki je nadomestil prej omenjeni odlok, in tudi v tem je zahteva po vizualni sanaciji ohranjena. Počakajmo zato morda še naslednjih devetnajst let.

Prizidkarstvo tudi na barvitom Tušu

Nakupovalni center Tuš je bil odprt leta 2003. Objekti so bili zgrajeni skladno z ureditvenim načrtom, zbudili pa so tudi nekaj zanimanja arhitekturne stroke in kak presenečen pogled sprva meščana, zatem obiskovalca. Očarani ali razočarani nad barvitostjo in preprostostjo arhitekture v predprostoru mestnega jedra je bilo nemalo. Sedaj pa je celo na tem modernem objektu začela kazati svoj obraz slovenska prizidkarska vnema. Kot bi ne bilo prostora dovolj, kakšen je celo še neoddan, ob glavnih stavbnih volumnih pridno rastejo razni umotvori malih popoldanskih gradbenikov, ki načenjajo podobo te mestne zanimivosti.

Bogdan Miklič

Kljub spremembam Romi še naprej diskriminirani

Za zaščito svojih interesov moraš biti dobro načitan, to pa Romom manjka. In čeprav se o taki in drugačni diskriminaciji veliko piše in govori, pogosto prizadevanja za zaježitev teh pojav ostanejo le mrtva črka na papirju, življenje pa gre svojo pot.

O Romih se je v zadnjem mesecu pisalo spet bistveno več kot običajno. Predstavniki romske skupnosti so se hote ali ne hote znašli na prvih straneh najbolj branih časopisov ter v prvih prispevkih osrednjih TV oddaj. Razlog poročanja o romskih krizih in težavah je največkrat povezan s policijo ali z diskriminacijo večinskega prebivalstva.

Prav gotovo posebej izstopa pokop Rominje na enem od pokopališč v občini Škocjan, ki ga zaradi nasprotovanja tamkajšnjih krajanov skorajda niso mogli opraviti. Kazalo je celo, da bo občanka iz Dobruške vasi za kraj večnega počitka dobila dodeljeno pokopališče v Prečni, kamor pokopavajo predvsem mrtve iz Zabajaka in Brezja, a so si ob posredovanju romskih funkcionarjev, predvsem podpredsednika Zveze Romov Slovenije Bojana Tudiye, in filmskega ustvarjalca Filipa Robarja Dorina glavni akterji najbolj odmevnega ponovolenega dogodka le premislili. V pripravljenosti okrepljenih policijskih enot so pogreb uro kasneje le opravili na »otoku«. Vsakemu izmed nas se zastavlja vprašanje, kdo lahko spreminja želje pokojnika in njegovih najbližjih. Res samo za Rome ni prostora na pokopališčih? Bi se kaj takega lahko zgodilo »civilom«? Odgovor je, da se z mrtvimi ne gre igrati. In iz spoštovanja do pokojnih se z njimi nihče nima pravice prerehati, kje bo njihov grob, tudi lokalni politiki in njihovi somišljeniki ne. Primer ravnanja policije, ki je posredovala, da bi omogočila nemoten potek pogrebne slovesnosti, je vzela pod drobnogled varuhinja človekovih pravic, ki je na Dolenjsko poslala svoje sodelavce, ki bodo ugotavljali, ali so bili vsi postopki policije v skladu z zakonom.

Policija je poskrbela za posebno božično presenečenje med Romi na Ruperč Vrhu, in to na sam sveti večer, ko so pisca teh vrstic za 4 noči pridržali, ker v določenem roku ni plačal globe zaradi prehitre vožnje. Razumem, da je kazneni plačati ali odslužiti, ampak zakaj se je uklonilni zapor moral zgoditi prav na božični večer? Klinc pa tako Božičkovo darilo! Tako ravnanje mož v modrem ne bo prispevalo k zaupanju in sodelovanju med romsko skupnostjo in policijo. Sploh ima človek občutek, da se vse slabo zgane nad Rome, da so vsega krivi Romi, pa če so bili vpleteni v neke zgodbe ali ne. Najlaže je s prstom pokazati na nemočne Rome. Za zaščito svojih interesov moraš biti dobro načitan, to pa Romom manjka. In čeprav se o taki in drugačni diskriminaciji veliko piše in govori, pogosto prizadevanja za zaježitev teh pojav ostanejo le mrtva črka na papirju, življenje pa gre svojo pot.

V Novem mestu so se načrtnega dela z Romi, predvsem romskimi ženskami, lotili v društvu Julija. Ocenili so, da bodo v primeru, če pomagajo romski ženi in materi, posredno pomagali celotni romski družini. Le mati, ki bo vedela, kaj je dobro za njenega otroka, se bo zavedala svojega poslanstva in stremela k boljšemu učnemu uspehu svojega nadebudneža, skušala doma ustvariti pogoje za normalno učenje, poskrbela bo za zdravo hrano, za zdravje otrok in družine. Julije bodo zagotovo imele polne roke dela, saj na tem področju z izjemo nekaterih izobraževalnih ustanov za odrasle z romskimi ženskami ni delal nihče. Kako resno mislijo Julije, so pokazale z nedavno modno revijo v Kulturnem centru Janeza Trdine. Prvič smo lahko videli oblačilno kulturo Rominj od nekoč do današnjih dni. Dogodek je bil prava paša za oči, saj mnogi niso verjeli, da se Rominje lahko enakovredno sprenehajo po modni pisti, kot to velja za izkušene manekenke. Ko smo že pri modi. Tradicija romskega oblačenja izginja in se pozablja. Le tovrstni dogodki lahko marsikaj ohranijo pri življenju in morali bi dati možnost mladim in starejšim Rominjam, da še kdaj pokažejo, kako je bilo nekoč in kako je danes.

Če je nekoč veljalo, da so Roma lahko mirno pustili v čakalnici pri zdravniku tudi po več ur ali pa ga celo napodili iz ambulate, je na tem področju pričakovati resne spremembe. Verjamemo, da bo takemu ravnanju naredil konec zastopnik bolnikovih pravic, na katerega se bodo Romi lahko obračali v primerih, ko bodo ocenili, da so kršene pravice pacientov. Ko bosta obe strani vedeli, kaj je dovoljeno in kaj ne, bo morebiti tudi na tem področju manj sivih las tako za zdravnike kot romske paciente.

Katja Martinčič

Izginjajoča identiteta nekih prostorov ali urbani vandalizem

Priznam, Julij Cezar je bila res grozno slaba predstava, ampak ko enkrat začne smrdeti po salami poli in mastnem siru, postane popolnoma vseeno, kaj se dogaja na odru.

Prostor je beseda mnogih pomenov. Najširši je zagotovo v smislu vseobsegajoče entitete stvarnega, to pa ponavadi prikojimo po svoje, jo stlačimo v tri ali štiri dimenzije in potem delimo na posamezne particije »praznega« in »polnega«. Ker nam prazno ni všeč, je napredaj, ker se praznine bojimo, se trudimo prostor (in čas) vedno znova zapolniti. Zato popišemo vse bele liste, na stene obesimo slike in privijemo zvočnike do konca. Da ne bi šlo kaj fizičnega prostora v nič. Kaj se medtem (in zaradi tega) dogaja s psihičnim, ni važno. Končno se v te na novo pridobljene in ustvarjene prostore naselimo oziroma jih uporabljamo, damo jim imena, kot na primer domača hiša, mrliška vežica, javne sanitarije ali koncertna dvorana, ter jim pripišemo raznorazne funkcije in pomene. Zgradimo jim identiteto.

Do nedavnega sem zato še naivno verjela, da imajo določeni prostori svoje posebne lastnosti in namene, določene hkrati z njihovim nastankom, ki se jih ljudje po svetu zavedajo in v skladu z njimi tudi ravnaajo. Recimo – sakralne stavbe služijo kontemplaciji in razmisleku v tišini, živalski vrt in cirkus zabavi, vrišču, blišču, domovi intimi in sproščenoosti. Tako sem mislila. No ... Potem sem šla v knjižnico. Prve pol ure, ko sem šele stikala med policami in iskala knjige, je bilo v redu. Naslednji dve uri, ko sem poskušala brati, pa me je predvsem začela boleti glava od nenehne zmešnjave zvokov, ki so polnili prostor, kot napolnijo odplake greznico. Že prav, nikjer ne piše, da se v knjižnici nasploh ne sme pogovarjati, ampak enourni dvogovori z vmesnimi telefonskimi interferencami in s salvami histeričnega smeha za posledek v prostoru, ki je namenjen branju in koncentraciji, to pač ne gre. Zato pa hodim v knjižnico sama, ne s petimi prijatelji, piknik košaro in gajbo pira.

Nekaj dni pozneje sem šla, naivno dekle, v kino. Izbrani film že sam po sebi ni bil kakšen presežek, tako ali tako pa ga pol sploh nisem videla, ker je tri vrste pred mano skupina mladičev igrala svoj film. Ves čas so bili lačni in žejni (kar je sicer po pričakovanjih), poleg tega pa tudi zelo radodarni, zato so si hrano in pijačo vestno podajali levo in desno. Ker so veliko spili, so morali tudi dostikrat na stranišče, brez izjeme so se javljali na telefonske klice in bili nasploh vesela družba. Za piko na i je na moji desni obtičalo še nekaj podobnih, samo malo starejših veseljakov, ki pa so že tako ali tako zamudili in s tem poskrbeli za bučen in opazen prihod v dvorano. Omejenih komentarjev v stilu »dej pejd hitr, baba, da te nou zašitihau«, s katerimi so zagreto spodbujali igralce na filmskem platnu, proti koncu nisem več štela.

Po tej kratki praznični šok terapiji v domačih krajih sem se spet znašla v Ljubljani. Še vedno neizučena sem si naredila nespameten načrt, kako bom dve uri luknje v urniku porabila za delo in pri tem spila kavo v kavarni NUK. Visoki in debeli zidovi znamenite knjižnice so obljubljali spokojno polglasnost, a kot kaže, je bila ta le deportirana nekam daleč, namesto nje pa se je naselila, tudi v ta prostor, objestna in vsiljiva govoranca samozadostnikov, ki so že v ponedeljek ob dveh popoldne nazdravljali sami sebi.

In ko bi človek mislil, da slabše sploh ne more biti, si tudi gledalci v Drami sredi predstave začno odvijati sendviče in odpirati sokove v pločevinkah. Priznam, Julij Cezar je bila res grozno slaba predstava, ampak ko enkrat začne smrdeti po salami poli in mastnem siru, postane popolnoma vseeno, kaj se dogaja na odru.

Očitno se ljudje več ne zavedajo prostorov, v katerih so, prednost ima blazno popularni svobodni Posameznik, ki počne, kar se mu zljubi, kjer se mu zljubi, in je za to po možnosti še nagraden s spodbudo iz okolice. Spoštovanje do prostorov, ki naj bi predstavljali neka-kšne markantne družbene ustanove, se izgublja v obupanem iskanju zabave in distrakcije te iste družbe. Diši po kapitalizmu, po človeku, ki se mu ne zdi vredno stopiti iz lastne votline brez poročstva, da ga zunaj čaka animacija, kamor koli že gre, na poroko ali pogreb. Da si pri tem pljuvamo v lastno skledo, je škoda poudarjati, žal pa sem vse bolj mnenja, da se bližamo dnevu, ko bodo vsi prostori, prezasičeni in oskrunjeni, spominjali na nočni bar. Mogoče bo kdo ugasnil sonce, zato da bodo lahko neonski napisi goreli tudi podnevi. To ni začaran krog, prej slepa ulica. Lahko da sem sitna in pretiravam, lahko da me ubija dejstvo, da komajda še slišim lastne misli. In ne, nisem še zrela za askezo in mizantropijo.

Desetletnica globalizma v **LokalPatriot**-izm-u

Besedilo in fotografije: Boštjan Pucelj

Vsaka stvar ima svojo zgodbo, svoje spomine, svoj namen in svoj ponos. Ta se izlušči z leti, s pogledom z distance in takrat, ko narava stvari že tone v pogubo. Klub LokalPatriot ima tudi zgodbo, uspešno, urbano, globalno, kreativno in maratonsko. Če bi se ukvarjali z nogometom, bi ji pravili dolenjska pravljica. Odločitev Društva novomeških študentov, da svojo dejavnost razširi v ustanovitev dveh kulturnih zavodov (LokalPatriot in Založbo Goga) ter študentski servis (kot vir dohodkov), se je morda takrat zdela pretenciozna, danes pa bi lahko brez te odločitve mestno bilo bliže kraju kot urbanemu regionalnemu središču. Seveda gre tu v veliki meri tudi za posredni vpliv teh zavodov na okolico, saj je s svojim delovanjem spodbudil kulturne akterje, entuziaste, ustanove in mestno oblast k vlaganju in oživiljanju naše ustvarjalne zavesti. Zavod LokalPatriot si je v začetku prizadeval postati vodilna prireditvena organizacija v Novem mestu, danes pa je na nekaterih področjih že presegel tako lokalne in državne okvirje in s projekti zaznamuje tudi širšo meddržavno regijo ter teži postati sodobno, evropsko kulturno središče. Bazo delovanja zavoda predstavlja Klub LokalPatriot, ki je bil prvotno postavljen v nekdanjo občinsko stavbo na Novem trgu. Lansko leto so se zaradi zaprtja stavbe preselili na Glavni trg v prostore nekdanje picerije Tratnik. Januarja so praznovali prvo desetletnico. Poleg klubske dejavnosti se je vizija zavoda LokalPatriot širila tudi na druga področja, predvsem na področje regijske festivalske kulturne ponudbe, izobraževanja in večmedijskih vsebin. Tako imajo pod svojim okriljem mednarodna festivala Fotopub in Jazzinty, Galerijo Simulaker, Multimedijski center Dolenjske ter mednarodni glasbeni festival Muzejski vrtovi in cikel koncertov Jazzinty Abonma. Poleg tega pa kot koproducenti sodelujejo z lokalnimi in nacionalnimi partnerji, ki posegajo tudi na področja filma, literature, likovne umetnosti ter splošno na področja interdisciplinarne, multimedijske forme sodobne umetnosti. Ustanovni direktor zavoda Marko Zajc se je vedno rad pohvalil, da ima Klub najbolj kulturno obremenjen kvadratni meter v Novem mestu. Z več kot 1000 dogodkov in 100 000 obiskovalcev ima nedvomno prav. Seveda številke niso vse, so dobre za uspešnost razpisov in kažejo na javno dobro. Pomemben je uspeh posameznikov, ki jim je ta prostor dal možnost ustvarjanja, delovanja ter iskanja in teh se je nabralo že za zajetno množico. Sedanji direktor zavoda LokalPatriot Andrej Krštinc pravi: »LokalPatriot danes ni le kulturni, večmedijski in mladinski center, ni le klub ali galerija, ni le delavnica ali festival – je že nekakšno gibanje ustvarjalcev različnih generacij ter blagovna znamka dobrih vsebin.« Seveda obstajajo vedno nove ideje in prva v vrsti je izgradnja Centra LokalPatriot na Loki, v katerem bo dovolj prostora za njihove potrebe, skratka objekt, ki bi dolgoročno rešil prostorske probleme zavoda in dal Novemu mestu novo poglavje. Klub LokalPatriot je tisto, kar bi si obiskovalec, uslužbenec ali urbani meščan želel, da bi obstajalo vedno in povsod. Pa še na mnoga ustvarjalna leta.

3

4

5

2 Boogie Night, plesno-glasbeni večer, na katerem se v ritmih 70-ih in 80-ih vrtijo vse generacije zgodaj v dan. 2001

3 Saksofonist Igor Lumpert se rad vrača v rodno Novo mesto, predvsem ga srečate na festivalu Jazzinty. Jazzinty je tudi prvi izmed projektov zavoda LokalPatriot, ki pokriva področje jazzovske glasbe, in sicer tako instrumentalne kot vokalne. 2002

4 Umetniški vodja Jazzinty Abonmaja in programski vodja Jazzintyja Jure Dolinar v ambientu, ko kajenje v lokalih še ni bilo prepovedano. Štafetno palico je prevzel od Marijana Doviča, idejnega vodje projekta. 2003

5 Nekateri se tudi zaljubijo, ljubijo ali si pač izmenjajo bližnje neverbalne komunikacije, zlasti se ta pojavlja tam pozno v noč, ko glasbeni mojstri že zaključujejo z repertoarjem. 2001

6 Festival Fotopub in njegov ata Borut Peterlin. Tu se pojavljajo predvsem pojmi kreativnost, špicanje, zakon, skratka ... 2002

7 Borci za enakopravnost, feministi, intelektualci, marginalci, vsak si najde svoj večer, tudi punce poskrbijo za svojega. Lady's night in licitacija pobov za dotični večer. 2004

8 Vsi za enega, eden za vse. Sedanji direktor kluba LokalPatriot Andrej Krštinc na delavski akciji izkopa terase na Novem trgu. 2007

9 Razstava likovna dejavnost deluje pod okriljem galerije Simulaker, ki je tudi eden od otrok Zavoda LokalPatriot. Za stalno tehnično podporo galerije in vseh ostalih lokacij zavoda skrbi Marko Kralj - Carlos, mojster za skoraj vse zadrege fizične narave. 2007

10

11

12

13

14

15

10 Umetnostni zgodovinar in do nedavnega vodja in kustos galerije Simulaker Iztok Hotko pri prenovi novega kluba na Glavnem trgu. Ponavadi vsak član ekipe zagradi svoje orodje, ker pa kustos veliko piše in ker je za dobro pisanje treba tudi veliko brati, je vedno treba izkoristiti dobro s koristnim, drugače nikamor ne pridemo. Sicer pa se konkretno delo nanaša na zaščito talnih oblog. 2008

11 Medtem ko fantje švasajo, žagajo, vijačijo in pametujejo, dame ustvarjajo z barvami. 2008

12 Notranja postavitve Kluba na Novem trgu je bila pod taktirko oblikovalca Andreja Blažona, na novo lokacijo pa se je uspelo prešvercati samo legendarni tabli z logotipom kluba. 2008

13 Upravnik in vodja programa kluba Jernej Šulc Suki in Borut Pelko, nedavni direktor Zavoda Lokal-Patriot v 'kevdru'. 2008

14 Kot bi dejal Jure Šulin, grafični oblikovalec in redni konzument dogajanja, »ni da ni«. 2008

15 Klub je priljubljen predvsem med mladimi, študenti, kreativnimi posamezniki in sodobnimi popotniki. V klubu boste med drugimi pogosto srečali tudi Nejca Gazvodo, eminentnega pisatelja in režiserja. 2007

16 Odprtje kluba na Glavnem trgu. Glede na vse tiste, ki so ostali zunaj, bi lahko rekli, da je spet premajhen. 2008

16

regionalni televizijski program

**vaš
kanal**

www.vaskanal.com

Televizija Novo mesto d.o.o., Podbevškova 12, 8000 Novo mesto, tel.: +386 7 39 30 876

lokalPatriot DELAVNICE
<http://www.mcd.si>

OD KLIKA DO FOTKE

MICROSOFT POWERPOINT

CORELDRAW

MICROSOFT EXCEL

AUTOCAD

- delavnice bodo potekale v FEBRUARJU, v prostorih MCD (Hostel Sirula),
- termini delavnic prilagodljivi skupinam do 6 oseb.

park
medijski sponzor

lokalPatriot
MCD
Multimedijski center Dolenjske

MCD
Multimedijski center Dolenjske
Dilanceva ulica 1
SI-8000 Novo mesto

Prijave sprejema: Marko Kralj
Email: marko.kralj@lokalpatriot.si
Telefon: 031/704-348, 07/3371-791

Novo leto, nova zgodba.
Za Infotočko se bo pričela v hostlu Situla.

info Točka

hostel Situla

park

Srečno in zdravja polno leto 2010 Vam želi skupina DNŠ

Pa veš, da jaz tud lani nisem vedel kater faks je »tist, ta prav«!
Pol pa je bil tle Infoteden in sem na enem mestu izvedel kr od
študenta kako je tam in kaj bom potem delov, ko bom star.
Tako da letos prid tudi ti, ne bo ti žou, jou jou!

kaj je infoteden ter
program in urniki na:
www.drustvo-dns.si/infoteden

DNŠ

infoteden ^{DNŠ}
... bo letos infovikend!
kc janeza trdine, 19. in 20. februar

Reportaža iz Afrike

Agandi Uganda

Besedilo in fotografije: Jana Dular – Nyakarungi

Šola Kyabahinga, ena izmed štirih šol, kjer je dejavna organizacija Edirisa Smiles.

Moje bivanje in devetmesečno prostovoljstvo v organizaciji Edirisa na jugozahodu Ugande ob magičnem jezeru Bunyonyi se je zaključilo. Od januarja 2009 sem namreč vodila sekcijo Edirisa Smiles. Dobila sem ogromno izkušenj. Nema lokrat sem bila soočena s situacijami, s katerimi sem dobila veliko vodstvenih izkušenj, pravičen

kako se lotiti problemov discipline in vzgoje, pri sestavi kurikulumu za šole. Ob tem je bilo treba skrbeti še za 250 sponzoriranih otrok in deset učencev srednjih šol. Skrbela sem, da pridno opravljajo izpite, so resni pri učenju, zaposleni, morali smo jim kupovati material za šolanje, plačevati bivanje v internatih. Pa da ne omenjam sestan-

»Munwani wangi (dragi moji prijatelji), danes vas bom vse razveselil s čapatijem ali rolexom.« Ne, ne uro, ampak gre za chappati in omleto v njem pa košček paradižnika in peščico narezanega zelja, vse skupaj zavito v chappati in tako celotna umetnina postane kot rolex.

pristop k stvarjem, se naučila odgovornosti in nadzora. Še zdaleč ni enostavno voditi skupino 90 prostovoljcev na štirih vaških šolah, kjer se skupno mudi okoli 2000 otrok, pet lokalnih Edirisinih Bakiga učiteljev, ki jim je treba posredovati znanja, kako učiti in pristope k temu, da so rezultati čim hitreje opazni. Pomagala sem jim pri tem,

kov s tudi po 15 člani našega Smiles CBO odbora, pisanje nove konstitucije, finančna poročila za sekcijo, gradnje vrtca na otoku Kyabahinga, šole plavanja vsak dan za otroke dveh šol in vrtca. Si človek kar ne predstavlja, kakšna odgovornost je to, in na koncu, kakšne izkušnje za učinkovito delo tudi v Evropi.

Edirisine vsakodnevne delavnice smo razširili na štiri šole, dve v vasi 30 km stran od Kabal v kraju Bukinda in na dve šoli ob jezeru Bunyonyi. Prelepa vas imenovana Bufuka, kjer sem živel v Edirisini komuni. To je napolnjevalo veliko prostovoljcev s celega sveta in 10 lokalnih ljudi. Komuna, ki jo imenujejo kar Edirisino srce, ima pet hišk, stesanih iz bambusa in obmetanih z blatom (tipičen način gradnje za to okolje), notri jih napolnjujejo pogradi, omare, mojstrsko stesane iz bambusovih vej, in slama za strehe. Ko dežuje, je to eden najlepših zvokov, ki te popeljejo v sen. Tekoče vode ni, je pa dvajset metrov stran jezero, najlepše možno jezero, čisto, neomadeževano, popolno. Gre za edino jezero v Afriki, kjer lahko brezskrbno plavaš in ne dobiš nobene bolezni, kot je bilharzija, brez krokodilov in kakršnih koli zajedalcev. Gre za jezero vulkanskega izvora, dvajset rodovitnih otokov, kjer ugandske gospe pridelajo vso hrano za svoje številčne družine. Stesali smo tuše, napeljali vodo s črpalko in se tako tuširali. Naj začnem o stranišču, ali raje ne? Bilo je, toliko lahko rečem. Tako, po domače, na štrbunk kot v

Delavnice, ki sem jih vodila v šoli Kyabahinga vsakodnevno (ena od štirih šol, kjer je Edirisa Smiles dejavna s poučevanjem).

Edirisin vrtec s 132 otoki.

Moj 9-mesečni dom: hiša iz blata.

Plavalni tečaj vsak popoldan na dveh šolah ob jezeru.

Izjemno rodovitna zemlja. Vsak košček otokov na jezeru Bunyonyi obdelujejo žene.

Jezero Bunyonyi na jugozahodu Ugande.

starih časih. A se človek vsega navadi.

Jedli smo lokalne obroke, sestavljene pretežno iz fižola, graha, riža, zelenih banan in priložnostnih chappatijev (palačinke iz moke in vode, prav zares okusne) in jajc, ki smo se jih vsi veselili, in iz njih narejenih umetnin Edirisinega 17-letnega kuharja Rogerja. Ta je z veseljem in ponosom rekel: »Munwani wangi (dragi moji prijatelji), danes vas bom vse razveselil s čapatijem ali rolexom.« Ne, ne uro, ampak gre za chappati in omeleto v njem pa košček paradiznika in peščico narezanega zelja, vse skupaj zavito v chappati in tako vsa umetnina postane kot rolex. Človek postane zelo skromen v okolju, kjer hrana in obroki niso zagotovljeni, ampak velikokrat prioriteta družine, in se potem vsak obrok zdi prava pojedina, spoštovana in vredna ponosa.

Za Ugando lahko rečem, da so ljudje srečni in blago-

slovljeni. Z ugodno klimo, povprečnih 25 stopinj C na leto, in rodovitno zemljo pretežno vulkanskega izvora. Taka klima in dobra prst se vijeta vse od jugozahoda do ekvatorja, sever postane tipično savansko z visokimi temperaturami in njim prilagojenim rastjem. Ekvatorialni del Ugande uživa deževno dobo pet mesecev na leto. Deževni nalivi, trajajoči od nekaj minut pa do par ur, se začno okoli oktobra in se vijejo do februarja. Od marca dalje pa je klima, vsaj zame, popolna. 25 stopinj C, srednja vlaga. Vabljeni vsi, da med poletjem v Sloveniji pridete v Ugando in se izognete peklensko vročim poletjem, hladili se boste v jezeru, obdajali vas bodo dihi jemajoča narava, čudoviti ljudje, nepozabni otroški nasmehi, dobroti domačinov, zdrava in sveža zelenjava, zreli ananasi za nekdanjih 30 SIT, mangi, šopi rumenih sladkih banan pa tako imenovan jack fruiti, zelen sadež z bodicami neverjetnega

okusa, pa papaje in pasijonke s semeni, večerni čips na ulici za 50 SIT s popolno glasbo v ozadju.

Zajtrk je bil samopostrežen, kar pomeni, da si šel v kuhinjo (spet blatna hiška, ki je skozi minule mesece postala dom nekaj podganam in priložnostnim ptičkom, ki najdejo drobtino ali dve, da se napolnijo. Vsi se mi smejejo, saj preden stopim v kuhinjo, ploskam in stopam po slonje (glasni koraki), da tako prestrašim obiskovalke, ki stečejo pod omare. Lovili smo jih s pastmi, z lepili, s strupi, pomaga pa nič, zagrižejo si pot skozi hišo in jih ne spraviš ven. Edino, kar lahko storiš, je, da hrano pakiraš v plastične posode in zaklepaš v omare. Zajtrk zgleda tako, da si vzamem dva kosa kruha, ki jih položim na odprt ogenj in jih spremenim v toast, nanj namažem maslo Blue Butter (edina znamka masla, ki je na prodaj ne samo tu, tudi v Keniji in Tanzaniji sem ga videla, je monopolist v

vsakem smislu). Potem pa marmelada iz pasijonke, rdečih borovnic, čaj z mlekom in ananas.

Nato se je naš dan začel z delavnicami na štirih šolah. Dve šoli sta ob jezeru Bufuka in Kyabahinga, kjer je bilo okoli 2000 otrok tedensko. Učili smo jih o Zemlji, vesolju, ekonomiji, afriški kulturi in kulturi zahoda, turizmu, živilih, delali poskuse, jim dali znanja za osebno varnost in napotke v nevarnih situacijah, se pogovarjali o boleznih, higieni, aidsu, prirajali športne igre, taborniške dni, peli in plesali. Vsaka delavnica za vsak razred je trajala 1,5 ure na teden, imeli smo jih sedem na vsaki šoli. Tako so potekali naši dopoldnevi, ko pa ni bilo delavnic, sem prostovoljce napotila v Edirisin vrtec s 132 malčki, starimi od tri do pet let. Tam imamo tri lokalne učiteljice predšolske vzgoje, ki smo jih lahko usmerjali z novimi tehnikami poučevanja. Ob 15.30 je vsakodnevno sledila ura plava-

nja z otroki na obeh šolah. Imeli smo srečo, saj smo v ekipo Nasmehov dobili super punco Lindsey iz Anglije, ki je učiteljica plavanja. Tako sva vpeljali šolo plavanja za malčke v vrtcu, v kateri so neizmerno uživali in dobivali eno najpomembnejših znanj za življenje okoli jezera in vsakodnevno prečkanje jezera v kanuju od doma do šole. Kar strašljivo se mi zdi, da ne znaš plavati in da sediš v nestabilnem kanuju vsak dan, zajemaš vodo z ogromnimi kantami v jezeru, ki je eno najglobljih v Afriki, tako da je znanje plavanja še kako pomembno.

Še vedno se tako srčno, čutno spominjam tistih neverjetnih občutkov, ko sem se po napornih vsakodnevni obveznostih povzpnela na bližnje hribe, da sem srkala neopisljivo romantično in vznemirljivo lepoto jezera. Na poti do vrha hribov sem srečevala uganske mame, ki so

hitele s polji, z motikami na ramah, z otroki, zavezani v kango (ruto) na hrbtih, na glavah so nosile težke košare, polne poljskih pridelkov. Kako so se mi nasmejale iz srca, ko sem jih z veseljem tonom, nasmehom in s pogledom v oči pozdravila, vsako od njih z glasnim »Agandi nyabo (Kako ste, gospa!)« in so te s smehom in navdušenjem hitele odgovarjati: »Ndi dje (dobro!)«.

Kare kare (nasvidenje, v lokalnem jeziku rukiga) do prihodnjic ...

DOBRO POSLOVANJE KOMUNALE

Popravljalni ukrepi pri ločenem zbiranju komunalnih odpadkov so v Porevzijskem poročilu za revizijsko sodišče zadovoljivi.

Komunala Novo mesto je pripravila Program ločenega zbiranja komunalnih odpadkov in v njem opredelila cilje za obdobje 2010 do 2013. Komunala načrtuje, da bo letos ločeno zbrala skupaj 13,5 odstotka vseh zbranih komunalnih odpadkov, odložila pa 86,5 odstotka. Leta 2013 naj bi skupaj ločeno zbrala 47 od-

stotkov vseh zbranih komunalnih odpadkov, odložila pa 37 odstotkov. Zbrani mešani komunalni odpadki pa se bodo pred odlaganjem mehansko biološko obdelani, kar bo zmanjšalo njihovo maso za 16 odstotkov. Za doseg teh ciljev Komunala načrtuje širjenje mreže zbiralnic na celotnem območju, kjer opr-

avlja javno službo, in sicer iz zdajšnjih 197 na 318 zbiralnic do leta 2013. Tako bo zagotovljena ena zbiralnica za ločeno zbiranje odpadkov na 200 prebivalcev. Poleg povečanja števila zbiralnic Komunala načrtuje tudi povečanje števila zbirnih centrov. Z zastavljeno strategijo okoljskega komuniciranja pa nameravajo

spodbuditi pri občanih ustrezno ravnanje s komunalnimi odpadki, sistematično preobrazbo in spreminjanje vedenjskih navad.

V Načrtu uvajanja ločenega zbiranja bioloških odpadkov pa je podjetje opredelilo aktivnosti za povečanje zbranih količin biološko razgradljivih odpadkov. Lansko leto je bilo že nameščenih 305 zbirnih posod, do konca tega leta pa bo, na celotnem območju izvajanja javne službe nameščenih še 695 posod. Prevzem bioloških odpadkov bo zagotovljen tudi v vseh zbirnih centrih ki bodo po predvidevanjih zgrajeni do leta 2013. Obdelava in predelava biološko razgradljivih odpadkov bo sta predvidoma do leta 2011 zagotovljeni v okviru regijskega centra za ravnanje z odpadki (CeROD).

Komunala je s hitrim in načrtovanim pristopom uredila področje ravnanja z odpadki v skladu z zakonodajo, uveljavljanje in doseganje le tega na lokalni ravni pa je mogoče le z navedenimi konkretnimi ukrepi, ekološkim ozaveščanjem ljudi in njihovo podporo.

**Ločujmo odpadke - za mojo lepo dolino -
Komunala Novo mesto**

KOMUNALA **NOVO MESTO d.o.o.**
<http://www.komunala-nm.si>

Peter Cigler
Kje so moje rožice, pisane in bele

Tudi v prihajajočem letu se obeta programska širitev Višje strokovne šole Grma Novo mesto – centra biotehnike in turizma

Višja strokovna šola, ki deluje v okvi ru šolskega centra Grm Novo mesto, s sedežem pod Trško goro, se je v devetih letih svojega delovanja v dolenskem, pa tudi širšem slovenskem prostoru, že dobro uveljavila, predvsem s temeljnim programom Kmetijstvo. Temeljita prenova biotehniškega izobraževanja (v slovenskem prostoru jo je izpeljal Konzorcij biotehniških šol, prav pod vodstvom Grma Novo mesto) je kmetijskemu programu bistveno razširila domet vsebinskih področij in mu nadela novo ime, **Upravljanje podeželja in krajine**. Temeljnim znanjem s področja obdelave tal, reje živali in spoznavanja posameznih panog kmetijstva je dodana paleta novih vsebin, pomembnih za upravljanje in razvijanje širšega podeželskega prostora (treniranje konj in učenje jahanja, upravljanje z rekreacijskimi in športnimi površinami, terapijska in socialna dejavnost na podeželju, turizem in rekreacija na podeželju in druge). Novost vseh programov je velika stopnja izbirnosti, kar pa se lahko izrazi tudi v dodatno pridobljenih poklicih (t.i. po-

poklicnih kvalifikacij (*manager manjšega hotela, strokovni svetovalec za hrano in pijačo, vodja hotelske recepcije, manager turistične agencije in hotelski gospodainjec*), diplomant gostin-

stva in turizma, z nazivom *organizator poslovanja v gostinstvu in turizmu*, pa bo tekom študija razvil kompetence za kreativno in spretno delo v kuhinji in strežbi, za vodenje delovnih procesov

klicnih kvalifikacijah). Ob ustrezni izbiri program ponuja pridobitev, poleg diplomskega naziva **inženir kmetijstva in krajine**, še poklice *upravitelj kmetijskega gospodarstva in kmetijske proizvodnje, kmetijski farmacevt, upravljaec rekreacijskih in športnih površin ali pa trener konj in učitelj jahanja*.

V tekočem šolskem letu je višja šola uvedla pomembno programska širitev, povsem usklajeno s splošno vizijo zavoda v smislu povezovanja pridelave hrane in potrošnje, ki naj bo poudarjena v lokalni povezanosti in nadgrajena v gostinsko – turistični ponudbi istega okolja in vpisala prve študente višješolskega študijskega programa **Gostinstvo in turizem**. Tudi ta program je bil pred kratkim prenovljen v smislu izbirnosti in pridobivanja posameznih

v gostinstvu in turizmu, za razvoj širokega nabora turističnih dejavnosti, za organizacijo gastronomskih in turističnih dogodkov ter še mnoge druge. Ocenjujemo, da je program pomembna pridobitev za celotno regijo, za razvoj njenega podeželja kot turistične destinacije (turistične kmetije so le ena od možnosti), kot tudi za nadaljnjo kakovostno ponudbo »turistično – gostinskih« stebrov regije ter manjših, razvijajočih se, gostinskih in turističnih podjetij.

Grm Novo mesto – center biotehnike in turizma se razvija v **razvojno jedro biotehnike** (*kmetijstva, naravovarstva, hortikulture, živilstva in prehrane, veterine, gozdarstva in lova, športa in rekreacije na podeželju*) in **turizma** (*gostinstva, gastronomije, hotelirstva, ruralnega in urbanega turizma, športa in rekreacije*) za podporo pri krepitvi gospodarskega in kulturnega sistema regije, tako podeželja kot urbanih naselij in je tudi žarišče razvoja navedenih strok. Naše dijake in študente učimo, vzgajamo in usposabljam v smeri pridelave (*kmetijstvo*), predelave (*živilstvo*) in trženja (*gostinstvo in turizem*) zdrave hrane, ki je pridelana z veliko mero odgovornosti do narave in okolja (*naravovarstvo*). Še posebej dajemo poudarek posebnostim, izvirnostim in identiteti v proizvodih ter prostoru za okolje, v katerem deluje.

V skladu z razvojnimi cilji centra je Višja strokovna šola v prihajajočem letu ponovno pred novim izzivom. Že omenjenima programoma se bo pridružil nov višješolski študijski program **Naravovarstvo**, ki je, kot hitro razvijajoča se interdisciplinarna panoga, odgovor na trende sodobne družbe in razvoja strokovnega področja šole. Ključna vsebinska področja naravovarstvenega izobraževanja pa so **ohranjanje narave** (ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot), **varstvo okolja** s poudarkom na izboljševanju in vzdrževanju kakovosti ključnih sestavin okolja, dejavnosti recikliranja različnih vrst materialov, biološki razgradnji organskih odpadkov, kompostiranju in kroženju snovi, vključevanju naravovarstvenih tehnologij za sanacijo degradiranih ekosistemov (ekoremediacije, fitomediacije...), naravni (biološki) predelavi odpadnih voda, komunalnih dejavnostih, povezanih z naravnimi in antropogenimi ekosistemi, **pridobivanje energije iz obnovljivih virov**, varstvo kulturne dediščine, predvsem v smislu povezovanja naravne in kulturne dediščine ter **trajnostni razvoj s poudarkom na sonaravnem turizmu in rabi naravnih virov**.

Diplomanti, bodoči inženirji naravovarstva, si bodo s svojim znanjem in usposobljenostjo povečali zaposlitvene možnosti (tudi samozaposlovanje), lažje ostajali na podeželju, predvsem pa lahko ponujali kvalitetne storitve in servisirali mnoga druga strokovna področja z naravovarstvenimi smernicami ter tako skrbeli za trajnostno gospodarjenje na območju svojega delovanja. Kot dodano vrednost pa tudi ta program nudi možnost pridobitve dodatnih poklicnih kvalifikacij, kot so *skrbnik naravnih ravnovesij, skrbnik naravnih vrednot in ekoremediacij, tehnolog upravljaec alternativnih virov energije in nadzornik na zavarovanih območjih*.

Verjamemo, da je nov višješolski program, ki ga okolju želimo še posebej dobro predstaviti, prava izbira za doseganje širših ciljev Grma Novo mesto, ki so, poleg učenja tehnologij, tudi razvijanje in vzgajanje absolventov šol našega zavoda v

smeri pozitivnega odnosa do narave, soljudi ter v smeri poštenega in iskrenega odnosa do potrošnikov.

Vse, ki bi našo šolo, naše programe ali partnerje za izvedbo praktičnega dela izobraževanja želeli bližje spoznati, vabimo na **informativne dneve, ki bodo v petek, 12. februarja ob 11 in 16.30 uri in v soboto, 13. februarja 2010 ob 11. uri**. Bodoče študente pa vabimo k vpisu v redni in izredni študij višješolskih programov **Upravljanje podeželja in krajine, Gostinstvo in turizem ter Naravovarstvo**.

Več informacij lahko dobite tudi na spletni strani www.vs.ksgrm.net ali v referatu šole na tel. št. 07 393 47 34.

Helena Jurš Rogelj,
v.d. ravnateljice Višje strokovne šole

Večkulturnost in mehki č

Marijan Dovič, fotografija Boštjan Pucelj

To je točka, na kateri stoji in pade obrambni zid pred malimi, tihimi, a zelo povednimi pojavnostmi »tehničnega fašizma«. Ali je mogoče, da bo nezanemarljiv del slovenskih državljanov odslej moral svoj podpis v digitalnem svetu poiskati s pomočjo dodatnih ukazov? Ali je mogoče, da bodo ti državljani tak poseg sprejeli povsem mirno?

Pred kratkim sem za strokovno revijo recenziral knjigo *Večkulturna Slovenija*, ki jo je napisala Janja Žitnik Serafin, znana predvsem kot raziskovalka slovenske izseljenske literature. V njej skuša avtorica pokazati, da se je treba odreči monokulturnemu, nacionalističnemu in izključevalnemu pogledu na slovensko kulturo in namesto tega privzeti zahtevnejši, a pravičnejši model, ki bo upošteval njeno (več)kulturno raznovrstnost, se pravi splet *sokultur*, ki šele tvorijo »slovensko nacionalno kulturo« v sodobnem smislu. Njena obravnava, ki sicer skuša zajeti vse kulturne plasti, se najbolj prepričljivo ukvarja ravno s položajem priseljenjskih skupnosti v Sloveniji. Zavzema se za njihovo enakopravno vključitev v slovenski kulturni prostor – a ne na način »zatajevalne asimilacije«, od katere matična kultura ne bi imela koristi, temveč na načine, ki bi obe strani bogatili in pripravljali na strpno sobivanje.

Ni dvoma o tem, da je večkulturnost eno izmed temeljnih vprašanj prihodnosti slovenske družbe; demografski in migracijski trendi povsem jasno kažejo, da gre za vprašanje, ki prihaja na dnevni red v velikem slogu. Model, ki ga v *Večkulturni Sloveniji* zagovarja Žitnikova, zbuja upanje prijaznejšega sobivanja. Mogoče si je le želeli, da bo uspešno nadomestil ubijalsko matrico (evropskih) kulturnih nacionalizmov – zadnja je namreč v minulih dveh stoletjih uspešno »očistila« nekoč izrazito večkulturne prostore; neredko na načine, ki si jih nikakor ne bi želeli več videti. Zato velja temeljne avtoričine zahteve povsem podpreti: to velja tako glede odpravljanja diskriminatorne zakonodaje in neustreznega financiranja kot za nujnost medkulturnega osveščanja, ki nadomešča enostransko prisilno asimilacijo in zanikanje večkulturnosti. Nedvomno je pravi cilj, če si zamislimo, da morajo vsi državljani Slovenije spoznati, da je realnost države, v kateri živijo, pač *večkulturna*; šele takšno spoznanje namreč vodi k uspešnejši vzgoji za strpnost, enakopravno integraciji priseljenjske kulture v družbo, v šolski sistem itd.

Seveda gre pri tem za proces, ki je vse prej kot enostaven, in vprašanje je več kot zanesljivih odgovorov. Ali res velja, da so priseljenjske skupnosti v Sloveniji docela deprivilegirane, izrinjene, ali pa se kažejo tudi kaki spodbudnejši znaki? Ali je mogoče doseči njihovo polno uveljavitev predvsem prek političnega oziroma zakonodajne-

ga načela *pozitivne diskriminacije* ali pa je treba biti pri njegovem uveljavljanju skrajno previden? Ali morda do takšne afirmacije vodijo predvsem tisti vrhunski dosežki, ki jih priznava tudi matična kultura (v duhu načela, da resničnega priznanja, upoštevanja in spoštovanja ni mogoče zapovedati ali naložiti »od zgoraj«, temveč si jih je treba prislužiti)? Tu mislim recimo na roman *Čefurji raus!* Gorana Vojnoviča, ki je rosno mlademu avtorju prinesel prestižno osrednjo literarno nagrado, ali pa, če se z literarnih višav spustimo v popularnejše vode, na dosežke izjemnega Roberta Pešuta – Magnifica: z njima »čefurstvo« postaja suverena, vrhunska, ponosna soidentiteta. Ali pa, če ostanemo pri glasbi, kaj med drugim sporoča rahel naglas Tomislava Jovanovića – Tokca, pevca priljubljene novomeške rock skupine *Dan D?* To so primeri, pri katerih gre za mnogo več kot za puščobno »enakopravno integracijo«, gre za zadetke v polno, osvežilne in kirurško natančne posege v turobnost »nacionalne« kulturne substance – spremlja pa jih isti šarm, ki je nekoč utiral pot v Evropo bojevitemu zenitistu Ljubomiru Miciću, samooklicanemu »balkanskem barbarogeniju« ...

In sploh, če h kulturi sodita tudi gospodarstvo in politika: na nedavno objavljeni lestvici petnajstih najbogatejših Slovencev se pojavljata tudi milijonarja bosanske in albanske narodnosti. Da ne omenjamo Zorana Jankovića, ki se mu je posrečil spektakularen prestop v politiko, z njim vred pa tudi demanti prepričanja, da mehki č nima vstopa v visoko politiko. Mehki č je seveda tema, o kateri bo treba reči še kakšno besedo. A preden se vrnemo k njej, se vprašajmo še nekaj. Kaj je res tisto, kar bi bilo treba uvrstiti na prioriteto agende »večkulturne Slovenije«? Ali če povzamemo modno govorico zagovornikov večkulturnosti, kje se skriva tisto tiho nasilje večine, vsakovrstni »fašizem« matične populacije?

Tu se bomo najprej vrnili k eni izmed zamisli Žitnikove. Ta namreč skuša na novo opredeliti koncept *slovenske književnosti*. Njena osrednja inovacija je zahteva, da je treba krog obravnave razširiti in poleg *matične* literature, ki nastaja v slovenščini na ozemlju današnje države, zajeti še literaturo slovenskih *manjšin* v zamejstvu, slovensko in tujejezično literaturo, ki jo pišejo *izseljenci* (Argentina, Kanada, ZDA ...), pa tudi literaturo v drugih jezikih, ki na-

staja na slovenskem kulturnem območju, to je literaturo *manjšin* (Italijani, Madžari, Romi) in literaturo *priseljenjskih skupnosti* (hrvaške, srbske, bošnjaške, makedonske ...). Z drugimi besedami, Žitnikova predlaga, naj pojem *slovenska književnost* zajame tudi (nekateri) jezikovne izdelke, ki *niso* napisani v slovenskem jeziku. Toda zdi se, da ima predlagana širitev koncepta slovenske literature skrajno vprašljivo teoretično vrednost. Z njo izgubimo *uporaben* izraz, ki med drugim vsebuje vsaj za silo homogeno skupnost potencialnih sprejemnikov besedil nekega jezika, skupnost, ki jo opredeljuje ravno nenehno se obnavljajoči skupni *semiotični* prostor. Vprašanje je torej, ali morebitne »politične« in etične pridobitve to izgubo odtehtajo.

Zato predlagam neko drugo prioriteto, močno simbolično gesto, ki bi jo lahko uvrstili v »agendo« večkulturne Slovenije. Ta je povezana ravno z mehkim č. Kot smo že večkrat slišali, temu znaku menda grozi, da bo izgnan s slovenskih računalniških tipkovnic. To pa je točka, na kateri bi morali zazvoniti alarmni zvonci, toliko bolj v najbolj vnetih večkulturnih glavah. To je točka, na kateri stoji in pade obrambni zid pred malimi, tihimi, a zelo povednimi pojavnostmi »tehničnega fašizma«. Ali je mogoče, da bo nezanemarljiv del slovenskih državljanov odslej moral svoj podpis v digitalnem svetu poiskati s pomočjo dodatnih ukazov? Ali je mogoče, da bodo ti državljani tak poseg sprejeli povsem mirno?

Odgovor je na dlani: to je povsem mogoče. Ravno zato je tu smiselno dvigniti glas. In če to že počnemo, zakaj bi pravzaprav ostali pri skromni zahtevi, naj se ohrani *status quo*? Res je, to bi povsem zadoščalo, da bi se v digitalnem svetu vsi tisti na -ič podpisovali tako, kot se pišejo, ne da bi jim bilo treba definirati bližnjične tipke, kakršne rabimo na primer za i, r, ā ali č. Toda morda je v novem duhu treba iti dlje, zahtevati več, in sicer tole: z malim novim označevalcem – in morda še kakšnim – je treba razširiti *uradno slovensko abecedo*. Ta namreč še vedno vztraja pri zaplankani petindvajseterici črk. Medtem so se nosilci priimkov, v katerih najdemo kup dvojnih v-jev, ipsilonov, d-jev in mehkih č-jev, že zdavnaj tako poslovnili, da jih problem večkulturnosti neposredno sploh ne zadeva več.

Zgodbe o verbalnem deliktu v socialistični Jugoslaviji

Zalitev veličanstva

Mitja Sadek, fotografija Boštjan Pucelj

Črnomaljci še danes radi povedo anekdoto, ki lepo označuje njegovo prostodušnost. Ko so ga nekoč videli, da gre z motiko na njivo, in so ga vprašali, kam gre, je odvrnil: »Pokopat socializem!«

Pisalo se je leto 1980, leto Titove smrti, leto začetka propada Titove Jugoslavije. 15. februarja tistega leta je prišla Nevenka Jankovič, 19-letno dekle iz preproste belokranjske družine, na delo v semiško Iskro bolj slabe kot dobre volje. Tudi vzdušje v popoldanski imeni ni bilo sproščeno. Ljudje so že nekaj časa vedeli, da je Tito hudo bolan. Oblast je vključila vse svoje radarje in že v kali zatrla vsakršna nespodobna namigovanja o Titovi smrti. Iz pogo- vora z nekim domačinom iz okolice Dragatuša, nekdanjim šoferjem avtobusa, sem izvedel, da so policisti naredili podrobno preiskavo samo zato, ker je nekdo na njegovem avtobusu rekel, da se bo Tito težko izvil. Tudi večino Nevenkinih sodelavk je bolezen ljubljenega vodje tako močno prevzela, da so okoli tega zganjale pravo paniko in od Nevenke malodane zahtevale, da se obnaša v skladu z razmerami – da opusti mladostniško razposajenost, da ne hodi na zabave in da skupaj z njimi izžareva največjo skrb za maršalovo zdravje. Nevenki, ki doma ni bila deležna podobne proročimske dresure, saj njen oče nikoli ni

pretirano štedil s kritiko na račun socializma, je šla vsa ta bodisi zlagana bodisi pristna skrb za zdravje prvega med Jugoslovani pošteno na živce. Vse je bilo kot poslano za črn scenarij. Ko se je v nekem trenutku Nevenka glasno zasmejala, jo je njena sodelavka resno opozorila, da smeh v tem trenutku ni primeren. Do tedaj zadrževan bes se je v hipu razplamtel.

Nepremišljene besede, izrečene v afektu, so imele za Nevenko nepredstavljive posledice. Najstnica takrat še ni vedela, da je zagrešila verbalni delikt. Sodelavke so jo prijavile in plaz se je sprožil. Po internem zaslišanju v Iskri je prišla policija, ki je zaslišala priče. Izjave prič pa so se zelo razlikovale. Ena izmed sodelavk je slišala Nevenko reči »kaj če je enega bedaka manj«, druga »kaj če krepa Tito, saj je bil ustaš, en kriminallec več ali manj«, tretja celo »živeo NDH, vseeno mi je, če Tito umre danes ali jutri«. Policaji so temeljito preiskali hišo, v kateri je Nevenka živela s svojimi starši. Sledilo je zaslišanje prič in obdolženke na sodišču v Črnomlju. Nevenka je tam te besede zanikala,

a priznala, da je sodelavki, s katero se je sprla, rekla »ko jebe tebe, njega in vse«. Javno tožilstvo v Novem mestu je sestavilo naslednji obtožni predlog: Jankovič Nevenka je sramotila najvišjega organa Socialistične federativne republike Jugoslavije, s tem da je dne 15. 2. 1980 v tovarni Iskra v Semiču vpričo več delavk, ko so se te pogovarjale o bolezni Predsednika republike Maršala Josipa Broza – Tita, začela vpiti: »Pa kaj, neka crkne, en ustaš, kriminallec, en bedak na zemlji manj!« S tem je storila kaznivo dejanje žalitve SFRJ po čl. 157 kazenskega zakonika SFRJ. Ta člen pravi, da kdor sramoti Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, njeno zastavo, grb ali himno, njene najvišje organe ali njihove predstavnike, oborožene sile ali vrhovnega poveljnika, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do treh let. Nevenka ni mogla verjeti, do česa so jo privedle izrečene besede. Bila je popolnoma prestrašena. Šale je bilo takrat dokončno konec.

Po treh glavnih obravnavah je bila sodba sprejeta. Sodnica Marija Črnugelj jo je spoznala za krivo. »Pa kaj, naj crkne, en bedak na zemlji manj« so bile besede, ki naj bi jih izrekla Nevenka. Čeprav je bila njena kazen zaradi olajševalnih okoliščin – slabih razmer v družini – nekoliko omiljena, je bila relativno zelo visoka. Zaradi nekaj nepremišljenih besed je Nevenka dobila mesec dni zavora, ki ga je odslužila na Igu. Za ta čas seveda ni prejela plače. Poleg tega je morala plačati še 8353 dinarjev povprečnine in sodnih stroškov, kar je znašalo več kot dve njeni mesečni plači. Po prestani kazni so ji »svetovali«, naj se udeleži delovne brigade na Goričkem. Iz strahu, da jo bodo vnovič kaznovali, je na to pristala. Vendar je niti zatem niso pustili pri miru. Po njenih besedah jo je nekega poletja, ko je odšla z vlakom na morje, stalno zasledoval neki moški. Ko je prispela na cilj, se ji je približal in ji priznal, da so mu naročili, naj jo zasleduje. Ni si težko predstavljati, da mu je bilo kar malce nerodno, ko je moral zasledovati tako »nevarni« element družbenega reda.

Nevenka je torej zagrešila verbalni delikt. Resda se je izražala z zelo grobimi in afektivnimi besedami, a vendar je izražala neko mnenje – dovolj ji je bilo te nabuhle, zlagane in zapovedane množične psihoze. Vsaj ona je vide- la stvari tako. Nevenka še daleč ni bila edina, ki so jo v prejšnji državi zaradi besed spravili za zapahe ali kako drugače kaznovali. V kazenskem zakoniku SFRJ je bila cela kopica členov namenjena omejevanju svobodnega izražanja mnenj in svobodne kritike režima ter družbenih razmer. Najbolj znan je bil 133. člen (sovražna propaganda), ki je predvideval celo do deset let kazni. Omejevanju svobodnega izražanja so služili še vsaj 114. člen (protirevolucionarno ogrožanje družbene ureditve), 134. člen (zbujanje narodnostnega, rasnega ali verskega sovraštva) in že omenjeni 157. člen. Socialistični red se je s takšni- mi kaznovalnimi ukrepi zavaroval, kajti vsaka resna (in očitno tudi neresna!) kritika bi lahko zamajala njegove temelje. Svoji ideologiji je nadel svetniški sij nedotakljivosti in nezmotljivosti, za to pa je žrtvoval temeljne človekove pravice, ki bi morale biti v zahodnem postrazsvetlenskem svetu nekaj samoumevnega. O tem so v zgodovini sanjali (kaj drugega dostikrat ni bilo niti dovoljeno!) že mnogi, nedvomno pa je to, vsaj zame, najlepše izrazil največji rimski zgodovinar Tacit: RARA TEMPORUM FELICITAS, UBI SENTIRE, QUAE VELIS ET QUAE SENTIAS, DICERE LICET – Redki so tisti srečni časi, ko je dovoljeno misliti, kar hočeš, in govoriti, kar misliš.

Druga štorija o verbalnem deliktu govori o človeku, ki je svoje prepričanje, da ne živi v idealnem režimu, za razliko od svojih somišljenikov tudi javno razglašal. Leopold Kocjan iz Črnomlja res ni bil po meri oblasti. Črnomaljši še danes radi povedo anekdoto, ki lepo označuje njegovo prostodušnost. Ko so ga nekoč videli, da gre z motiko na njivo, in so ga vprašali, kam gre, je odvrnil: »Pokopat

Uvod ::: Verujoči

Katja Martinčič, fotografija Boštjan Pucelj

socializem!« Že kot sedemnajstletnik je bil leta 1954 zaradi poizkusa pobega prek državne meje obsojen na dva meseca zapora. Naslednje leto si je na božični večer privoščil res nenavadno polnočnico. Za uvod si je zamislil pivski pohod po mestnih gostilnah. Ker so se vse gostilne v mestu o polnoči zaprle, je začel že dodobra nadelan razgrajati. Potem ko je odklonil dobrohotni nasvet miličnikov, naj mirno odide domov, so ga morali vkleniti in privedi na postajo ljudske milice. Leopold je miličnike že med potjo nič kaj prijazno enačil z butlji, s prasicami in fašisti. Toda glavna protirežimska predstava se je začela šele na postaji. Tako lahko v policijskem zapisniku preberemo, da je med drugim izjavil tudi to, da je »naša država ciganska, da hodi tov. Tito po raznih državah, ki so bolj napredne, kakor je naša in tam šenkuje avtomobile, dočim pri nas stradajo delavci. Dalje, da nas druge države zajejavajo zato, ker imamo take voditelje. Pel je tudi pesem: prišla bo urca, ko bo vam, miličniki, šla frizurca.« Kritika režima se je le še stopnjevala, ko je – za vsak primer dvakrat – povedal naslednjo anekdoto: »Sin Franca Jožefa za časa Avstro-Ogrske je hotel vedeti, kako živijo delavci v državi. Zato je odšel preoblečen v kmečki obleki med delavce in srečal nekega tlačana, ki je šel na tlako. Vprašal ga je, kam gre, in ko mu je ta odgovoril, da gre na tlako, ga je napotil nazaj, rekoč, da bo že on vse uredil. Tako je kupil tri konje, ki so bili različni po rejenosti in zdravju: prvi je bil suh, drugi je bil dobro rejen in slep, tretji pa tako zrejen, da je od njega viselo meso. Ko je prišel s konji domov, je poklical očeta in mu pokazal konje, rekoč: oče, ta prvi konj predstavlja delavce – tlačane, ta drugi predstavlja tebe, ker ne vidiš, kaj se dogaja s tvojimi tlačani in ta tretji konj predstavlja tvoje ministre, ki živijo brez dela na račun delavcev.« Zaključil je, da je danes isto in da je Tito ravno tako slep, ker ne vidi, kaj se dogaja. Omenjeno poročilo se zaključuje z ugotovitvijo, da je »imenovani hud nasprotnik današnje ureditve in v kolikor bi mu sledili ostali sodelavci, bi mu uspelo v kratkem času napraviti nezaželjen razdor med delavci.« Sodba je bila neizprosna. Zaradi kaznivnega dejanja žalitve države, njenih najvišjih organov oblasti in predstavnikov oblasti je bil obsojen na eno leto zapora. Namesto v zapor je raje odšel v Avstrijo in nato v Nemčijo, kjer se je preživljal v različnih poklicih. Ko so po dvajsetih letih njegovo sodbo izbrisali, se je vrnil v Jugoslavijo. Toda njegov neukrotljivi svobodni duh je še enkrat osramotil državo. 3. oktobra 1978 se je Leopold odločil, da se malce povešeli in podkrepiti s špricariji v znani črnomaljski gostilni Müller. Slučajno je nanese, da so tistega dne v omenjeni gostilni nogometaši iz Butoraja zalivali svojo zmago nad ekipo, ki jo je sestavila vojska. Iz nedolžnega zbadanja tam navzočih vojakov, češ kakšna vojska pa ste, da izgubite z nekimi Butorajci, se je stvar sprevrgla v žaljivke, pljuvanje in celo majhen pretep. Če ga zaradi dogodkov v tej gostilni kasneje na sodišču niso mogli obsoditi, so ga obsodili, ker je istega dne »okrog 23.30 ure v gostilni Mond v Malem Nerajcu, potem ko je Grguraša Borisa, ki je bil v družbi z vojaškimi osebami, vprašal, kaj ima on z vojsko, in ko mu je Grguraš odgovoril, da je v vojski v službi, izjavil napram Grgurašu Borisu v pričo drugih gostov: klinec pa taka vojska. Ko ga je Grguraš opozoril, naj nikar ne žali, ker je to Titova vojska, je še izjavil: jeberm tebe, Tita in vojsko.« Zaradi žaljivke SFRJ si je prislužil mesec dni zapora in pol ter povrhu obilno denarno kazen.

Ja, tako so včasih kaznovali dolge jezike.

VIRI:

SI - Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto, ČRN 18 (t.e. 392), ČRN 18 (t.e. 394), NME 16 (t.e. 311). Ustni viri: Nevenka Lamut, Marjan Kocjan.

Povsem jasno dejstvo je, da je vera oz. religija eden bistvenih in prastarih družbenih pojavov. Kot taka je še vedno v tesnem stiku z ostalimi področji človeškega življenja. Čeprav danes krščanstvo, nam najbolj poznano in posledično najbližje, tako rečeno ni več moderno, je v Novem mestu verjetno še vedno prvo na seznamu prakticiranih religij. A koliko časa še? Kdo so tisti, ki še grejejo cerkvene klopi? Mladi načeloma sledijo globalnim trendom, ti pa se v tem trenutku obračajo stran od cerkvenih vrat. In s tem ne poskušam reči, da je religija postala nezanimiva, nezanimivi so velikonočna jajca in procesije ob zgodnjih jutranjih urah. Nasprotno, vse bolj popularno je božično drevo, predvsem darila pod njegovimi vejami. To je več ali manj vse, kar se bo neizpodbitno ohranilo še naslednjih nekaj verujočih let. Istočasno kot gobe po dežju rastejo raznorazne nove oblike verovanj, ki se največkrat popularizirajo prek znanih osebnosti. Seveda, če petdesetletna še-vedno-gumijasta Madonna pravi, da ji je kabala spremenila življenje, bo vsaj pol njenih oboževalcev čez en teden, poleg njene frizure, prevzelo še njeno vero. Tako zlahka gre to danes.

V Novem mestu je večina »avtohtonih« prebivalcev krščena in birmana, »kot se spodobi«. K nedeljski maši hodi večina ... večina babic, dedkov že malo manj. Tisti, ki svoje otroke prisilijo, da namesto risank v nedeljo gledajo župnika in ministrante, so vse bolj redki. Zanimivo pa je, kako v trenutkih, ko bi se vera utegnila izkazati za koristno, še vedno vsi potegnejo na plan molitvenike in rožne vence, da bi z njimi podkrepili svoje, prav nič solidarne in usmiljene, nazore. S tem ciljam neposredno na dogodke minulega meseca ali dveh, ko se je Cerkev strašno razburila ob zakonu, ki dovoljuje istospolnim, da si ustvarijo družine. Podpisovala se je peticija proti, za propagando med svojimi ovčicami pa je

poskrbel vsak pastir sam. In ne, vera s tem nima prav nič, gre zgolj za vprašanje tolerance in osebnih nazorov človeka. Veliko lažje in bolj sterilno je podpisati tovrstno peticijo z izgovorom, da ti tako narekuje vera, kot naravnost priznati, da v splošnem ne sprejemaš istospolno usmerjenih.

Zelo podobno je pred kratkim prišlo do protesta v eni dolenjskih vasic, ko so na lokalnem pokopališču želeli pokopati Rominj. Pol vasi je, nič kaj uglašeno, izrazilo svoje nasprotno mnenje in protestni shod je dejansko uspel. »Ciganov ne bo na našem britofu. Zakaj? Ker nam kradejo prostor«. Koliko prostora pa rabiš, ko postaneš pest pepela? Zanima me samo, če se spomnijo, kdo je v romska naselja postavil kapelice in križe, kdo je romske otroke silil k verouku in njihove matere k maši. In spet, vera pri vsem tem ni bistvena, gre za sovraštvo, ki je zakoreninjeno v družbi iz povsem drugačnih razlogov, manifestira pa se na najbolj bizarne možne načine.

Svet brez vere ne obstaja, tudi zato, ker nekaj nečimrnega globoko v človeški podzvesti noče sprejeti ideje o tem, da smo samo malo bolj razvite živali, plod evolucije in da izginemo skupaj s poslednjim izdihom, brez bele svetlobe, fanfar in angelškega petja. Z zatekanjem v sakralno in nezemeljsko se ne išče samo utehe, ampak tudi opravičila in dokaz, da smo vendarle kakšno stopničko više in si zato lahko dovolimo marsikaj. Brezpogojno verjetje v višjo silo ter strahospoštovanje je ostalo v lesenih kolibah ter šotorih iz živalskih kož. Človek danes verjame predvsem zaradi sebe, ni nauka, ki se ga ne bi dalo prikrojiti po lastnih merilih. Ravno ta fleksibilnost verovanja v sodobnem svetu je hrana njegovega preživetja.

Nekateri pravijo, da se zgodovina ponavlja, meni pa se zdi, da danes v resnici nihče več ne čaka novega mesije, postali smo izmišljeni bogovi sami sebi.

Religija in sodobni človek ::: Odčarani svet?

Petra Božič

»Versko življenje je hkrati proizvod družbe in dejavnik, ki nanjo aktivno vpliva: posledica in vzrok, dejavnik, ki opravlja določene funkcije in se v opravljanju le-teh ponovno proizvaja«.

Kakor koli že dojemamo vero oz. religijo; najsi bo opij za ljudstvo ali podporni steber družbe, dejstvo je, da ostaja v naši zavesti kot nekaj, kar je bilo in je še nerazdružljivo povezano s človekom. Religija je pokazala neverjetno fleksibilnost (četudi se nam na prvi pogled ne zdi tako), ki ji omogoča, da še naprej ostaja potrebna. Ne smemo je dojemati kot psihološke stvarnosti *sui generis*, marveč kot absolutno družbeno dejstvo. Tako kot religija se tudi družba spreminja, vsak dan postaja bolj kompleksna, polna novih izzivov in strahov; po drugi strani pa, paradoksnost, poenotena. Sodobni človek je predvsem – sam.

Posledica avtonomizacije družbe in hkrati posameznika je sekularizacija. V najbolj splošnem pomenu gre za proces zmanjševanja pomena religije v družbeni sferi, kar ima rezultat v zmanjševanju vpliva verskih ustanov na druga področja (ločitev cerkve in države). To pa gre z roko v roki s čedalje manjšim vplivom, ki ga ima tovrstna ustanova na posameznika. To je predvsem vidno v neupoštevanju določenih verskih norm, lepe primere najdemo v poskusih usmerjanja spolnega življenja (spolnost pred poroko, kontracepcija ...).

Glavna gonilna sila današnjih družb je racionalizacija, kot racionalni subjekti pa danes ne potrebujemo več sestavine iracionalnega, magičnega. Res? Marx je bil mnenja, da je religioznost znak otroškega stadija družbe; moral bi jo videti sedaj, v puberteti, kako se še vedno oklepa svoje magične komponente.

Sekularizacija je gotovo bolj utopija kakor pa realnost, pogledimo samo razcvet novih verskih gibanj (ko rečem nova, mislim na to, da so nova le na Zahodu, ponavadi izvirajo iz starih vzhodnoazijskih tradicij), ki so našla svoja plodna tla v Kaliforniji in se iz tam (nekatera) razširila povsod po zahodnem svetu.

Prav tako lahko opazimo neverjetno trdoživost ljudske vernosti, ki se kaže predvsem med prazniki, ob krstih, birmah, božiču in tudi osebnih praznovanjih, ki so povezana s kultom svetnikov.

Še en znak, da smo daleč od sekularizirane družbe, je povezava med politiko in religijo; tu merim predvsem na krščanske stranke. Politična moč se namreč zmeraj legitimira z idejami vrednotnega značaja, na katere se akterji političnega življenja venomer sklicujejo v smislu, da jih bodo s politično močjo uresničevali. In če bi jih tisti, katerih vrednote so krščanskega izvora, res imeli moč uresničevati ... Tu se nam kaže vse kaj drugega kot ločitev cerkve od države.

Prav tako institucija cerkve (RKC) ne

izpusti nobene priložnosti, da nam nakloni svoj komentar ob aktualnih političnih vprašanjih, kar se nemalokrat kaže kot ovira v razvoju tolerantne in enakopravne države.

Dalje, religija je vedno prisotna ob vojnah; tudi če vojna ne poteka *zaradi* nje, je lahko odličen način legitimacije nasilja. Še več, verski predstojniki lahko opravčujejo ali blagoslovijo tovrstno početje. Jasen je stavek v Koranu: »Bojujte se zoper tiste, ki ne verjamejo v Boga, niti v Sodni dan, ki ne prepovedujejo tistega, kar je prepovedal Alah, kar je prepovedal njegov Odposlanec, ki ne izpovedujejo resnične vere, zoper tiste, ki jim je dana Knjiga, vse dokler ponižno sami ne plačajo glavnine (džizja)« (Koran, Tevbe 9:30).

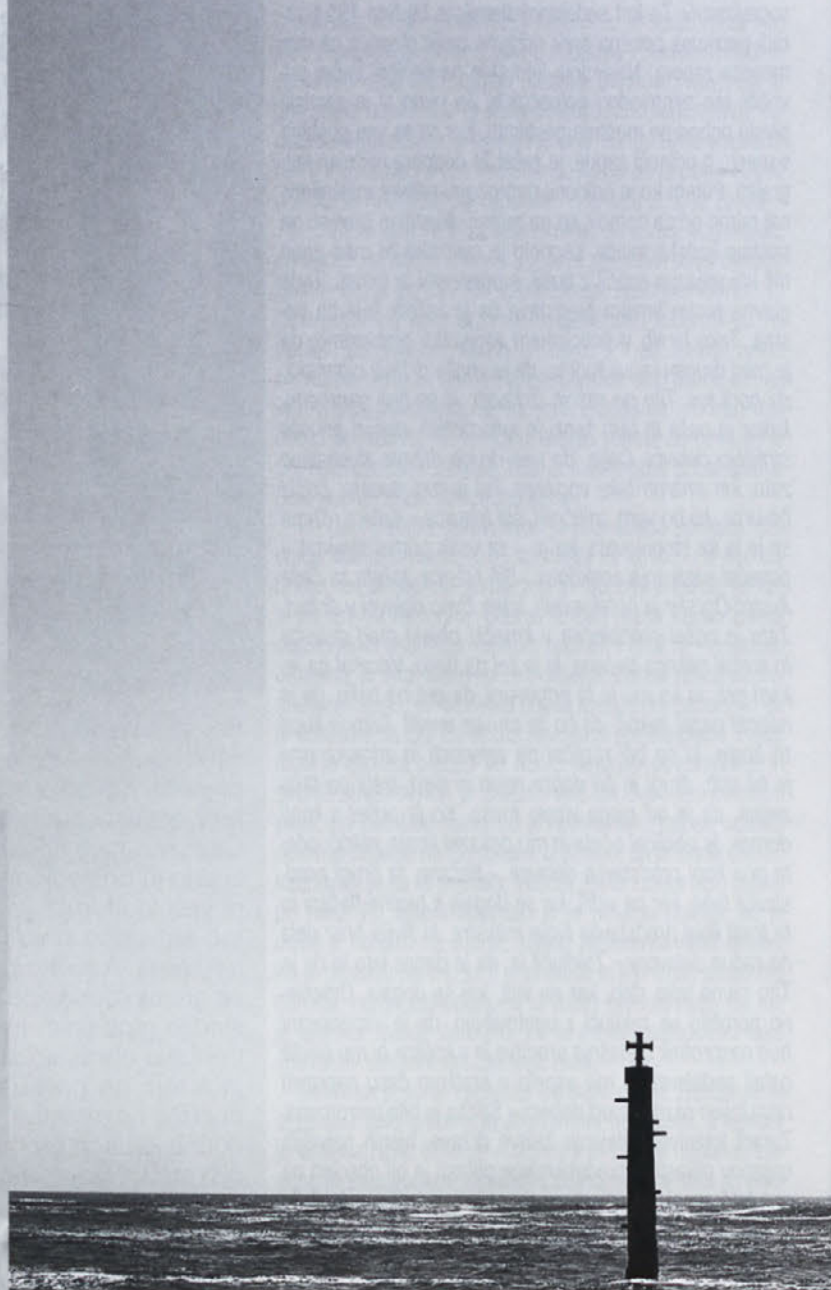
Vendar ob tem ne smemo misliti, da je krščanstvo nedolžno (kakor se pogosto prikazuje, postavljeno ob bok islamu). Kljub temu da v Svetem pismu najdemo stavke, ki prepovedujejo umor in tudi odsvetujejo udeležbo v bitkah ali spopadih, nam zgodovina krščanstva kaže drugačno sliko. Krščanska teologija se je že zgodaj potrudila in našla v Svetem pismu opravičila za vojno nasilje; lepo je povedal Tomaž Akvinski, ko je menil, da je vojna včasih najboljše sredstvo za doseg miru, saj pregrešna dejanja ne smejo ostati nekažnovana. Pri tem pa morajo biti razmere take, da si nasprotnik kazni zasluži in mora obstajati namen odpravljanja zlega in uveljavljanje dobrega (Summa theologiae: II, II-XI). Tako pojmovanje je čudovito odprto za interpretacijo, in čeprav je bilo izrečeno v obdobju pred procesi sekularizacije, ostaja danes enako sodoben.

Kljub vsemu naštetemu pa vera ostaja v polju družbenega zaradi svoje duhovne narave. Ker zmore biti dopolnilo racionalni družbi. Predvsem pa zato, ker družbena in duhovna plast religije pogosto transcendirata.

Morda je premalo povedanega o vplivu vere na posameznika, ki je atom družbe, najmanjši delec in zato njen temelj. Religiozno občutje je zanj predvsem psihološke narave, čeprav ne konsistira nujno z verskimi obredi. Zato lahko v raziskavah zasledimo zanimiv paradoks; manj ljudi se opredeli za pripadnike neke vere kakor pa za religiozne.

Poleg tega ima pripadnost neki veri integrativno funkcijo, posameznika umešča v neko skupnost, ki se jo potrjuje z določenim obredjem. Tako je lahko skupnost ali pa vera vir tolažbe in utehe.

Zanimivo je, da isti procesi, ki so sprožili sekularizacijo – torej racionalizacija družbe, ki ima za posledico alienirane subjekte – postanejo glavni razlog za naraščajočo religioznost, ki so jo zabeležili v osemdesetih letih. Ljudje so v sodobnem svetu prisiljeni igrati družbene vloge, s katerimi se nujno ne identificirajo, prisiljeni so v čedalje večjo storilnost in naložena jim je odgovornost, da si napišejo čim boljše avtobiografijo. Ži-

Fotografija: Boštjan Pucelj

Zanimivo je, da isti procesi, ki so sprožili sekularizacijo – torej racionalizacija družbe, ki ima za posledico alienirane subjekte – postanejo glavni razlog za naraščajočo religioznost, ki so jo zabeležili v osemdesetih letih minulega stoletja. Ljudje so v sodobnem svetu prisiljeni igrati družbene vloge, s katerimi se nujno ne identificirajo, prisiljeni so v čedalje večjo storilnost in naložena jim je odgovornost, da si napišejo čim boljše avtobiografijo. Življenje ne poteka več v skupnosti, breme individualizacije pa zna biti težko. Zato življenje mnogih poteka v iskanju smisla, ki ga ob poplavi novih in veteranstvu starih ver ni težko najti.

vljenje ne poteka več v skupnosti, breme individualizacije pa zna biti težko. Zato življenje mnogih poteka v iskanju smisla, ki ga ob poplavi novih in veteranstvu starih religij ni težko najti.

Dokler bo življenje hitro in prežeto s tveganjem, strahom in paniko, dokler bo religija ukoreninjena v družbene vezi in procese – ostaja svet začaran.

*Vir: Flere, S., in Kerševan, M. (1995): Religija in sodobna družba, Ljubljana (Znanstveno in publicistično središče).

Cerkev Jezusa Kristusa svetnikov iz poslednjih dni

Jurij Smrke

Druga skupina so Reformni liberalisti, ki si prizadevajo za spremembe v smeri racionalizma znotraj CJKSPD.

V Sloveniji je cerkev registrirana od leta 1991. Po podatkih misijona Slovenija – Hrvaška s sedežem v Ljubljani na področju naše države služi »od 20 do 26 rednih misijonarjev in trije starejši misijonarski pari«. Mormonova knjiga, eden od štirih kanoniziranih tekstov, je bila v slovenščino prevedena leta 2002, pred enim letom pa so v Ljubljani na Kosezah odprli prvi mormonski tempelj pri nas, kamor lahko zahajajo verniki, ki jih je bilo v Sloveniji po podatkih izpred dveh let 340 (podatki CJKSPD).

Počasnost rasti skupnosti pri nas je tako zgodovinsko kot geografsko gledano prejel izjema kot pravilo. Od leta 1971 do danes se je število članov povečalo za deset milijonov, CJKSPD pa je še vedno druga najhitreje rastoča verska skupnost v ZDA. Tak porast lahko deloma pripišemo povečanju števila rojstev, deloma pa tudi učinkovitemu misijonarskemu delu.

Misijonarstvo

CJKSPD je ena najbolj dejavnih verskih organizacij na področju misijonarstva. Leta 2007 je bilo na različnih koncih sveta več kot 50 tisoč mormonskih odposlancev, ki jim je tistega leta v krst uspelo prepričati skoraj 280 tisoč ljudi. Misijonarji so večinoma mladi moški (80 odstotkov) in ženske med 19. in 25. letom starosti. Izpolnjevati morajo standarde, ki so neposredno povezani z verovanjem, poleg tega pa morajo pred misijo opraviti pripravljeno izobraževanje, v katerem se med drugim naučijo jezik države, v katero jih pošlje Cerkev. Prozelitistična misija običajno traja dve leti, stroške bivanja pa si udeleženci krijejo sami oziroma ob pomoči družine.

Osnovna misijonarska enota šteje dva člana istega spola, ki vsakih nekaj mesecev zamenjata partnerja in okrožje, v katerem delujeta. Kot pravi spletna stran Cerkev, pri nas so to »mladi fantje in dekleta urejenega videza s pripkonci z imenom Cerkev«. Njihova osnovna metoda je t. i. door-to-door prozelitizem, in čeprav jih vsaj v Novem mestu ne vidavamo na kolesih, Cerkev pravi, da so ta praviloma njihovo osnovno prevozno sredstvo, ko širijo nauke.

Nauki Svetnikov iz poslednjih dni

Mormoni v splošnem sledijo naukom, ki jih pridigajo tudi v ostalih vejah krščanstva. Biblija je poleg Mormonove knjige in dveh drugih del (Nauk in zaveze, Drago-ceni biser) izpod peresa Josepha Smitha eden kanoniziranih tekstov skupnosti. Prek treh tekstov, ki so izključno njihovi, verjamejo v tri stopnje raja, v možnost, da ljudje po smrti postanejo božanstva (t. i. povišanje, exaltation), in v nekoliko prirejeno verzijo nicejske veroizpovedi.

Knjiga Mormonov dopolnjuje izročilo Biblije s podatki, da je neke na ameriški celini Novi Jeruzalem in da naj bi Jezus z ladjo odplul prek oceana in poučeval indijanske domorodce (ki so bili belci, potem pa naj bi jih Bog zaradi nepokorščine po-barval na rdeče). Nekateri v teh »geografskih naukih« vidijo glavni razlog, zakaj se je vera v ZDA razmeroma hitro razširila in prišla. Nekoliko težje je verjeti, da bi člane privabljal prepoved uživanja alkohola, tobaka in celo čaja ter kave pa tudi druge, bolj klasično krščanske prepovedi.

Cerkev se ima za restavracijsko, saj si prizadeva za vero in skupnost, organizirano po vzoru zgodnjega krščanstva, ki je predhodilo Nicejskem koncilu leta 325. Mormoni verjamejo, da je prvotna veroizpoved »čistejša«, ohranjajo pa podoben model organizacije kot rimskokatoliška veja. Duhovščina je organizirana hierarhično, njihov trenutni predsednik oz. »Pre-rok« pa je Thomas S. Monson, prek katerega naj bi skupnost vodil Jezus Kristus.

Zgodba o Josephu Smithu mlajšemu

Mormonska vera je, kot že omenjeno, denominacija krščanstva. Izvira iz gibanja Svetnikov iz poslednjih dni. Za začetnika tega gibanja šteje Joseph Smith ml., ki je spomladi leta 1830 izdal Mormonovo knjigo in skupaj s somišljeniki ustanovil Kristusovo cerkev. Oba dogodka sta tesno povezana z osebnostno življenjsko zgodbo Josepha Smitha.

Joseph Smith se je rodil v ameriški zvezni državi Vermont, njegova družina se je preživljala s kmetijstvom in z gostinstvom. Ko je odrasel, je v družinski proračun prispeval z zaslužkom od jasnovidstva. Do jasnejšega videnja so mu pomagali kamni, ki jih je položil v cilinder in z njih razbiral odsev. Njegova dejavnost naj bi bila precej dobičkonosna, predvsem zaradi mrzlice iskanja zakladov, ki se je v dvajsetih letih 19. stoletja razplamtela po zvezni državi New England. Smith je namreč trdil, da lahko s kamenja razbere lokacije skritih zakladov.

Leta 1823 naj bi se Smithu prikazal angel Moroni, ki mu je razkril lokacijo knjige iz zlatih plošč, popisanih z zgodbo o Kristusovem prikazovanju ameriškim domorodcem. Kljub temu mu štiri leta plošč ni uspelo najti. Nazadnje naj bi jih le dobil v roke, angel pa mu je zabičal, da »spisov« ne sme videti nihče drug razen Joseph. Ta jih je skupaj z jasnovidskimi očali, ki jih je našel poleg, zaprl v skrinjo in se preselil v Pennsylvanijo.

Tam je začel s pomočjo srebrnih očal, katerih leče so bile iz jasnovidnih kamnov, plošče prevajati. V končni fazi naj bi iz jezika, ki ga je opisal kot »reformirano egipčansko« prevedel 116 strani, ki pa jih je njegov dobri prijatelj Harris izgubil, ko jih je nesel domov k svoji ženi, da bi jo prepričal v svoje početje. Mislija je namreč, da je Smith prevarant, ki želi

naplahtati njenega moža. Smith je po tej izgubi razglasil, da mu je angel vzel vidne sposobnosti, odtujil pa naj bi mu tudi zlate plošče in očala.

Čez tri mesece je vse rekvizite dobil nazaj, vendar se je prevajanja po pričevanju njegove žene Eme lotil na drug način, in sicer s pomočjo kamnov, ki jih je uporabljal še v svojih jasnovidskih časih, in cilindra. Svoji ženi in prijateljem je narekoval, kar je videl v klobuku, ti pa so to s črnimol zapisali. Tokrat jim je uspelo dokončati celoten prevod in knjiga je po nekaj zapletih izšla. Tisk je financiral Harris, ki je v ta namen svojo kmetijo obremenil s hipoteko.

Manj kot mesec po tem je Smith zbral okoli sebe šest pristašev in skupaj so v neki koči tudi uradno organizirali Kristusovo cerkev. Vendar ta dogodek še ni pomenil konsolidacije položaja nove religije. Smith se je moral z družino in s pristaši večkrat seliti. Bili so napadani od ostalih prebivalcev in poskušali so se braniti z enakimi sredstvi. V Missouriju je prišlo celo do oboroženih spopadov med »svetniki« in večinskimi prebivalstvom. Še nekaj časa po Smithovi smrti (leta 1844 ga je potokla jezna množica) je mormonska skupnost imela težave z iskanjem primerne kraja za življenje. Prav tako so imeli težave z določanjem naslednika Josepha Smitha. Na koncu se jih je velika večina pod vodstvom Brigham Younga preselila na območje današnjega Utaha, ki je od takrat njihova osrednja regija.

Komentar

Članek je nastal z željo informirati o novih članih naše skupnosti, vendar se bojim, da bi znal, kljub razmeroma objektivni drži, prispevati k zadržkom do prišlekov. Če pogledamo le zgodbo o Josephu Smithu, njegovem klobuku, angelu s pomenljivim imenom itd., težko ohranimo resen obraz. Vprašamo se, ali res verjamejo kaj takega. In vendar zgodba o zlatih ploščah ni nič bolj neverjetna od raznih drugih pogruntavščin vernih duš širom po svetu. Morda je krivo le to, da je od začetkov mormonstva minilo nekoliko manj let in krvi. Morda je krivo le to, da klobuk strmečega Josepha povežemo z dvajsetletniki in izstopajoči opravi, ki v hecni slovenščini poskušajo razlagati svojo vero, medtem ko na asfalt rišejo miselne vzorce.

Čeprav bo to morda zvenelo nekoliko paradoksalno, menim, da je treba vero nasploh, kljub temu da sama na sebi nima empirične opore, jemati resno, kajti ideologija in iz nje izvirajoča verska čustva še kako realno sooblikujejo naš bivalni prostor. To velja nasploh, ne le za komične prišleke. Poznavanje kulturnega ozadja pa v nobenem primeru ne škodi.

jurij.smrke@gmail.com

Problem strpnosti

Matic Kastelec

»Mednarodne ustanove se kajpada zavdajo, da je nujno ohraniti raznoličnost kultur v svetu, ki mu grozi monotono in uniformnost. Razumejo tudi, da ne bo zadosti, če hočemo doseči ta cilj, da ne gujemo krajevne tradicije in se le zložno poslavljamo od preživelih časov. Treba je rešiti raznoličnost, ne pa zgodovinske vsebine, ki jo je dala vsaka doba in ki je nobena doba ne zmore ohraniti onkraj svojih meja. Treba je torej poslušati travo, kako raste, spodbuditi skrite možnosti, prebuditi vsa nagnjenja k skupnemu življenju, ki jih hrani zgodovina; prav tako je treba biti pripravljen, da se bomo brez presenečenja, brez odpora in brez upiranja soočili z nenavadnim, ki ga bodo zagotovo prinesle te nove družbene izrazne oblike. Toleranca ni kontemplativno stališče, ki deli odpustke vsemu, kar je bilo in kar je. Je dinamična drža, ki omogoča, da opazimo, razumemo in pospešujemo to, kar hoče biti. Raznoličnost človeških kultur je za nami, okoli nas in pred nami. Od te raznoličnosti (ki vsakemu posamezniku določa ustrezne naloge) lahko zahtevamo samo to, da se uresniči v takih oblikah, da bo vsaka med njimi prispevala h kar največji plemenitosti drugih.« (Claude Levi-Strauss, *Rasa in zgodovina*, odlomek)

Glavno vprašanje tega članka je: zakaj v modernem liberalnodemokratskem svetu, ki je več stoletij utrjeval vrednoto strpnosti in jo s sistemom pravic vključil v naše ustave, neredko in z vso silo na dan izbruhnejo problemi tolerance, ki niso rešljivi brez politične intervencije in ki jih spremljajo izrazite delitve javnega mnenja. Je strpnost nasploh nemogoča krepost ali pa lahko njena drugačna interpretacija ponudi boljše model reševanja avtentičnih problemov?

Skozi celotno človeško zgodovino je moč slediti okoliščinam, v katerih se porajajo izvorna vprašanja in odgovori glede medsebojnega sožitja in sobivanja različnih prepričanj, kultur in identitet. V zgodovini Zahoda se vprašanje tolerance kot vprašanje velikega geopolitičnega obsega postavi z reformacijo, ko se je enotni krščanski svet versko razcepil in so se posvetni oblastniki morali soočiti s podaniki, pripadajočimi različnim veroizpovedim. Prav verski konflikti in splošna nestanovitnost družb po reformaciji so bili tisti, na bojišču katerih je nemiren duh strpnosti naposled kulminiral tudi v svoji teoretski zastavitvi in s tem zakoralak proti liberalni demokraciji. John Locke se je v Pismu o toleranci (1689) kot prvi lotil sistematične filozofske obravnave vprašanja strpnosti, ki je politično oblast ločila od verske in zagovarjala svobodo veroizpovedi.

Če so absolutistične države v 16. in 17. stoletju morale formalizirati načelo strpnosti kot rešitev za verske konflikte, je v liberalnih demokracijah toleranca običajno obravnavana kot etično ustrezen način prilagoditve razlik med vrednotami in načini življenja. Zdi se, da se avtentični primeri tolerance, pri katerih se mora vmešati politična oblast in odločiti med poseganjem in toleriranjem, v liberalni demokraciji ne morejo več pojavljati in so značilni le za to-

talitarne ureditve, ki jim vsak nekonformist predstavlja grožnjo. V liberalni demokraciji se zdijo načela tolerance že vpisana v konstitutiven okvir skupnosti, biti morajo vselej že del pravil igre. Politično nestrinjanje je osnovna in pozitivna lastnost vsake demokratične družbe, vprašanje tolerirati ali ne pa načelno ni odprto vprašanje. Razlike glede verovanja, navad, moralnih in estetskih vrednot itn. pripadajo avtonomni sferi posameznika, s sistemom pravic zaščiteni pred zunanjim vmešavanjem. Kaže se, da vključitev ideala tolerance v ustavne pravice na tak način varovanja posameznika zavrača toleranco kot odvečno. Še neposredneje, če ima vsakdo pravico, da izraža svoje vrednote in živi v lastnem življenjskem slogu – in ob tem ne škoduje drugim – država nima pravice tolerirati nikakršnih drugačnih vedenj ali praks; nima namreč pravice tolerirati tega, česar ne sme prepovedati.

Mirabeau je 1789 toleranco označil nič manj kot za tiransko: »Najbolj neomejena svoboda veroizpovedi je zame tako sveta pravica, da se mi zdi beseda tolerance, ki naj bi jo izražala, na neki način tiranska, kajti obstoj avtoritete, ki ima moč tolerirati, ogroža svobodo mišljenja že samo s tem, da tolerira in bi prav tako lahko tudi ne tolerirala.« Mirabeau ni edini, ki je toleranco ob splošno priznanih pravicah črtal kot neuporabno. Dve leti kasneje je Thomas Paine ugotavljal, da se je francoska ustava toleranci odpovedala v imenu univerzalne pravice vesti. Tako netoleranca kot toleranca sta zanj despotizem. Podobno Kant v *Odgovoru na vprašanje: Kaj je razsvetljenstvo?* toleranco vidi kot arbitrarno oblast, ki ni primerna rešitev problemov pluralizma.

Že res, da vsakdanja banalna vprašanja, denimo hrupen sosed, vsiljiva sopotnica ali težave s sodelavcem, ne predstavljajo resnih tolerančnih problemov, ki bi se morali reševati na politični ravni. Glede takih vprašanj vlada soglasje in niso problematična. Pa vendar tolerance tudi v našem svetu ne moremo imeti za povsem rešen problem. Zakaj? Neredko tudi v zahodnih demokracijah na plan silovito planejo avtentična, nevsakdanja vprašanja tolerance, ki sežejo tudi na politično prizorišče. Tako se pojavljajo gibanja zapostavljenih manjšin, ki zahtevajo vidnost, sprejemanje, priznavanje in nediskriminiranje njihove drugačnosti (ženske, homoseksualci, črnci), priseljenski valovi pa postavljajo vprašanja spoprijetja z nedomačnostjo tudi na do nedavnega kulturno homogenih področjih. Zakaj smo kljub temu, da je toleranca postala konstitutivna krepost liberalnih ureditev, priča primerom, kot je nedavna prepoved gradnje minaretov v Švici, zakaj prihod dveh učenek muslimanske veroizpovedi v francosko javno šolo v čadorju pomeni afero, ki jo mora razreševati politika, in zakaj se morajo homoseksualci boriti za enakovreden družinski status? Pojavljajo se nerešena vprašanja o mejah tolerance, ob pojavu rasizma in diskriminacije se slišijo zahteve tako po njenem omejevanju kakor razširjanju. Obenem se zdi, da je toleranca politično načelo, ki je pretirano gostoljubno in bi se lahko izkazala za samouničevalno.

Je morda upravičeno reči, da toleranca teh problemov ni zmožna rešiti in je kot takšna v resnici nepotrebna in neučinkovita, le zastarel način reševanja problemov soobstajanja različnosti?

Izkaže se, da se avtentični tolerančni problemi danes pojavljajo zaradi neučinkovitosti liberalnih konceptov tolerance. Zaradi očitne omejitve v tem članku ne morem v podrobno analizo teh konceptov, zato se bom neposredno lotil predstavitev alternativnega modela, ki ga je predlagala Anna Elisabetta Galeotti, namreč tolerance kot pripoznanja. Njena ključna ugotovitev je, da liberalne teorije spregledajo dejstvo, da gre pri avtentičnih tolerančnih problemih za razlike med skupinami in ne posamezniki. V tem smislu imajo Mirabeau, Paine, Kant in njihovi somišljeniki na neki način prav glede odvečnosti tolerance, saj je njeno načelo, kolikor se tiče posameznikov in njihovih izbir glede religije, morale, estetskih vrednot in načinov življenja, že vključeno v liberalne ustave in prevedeno v sistem pravic. Ko pride do avtentičnih vprašanj tolerance, ki jih mora razreševati politika in ki cepijo javno mnenje, gre očitno za drugačen problem, če ga sistem pravic ni zmožen rutinsko odpraviti. Če enačimo okoliščine avtentičnih in vsakdanjih tolerančnih problemov, namreč ne moremo razložiti, zakaj odhod v šolo v pustni preobleki ali s simbolom križa na verižici okrog vratu ne sproža problemov tolerance, odhod v šolo v islamskem čadorju pa jih, zakaj gradnja petih cerkva z zvoniki ne sproža problemov, gradnja džamije z minaretom pa jih. Pri avtentičnih primerih, ki danes nastajajo, torej ne gre za razlike, ki jih je mogoče zvesti na individuume in ki se tičejo njihovih vrednot, verovanj, vedenj in so torej predmet izbire. Gre nasprotno za pluralizem skupin, kultur in kolektivnih identitet (ki so v večini askriptivnega značaja, torej niso predmet izbire posameznika), konflikt pa ni v moralnem nestrinjanju, vsaj ne v prvi vrsti, ampak se tiče nesimetrije teh skupin glede moči, spoštovanja, družbenega in javnega pripoznanja. Pomembno je zlasti to, da imajo v takih pogojih skupine, ki sestavljajo večino, moč, da opredelijo druge skupine kot *drugačne* in s tem implicitno sebe kot *normalne*. Vse to lahko vodi do različnih sovražnih občutij med obema poloma. Eden od razlogov za tako nezadovoljstvo se tiče le pripadnikov večine in je bistvenega pomena. Gre za nelagodje ob prisotnosti življenjskih oblik, ki so alternativne na ustaljene, tradicionalne navade, ta pa se napaja predvsem na odporu do sprememb teh ustaljenih konvencij. Premislek utečenih navad, ki omogočajo uspešno vsakodnevno delovanje, in prilagajanje novim, zahteva nemalo truda in je pogosto razlog za nejevoljo.

V skladu s tako interpretacijo okoliščin tolerančnih vprašanj se ta bolj kot s širjenjem ali omejevanjem individualnih svoboščin rešujejo s širjenjem enakosti dostojanstva in spoštovanja na pripadnike zapostavljenih skupin. Pripadniki teh skupin so drugorazredni državljani, ker ali ne uživajo istih pravic kakor drugi (priseljenci nimajo volilne pravice) ali pa so do njih upravičeni pod pogojem, da je njihova drugačnost, tj. skupinska identiteta, v javnosti izbrisana (homoseksualci so kot državljani, ki jih ne opredelimo natančneje, lahko zaposleni v vojski, kot homoseksualni državljani pa ne).

Zahteve tolerance so sedaj usmerjene v

vključitev marginalnih družbenih skupin. Javno pripoznanje kolektivnih identitet bi tako bila prva faza v smeri javne vključitve. V primeru nošenja islamskega čadorja v šoli ne gre za pridobitev koščka verske svobode – ta ni bila vprašljiva –, ampak pridobitev javnega pripoznanja manjšinske kolektivne identitete, javna legitimacija drugačnosti, za katero nočemo, da je zgolj tolerirana v zasebni sferi. Tu gre za zahteve, da se državljani, ki so drugačni, javne vidnosti in legitimnosti ne zagotovi za *ceno njihove drugačnosti*, temveč prav kot *drugačnim*. Pomembno je poudariti, da pripoznanje v tem kontekstu ne pomeni strogega priznanja intrinzične vrednosti razlike, ampak preprosto pripoznanje razlike zaradi vrednosti, ki jo ima za njene nosilca. Kljub temu da se ne strinjam z njim, bom drugemu pripoznal njegovo drugačnost, ker vem, da mu pomeni toliko kot meni moja identiteta. Pri pripoznanju ne gre za vrednotenje razlike, ampak sprejetje in vključitev drugačnih lastnosti, vedenja, običajev ali identitet v območje legitimnih, učinkovitih in 'običajnih' možnosti odprte družbe, ki so bile doslej dostopne le večinski, tradicionalni populaciji. Po doseženi javni vidnosti teh kolektivnih identitet pa proces vključitve še ni dokončan, saj so še vedno šibke in izpostavljene. Drugi korak, utrditev kolektivnih identitet v javni liberalnodemokratski sferi, se ponavadi izoblikuje v javno netoleranco do vedenj in praks pripadnikov močnih in večinskih skupin, ki so nastrojene proti vključitvi in utrditvi teh identitet. Tako lahko predlagana interpretacijska shema odgovarja tudi na avtentična tolerančna vprašanja, ki se tičejo nacističnih gibanj, sovražnega govora, nestrpnosti ipd.

Takšna bi bila v resnično skrčeni obliki shema tolerance kot pripoznanja, ki je za razliko od klasičnih liberalnih interpretacij zmožna ponuditi odgovore tudi na aktualne polemike. Kljub njeni pozornosti do kolektivne razsežnosti ji ne gre očitati kolektivističnega ali protiindividualističnega stališča. Zgodovina govori o že vnaprej zapisanih usodah skupin, ki se vselej ponorčujejo iz posameznika in njegovih individualnih naporov. V tem smislu je pripoznanje skupine sredstvo za dosego celostne blaginje individuumov in predpogoj za uresničitev njegovih možnosti in sposobnosti, da zunaj vnaprej določenih usod dejansko postane individuum. Rečeno z Levi-Straussom, toleranca je »dinamična drža, ki omogoča, da opazimo, razumemo in pospešujemo to, kar hoče biti«.

matic.kastelec@gmail.com

Literatura:

- Časopis za kritiko znanosti, XXII, 164–165, ŠOU LJ, Ljubljana 1994.
Galeotti, A. E., *Tolerance. Pluralistični predlog*, Krtina, Ljubljana 2009.
Galeotti, A. E., *Tolerance as recognition*, Cambridge University Press, Cambridge 2004.

Cvetka Bevc: Škampi v glavi, odlomek

5. poglavje
LARA

Nora je. Tisa je nora. Ali pa je vsaj zdaj znorela. Kaj pomenijo te obveze na njeni desni roki in z obliži preplejena levica? In predvsem ta kri, ki je ona noče gledati, saj nepremično bulji vame. In ta kurčeva britvica. Ta kurčeva britvica, ki se je nenadoma pojavila v mojih rokah. Ali bolje žiletka. Ja, žiletka.

Oč je vedno uporabljal take žiletke za britje. Sem jih videla, ko jih je odlagal v kopalnici na umivalnik. Ko jih je porabil. Nikoli jih ni vrgel v smeti. Kako je mat znorela zaradi tega. Otrok se lahko ureže, je vreščala. Potem so prišli najbrž drugi patenti. S polovičko britvice ali nekim ostrim rezilom, vpetim v plastiko in s podaljškom v plastični ročaj. Kar pripravnim tudi za britje nog. Četudi oč opazi, da ni edini, ki uporablja te stvari, nič ne reče. Ja, on tolikokrat nič ne reče. Kot da se mu jebe. Pa vem, da se mu ne, a vseeno tako deluje. Saj to poznam. Ko se delaš, da ni nič. Mogoče pa res ni nič. Si rečem včasih, ko bi me tisti očevoj sajninič moral zaboleti, pa me ne. Kot da tisti sajninič zadane ob neko skorjo, s katero sem obdala svojo notranjost. Ne, če sem čisto natančna. Ni skorja. Skorja je hrapava. Tista reč okoli mene pa je gladka. Hladna. Hladna kot kovina. Ja, kovina je. Jekleni zid. Nekaj takega.

Pa kaj mi je, da zdaj rogovilim po glavi s temi stvarmi, ko si ogledujem rezilo, kot da ga prvič vidim. Čutim, da je gladko. Zdi se mi, da bi lahko zavohala sled kovine. Aluminijska ali česar koli drugega, iz česar je izdelano. Bom preverila jutri na internetu. Zaguglala v žiletke. Britvice. V meni se že drami radovednost, kakšne rezultate bo izvedla naprava. Bom izvedela, kdaj so jih prvič izdelali? Kdo je najbolj slaven dizajner žiletk? Zakaj vse so jih skozi zgodovino uporabljali? Čemu vse služijo danes? Čemu služijo zdaj?!!!

Zagrabi me panika. Iz Tisine roke teče kri, kaplje se usipajo prepogosto, da bi jih lahko imenovala kaplje. Luža se nabira pod njimi, lahko naraste v mlako. Mlaka v jezero. Jaz pa v eni roki še vedno držim žiletko, z drugo zagrabim Tisino roko, kot da bi hotela ustaviti curljanje krvi.

Tisa se nejevoljno strese in zakriči: »Jebemti, daj že stara. Jebemti, kakšen filing!«

Feeling? Feelings? Hej, ali ni to tisti sentiš komad, ki ga moja mat vrti, kadar misli, da je nihče ne sliši. Ne vidi. Ne voja. Ne slutiti. Pa kaj je to takega, če si vržeš ploščo za občutke. Feelings, like I never lost you. Pa jih je sploh kdaj imela? Njena skrb zame še vedno niso občutki! Dovolj! Bolj me zanimajo Tisini občutki.

Punca ima izbuljene oči. Mora jo boleti ta curljajoča kri. Ja, boli jo. Ta rana mora boleti. A njen obraz ne kaže bolečine. Neko zamaknjenost. Uročenost. Pogled, ki moleduje, naj je ne pustim same v tem stranju. Naj vzamem njeno ponudbo zares. Hej, saj se ne zgodi vsak dan, da ti nekdo ponudi, da postaneš njena krvna sestra. Nora krvna sestra.

Naj bo. Naj bova dve norici, povezani na življenje in smrt. Brala sem o tem krvnem zavezništvu. Krvni brat je bolj tvoj brat kot po rojstvu brat. In krvna sestra je še nekaj več. Ker je sestra. To ni norost. To je resnica.

Zaradi resnice bom naredila to. Neki zajebani razlog mora imeti to moje dejanje.

Še Tisa se je zdrznila, ko sem zarezala. S hitro kretnjo, vešče kot patolog, ki natanko ve, kako zarezati. Ne smeš pregloboko, me je prešinilo. Globoko režejo samo norci. Tisti norci, ki hočejo umreti. Meni pa na kraj pameti ne pade kaj takega. Nočem še crkniti. Moram še prej narediti cirkuško akademijo in preiščati Bobota v metanju jajc v zrak. In prav zato ne smem zarezati pregloboko. Da si česa ne poškodujem. Tele kožne odgrnine ne bodo izrezale moje spretnosti. Hej, hej, povečale jo bodo. Ker bolečina zbistri glavo. Zategne živčne končice. Ker pasje boli.

Kar na tla sem odvrгла britvico in se nasmehnila Tisi. Naj ne misli, da nimam jajc za kaj takega. Zdaj tudi iz moje rane teče kri. Ne tako močno kot iz Tisine, pa vendar. Kljub soju sveč opazim, da ona postaja vedno bolj blede.

»Vstani, sestra moja,« reče s slavnostnim glasom.

Skoraj istočasno vstaneva. Kot da bi se dogovorili, pa ziva, da krvaveče roke ne premikava kaj dosti. Tisa približa levico k moji levi. Srčni roki naj se združita s srčno krvjo. Kako drugače? Pritiskava roko ob roko, kri ob kri, utrip srca ob utrip srca. Nekaj sekund traja vse skupaj. Ali minut. Ali ur. Izgubila sem občutek za čas.

A Tisa ga ni. V naslednjem trenutku se skloni in poljubi rano, da na njenih ustnicah ostane nekaj krvi, ki jo obližne z jezikom. Isto naredim jaz. Poljubim njeno kri. Zdi se mi brez okusa. Prav nič sladka. Ali grenka. Malo vodena. Mogoče je samo jezik postal brez sposobnosti prepoznavanja okusa.

»Tako. Pa je narejeno. In zdaj se obveži,« reče Tisa in od nekje potegne robčke in zavitke z obvezo.

»Pizda, zapretiravala sem,« reče s stisnjenimi zobmi.

Ni mi treba razlagati, v čem je zapretiravala. Njena rana je globoka. Kako bi drugače, hotela je pokazati, da je carica, pa čeprav je tekmovala za diplomu iz norosti. Ali vsaj nekakšnega obupa.

Briga me. Ne bom ji zdaj pridigala. Zdaj je čas za prvo pomoč. Ne zmenim se za svojo rano. Ne boli več tako zelo. Mogoče sem se samo navadila na to bolečino, jo sprejela, poznam te budistične nauke, ne bori se z bolečino, samo spusti jo skozi telo, pa bo minila.

Tisi pritisnem robec na roko in z zobmi raztrgam papir, v katerem je obveza. Popolnoma zbrana sem pri svojem opravilu. Ko ji nekajkrat ovijem beli trak, naročim Tisi, naj ga poprime.

Nervira me kri, ki teče iz moje rane. Ne znam več presoditi, ali teče kaj bolj ali kaj manj. Samo dovolj imam nesnage. Z ustnicami se prisesam na roko, kot da sem se preobrazila v vampirko. Tudi moja kri se mi zdi brez okusa.

»Ej, stara, nehaj! Rana se ti lahko okuži,« me opomni Tisa, ki začne sama ovijati ovoj okoli roke.

Prikimam, vzamem robec, zavitek z ovajem in odta-
vam v kopalnico.

Eden izmed razlogov, zakaj sem Tiso sprejela v svoj inštruktorski uk, je ta, da ima svojo kopalnico. Carska je ta njena kopalnica. Z roza keramičnimi ploščami in zrcali na vseh stenah. Še nad kopalno kadjo. Tisina stara se je tega domislila. Ker otrok tako naj ne bi imel sramu pred svojim telesom, se je hvalila. Naj na vsakem koraku gleda svojo goloto. Še tedaj, ko se usede na straniščno školjko.

In točno to naredim. Treščim se na pokrov. Rana zeva vame kot odprt mačji gobček. Kapljice krvi se znova nabirajo na njej. Hitim s pripravljanjem obveze. Nočem, da bi popackala Tisino kraljestvo. Ko nekajkrat ovijem obvezo, se mi zazdi, da bi za mojo rano zadostoval obliž. Obliž za rano. Že sliši se bedasto. Obveza bo boljša. Zdaj me v roki samo še malo kljuva. V košarici na polici poiščem škarjice. Odrežem beli trak. Napravim voz, ne pentljice. Pentljico je vedno delala moja mami, kadar mi je obvezala potolčena kolena ali kakšno ureznino.

Halo?! V mislih sem ji rekla mami. Tisina norost je najbrž nalezljiva ali pa sem jo prenesla nase z njeno krvjo. Mami?! Saj, stara se mi je prikradla v misli, kdo ve od kod. Mogoče zaradi neke oddaljene vibracije, ki jo najbrž že nekaj ur oddajajo moji starci. Stresem z glavo, za to bo še dovolj časa. Moram preveriti, kako je s Tiso.

Moja krvna sestra se je medtem spravila v posteljo. Oblekla si je čipkasto spalno srajco z dolgimi rokavi. Kako pa. Videti je kot okrasna porcelanasta punčka.

»Sori, stara, čisto sem preč,« reče z zaspanim glasom.

Pobožam jo po laseh. Tisica, saj bo vse v redu. Včasih se mora človek samo naspiti. Ne skrbi. Tvoja stara je kul. Za jutri ti lahko napiše opravičilo in boš ostala doma. Jaz se bom že znašla. Za začetek bom pobrisala še tisto rdečo packarijo na tleh, spravila britvico v predal in pogasila sveče.

Prižgem lučko na Tisini pisalni mizi.

Kot da mi je drugačna svetloba razsvetlila glavo. Pa ne o tem, kar se je dogajalo v Tisini sobi. O tem, kako bi jo nocoj vsaj približno poceni odnesla. V glavi so izgini-
li še zadnji ostanki alkohola, v roki mi komaj zaznavno pozvanja. Sive celice se mi množijo sto na uro. Natanko vem, kaj bom storila.

Iz torbice potegnem mobilca in poiščem v imeniku pravo ime.

»Koga boš poklicala? Pa menda ne policije?« reče Tisa in utone v spanec.

Med čakanjem na zvonjenje zapustim Tisino sobo. Hodnik mi je poznan in tudi ob medli svetlobi, ki prihaja iz kuhinje, se mi ni težko prebiti do izhodnih vrat. Preden pritisnem na kljuko, se iz mobija zasliši Damirjev glas.

»Lara! Lara!« me pokliče, kot da bi vso noč čakal na moj klic.

Cvetka Bevc, avtorica nove knjige pri Založbi GOGA Zame je uspeh, kadar ob tistem, kar sem ustvarila, začutim notranji odziv, notranjo potrditev

Damijan Šinigoj, fotografija Boštjan Pucelj

Cvetka Bevc, rojena 1960 v Slovenj Gradcu, je na Filozofski fakulteti v Ljubljani zaključila študij muzikologije in primerjalne književnosti ter se izpopolnjevala na University College Cork. Sprva je delovala kot urednica *Glasbene mladine*, nato kot asistentka na Filozofski fakulteti, kasneje v Uredništvu igranega programa, urednica pri Državni založbi, vmes poučevala klavir, delala kot vodja pisarne pri Društvu slovenskih pisateljev in nato spet samostojna kulturna ustvarjalka. Kot ustvarjalka radijskih iger (opus obsega okoli trideset izvedenih del) je sodelovala z radiji Ljubljana, Maribor, Zagreb, Trst, napisala nekaj filmskih scenarijev (*Jaz sem pa muzikant*, *Kaj pa gospod Bach*, *Ta Rožina dolina*) in glasbeno gledaliških predstav (*Sadna opera*, *Mreža za metulje časa*) ter številne glasbene podobe in izvirne glasbe radijskih iger, gledaliških predstav in filmov. Piše prozo (*Prigode Špelce Žvekič*, *Soba gospe Bernarde*, *Zgodbe iz somraka*), poezijo (*Prelet žerjavov*, *Med ločjem*, *Odbleski*), mladinsko literaturo (*Klavirski duhec Jošti*, *Abe-cednik zaljubljen krastače*, *Labod Zaki najde starše*, *Veverica Mica*, *Pesem za vilo*) in radijske igre. Za zbirko kratkih zgodb *Zgodbe iz somraka* (Goga 2007) je prejela literarno nagrado mreže mest 12. Pazinskih literarnih srečanj. Tik pred izidom je njena nova knjiga, mladinski roman *Škampi v glavi*.

S Koroške si prišla v Ljubljano zaradi študija, ljubezni ali lažje uresničitve svojih projektov?

Skozi okno kuhinje v domačem kraju vidim Uršljo goro, z desne strani me pozdravlja Peca, vse naokoli so hribi in kljub skoraj pol stoletja življenja me ob tem pogledu navda enak občutek, kot me je od nekdaj. Zaprtost ali ujetost v dolino, iz katere bi hotela pobegniti. Študij v Ljubljani je pomenil samo začetek uresničevanja te želje, kasneje me je pot vodila kar daleč po svetu. Vedela sem, da se ne bom vrnila, čeprav se zadnja leta rada vračam, pa naj se sliši še tako oguljeno. Mogoče zato, ker na občasnih obiskih dolina ni več utesnjujoča. Z iskanjem dela vsaj daleč nazaj najbrž ne bi bilo težav, ljubezen, ti šmentana reč, pa se najbrž na izbiri kraja ne ozira kaj dosti. Trajalo pa je kar kakšnih dvajset let, da sem Ljubljano sprejela za svoje mesto. Ali sprejela to, da sem tu pognala korenine, čeprav tole moje drevo še vedno opleta z vejami daleč naokoli.

Kdaj si se začela ukvarjati z literaturo? In kaj je bilo prej, proza ali poezija?

Ponavadi na to vprašanje odgovorim z anekdoto iz otroštva. Menda sem bila zelo, zelo klepetav otrok in stavek, ki sem ga najpogosteje slišala, je bil, da naj malo ustavim svoje klepetalo. Ampak jaz sem imela toliko za povedati. In sem začela vsaj nekaj od tega zapisovati. Saj veš, kako se temu reče: Pisateljica se je že od mladih nog zanimala za literaturo, že zgodaj je začela pisati. Ali nekaj takega. Pravzaprav sem to res že prav pošteno počela vse do pubertete, ko so svojo vlogo odigrali tudi glasba, dolge ure za klavirjem in seveda moja potepanja. Bi rekla, da sem se pravemu pisanju potem nekaj časa kar izmikala, mogoče poskušala to prekriti s pisanjem o glasbi, predvsem muzikološkimi teksti in pred kakšnimi dvajsetimi leti prav zaradi povezave z glasbo napisala prvo radijsko igro *Perpetuum mobile*. Dejstvo, da lahko v radijski igri združim oboje,

glasbo in besedo, je bil glavni razlog, da sem se skoraj deset let intenzivno posvečala samo pisanju radijskih iger, po navadi skupaj z glasbo, če hočeš, raziskovala zvočne dimenzije besede in glasbo samo poskušala funkcionalno vključiti v dramsko tkivo. Nekaj teh iger, kot so *Francesco*, *Angelova žaga*, *B. B. je mrtev* ..., imam še danes rada prav zaradi tega, ker je ta spoj v resnici zaživel. Po svoje pa je ustvarjalnost na tem področju bila pogojena s tem, da sem nekaj časa delala kot glasbena oblikovalka. Tako je do prve knjige prišlo razmeroma pozno. Mladinski roman *Prigode Špelce Žvekič* je najprej v nadaljevanjih izhajal v *Mentorju* in ga niti nisem pisala z mislijo na knjižno izdajo. Tudi zato, ker sem kar nekaj let pisala svojo prvo pesniško zbirko *Prelet žerjavov*, zbirko devetdesetih sonetov. Čeprav sem imela za sabo kar nekaj revijalnih objav, v katerih sem predstavljala tudi drugačno poezijo, sem si za prvo knjigo pesmi izbrala prav sonet.

Se spomniš občutka pri prvi knjigi? Tega pri toliko knjigah verjetno ni več ...

Hm. Začela bom s spominom na predvajanje prve radijske igre, ki sem jo poslušala s »kovtrom« čez glavo, da so do mene dobre pol ure prihajali oddaljeni zvoki in sem si upala pogledati na svetlo, šele ko sem v odpo-vedi igre zaslišala svoje ime. To je bil nekakšen ognjeni krst. Toda radijska igra je zvočni zapis, izgine v etru, ničesar otipljivega, razen magnetofonskega traku neke v arhivu radia Slovenije, ni ostalo. Ob izidu prve knjige nisem več imela »kovtra« čez glavo, za mano je bila že obsežna bera radijskih izvedb, a ko sem tega »otroka« prejela v naročje, tudi zadrege ni bilo več. Veselje je bilo večje tudi zato, ker sem »umetniški izdelek« lahko otipala, povohala, vrgla v zrak. In se v trenutku zavedla, da knjiga ni samo moja. Na neki način je bila zdaj, ko roman ni bil več zapisana zgodba v računalniku, najmanj moja. Vsak jo je lahko vzel v roke. Materinstvo je šlo rakom žvižgat. In če sva že pri tem, rojstvo knjižnega otroka se konča tedaj, ko je zapisan zadnji stavek, popkovnica prerezana, ko odpošlješ tekst uredniku. In ta nehvaležni otročaj jo potem mahne po svoje, na dolžnosti do starša se spomni le tedaj, ko ga priključim s tem, da svojo knjigo vzamem v roke in pobrskam po njej. Pa to storim le redko, zapisano je že postalo del preteklosti, bog ne daj, da bi se me polotila kaka ideja o prevzgoji otroka. A seveda se vsake nove knjige še vedno razveselim, pa ne z evforijo, samo kot starega tovariša jo potrepljam po ramenu in rečem: »Pa sva spet naredila to. Neko idejo, utrinek, zamisel izpeljala do konca.«

Deluješ na več področjih: romanopisje, scenari- stika, režiserstvo, publicistika, glasba ... Sem kaj izpustil? V čem si najuspešnejša?

Uspeh je pri vsem skupaj zelo relativna stvar. Mogoče ti na to lahko bolj odgovorijo kritiki ali bralci. Namreč – če so v mojem delu našli nekaj vrednega pozornosti, pritegljivega, pa z globljim univerzalnim sporočilom ali kaj podobnega. Zame je uspeh, kadar ob tistem, kar sem ustvarila, začutim notranji odziv, notranjo potrditev, da mi je vsaj do neke mere uspelo uresničiti tisto, kar sem si zastavila. Priznam, vesela sem, kadar ali bralci ali kritika v pisanju odkrije nekaj od moje namere. To najbrž pomeni, da sem uspela. Ker svoja področja ustvarjanja pogosto menjavam (ali zaradi tematike, denarja, naročila, notranje potrebe), težko rečem, kje je glavno torišče – ne nazadnje tudi uspeha. Trenutno jadram v romanopisju, a vsake toliko časa pride kaj na dan za novo pesniško zbirko. Vmes pa je seveda tudi cela vrsta »padalskih projektov«, med katerimi je kdaj tudi ta, da otrokom odigram predstavo.

Kako vijugaš med poezijo, prozo, glasbo, drama- tiko ...?

Saj niti ne gre za vijuganje. To bi me spominjalo na zgodbo o poeziji kot možu, ki mu vsake toliko časa skočim čez plot s »prozim« (hm, kako blizu je beseda pro- zaičnim) ljubimcem ali pobegnem z muzikantom. Stvari so bolj preproste. Posamezna področja ustvarjanja se med seboj prepletajo in prežemajo. Včasih mi pesem zazveni kot začetek melodije, verz s preveč slojevitimi

metaforami nosi v sebi zametek kratke zgodbe, drama- tika se napaja iz obojega. Kar nekaj let nisem pisala glasbe, v nekem obdobju sem se je popolnoma zasilila, zdaj pa me spet začenja preganjati. Kot drobci šanso- nov, ki bodo sčasoma prerasli v nekaj otipljivega. Sicer pa je notranji tok ustvarjanja poln presenečenj. Mogo- če me kdaj spet potegne v esejistiko, s katero sem se skušala v zelo mladih letih, potem dolgo časa imela do nje veliko strahospoštovanje, ki se počasi umika rado- vednosti. In ta je velikokrat tista, ki me požene na novo raziskovanje ...

Tvoji literarni vzorniki?

Kar nekaj jih je, samo ne vem, če jih lahko imenujem vzornike. Prej gre za avtorje, pri katerih pomislim, kako je to hudičevo dobro napisano. Iz zadnjega bralnega obdobja vnovična odkritja Paula Austerja, Margaret Atwood, Dina Buzzatija, Ferija Lainščka z zadnjim ro- manom v verzih ali mojih večnih »prijateljev« Rilkeja in Emily Dickinson. Včasih se mi seveda zgodi, da na- mesto starih vzornikov stopijo novi, nekaj, nad čemer sem se navduševala pred desetimi leti, je že potonilo v pozabo. A eden izmed svetlih vzorov je ostal dobri očka Bach. Pa veš, zakaj? Imel je čez dvajset otrok, pisal glasbo po naročilu, se ukvarjal z vsemi »banalnostmi« življenja, danes pa njegovo glasbo pošiljamo v veselje kot najvišji dosežek človeštva. Pa mi ni vzor zaradi za- dnjega, čeprav je lepa egocentrična pomisel, da nekoč kakšen moj verz zasvetlika kje med zvezdami. Pri vsem skupaj gre bolj za to, da je glasbeni mojster bil – vsaj po pričevanjih – čisto normalen človek, s hordo otrok, pa brez bohemskih, ekscesnih in aferskih izstopanj, ki naj bi pridonesla k njegovemu ustvarjalnemu angažmaju. Samo svoje delo je delal. Bil je glasbenik in je pisal glasbo; če si pisatelj, potem brez kakšnega dodatnega rompopoma pišeš literaturo. In to je vse.

Koliko so te zgodbe avtobiografske, koliko tvoje izkušnje je vgrajeno vanje, koliko domišljije?

Najbrž vsakega nekaj. Posamezna izkušnja je že sama po sebi avtobiografska. Seveda pri zapisu ne gre za nekakšen dokumentarni prenos, čar literature je najbrž prav v preoblikovanju tega izhodišča. Spomnim se, kako je nastala ena izmed Zgodb iz somraka z naslo- vom Pogovorna oddaja. Saj veš, zgodba o dekletu, ki jo preganjajo glasovi čiščenja umrle stanovanke in se o tem sredi noči pogovarja z radijskim voditeljem. V Zdu- ženih državah sem nekaj časa živela v hiši s kakšnimi desetimi stanovančci, skoraj se nismo poznali med sabo, pozorna sem bila edino na dekletce, ki je imela nava- do, da sredi noči neumorno preureja, čisti in pospravlja svojo sobo. Svojo posteljo sem imela nad središčem teh čistilnih akcij in res je bilo ob nenehnem drgnjenju težko zaspiti. Neke noči sem potrkala na njena vrata in prosila za malo miru. Cela prigoda je seveda potem v zapisani zgodbi dosti bolj dramatično preoblikovana, a del realnosti, takšne, ki se je v resnici zgodila, pa je še vedno prisoten v njej. Mogoče ima potem največjo vlogo res prav domišljija.

Poleg pisanja si krepko vpeta v mnoge dejavnosti na področju kulture ...

Veliko teh dejavnosti je povezanih z mojim delom vodenja pisarne Društva slovenskih pisateljev in nekaj- letnim programskim vodenjem Slovenskih dni knjige, od organiziranja branj, sodelovanja na literarnih prire- ditvah, moderiranja, obveščanja javnosti ipd. Pri tem je šlo za mojo zavestno odločitev, da neko obdobje delu- jem »navzven«, se angažiram pri projektih, za katere verjamem, da lahko pripomorejo k izboljšanju stanja kulture, knjige, avtorje in konec koncev sveta. Po taki intenzivni fazi pa nastopi potreba po tem, da se »zavle- čem med krpe«, jo mahnem po svetu ali si preprosto privoščim nekaj odmika.

Kar nekaj zaposlitev si zamenjala, zdaj spet odha- jaš med svobodnjake. Se tega kaj bojiš?

Pravzaprav ne. Svarila, da so težki časi, bi mi pri tem bolj malo zalegla. Oborožena sem z nekaj pametnimi in dobrimi naročili za pisanje, z leti izkušenj na različ- nih umetniških področjih, znam pa tudi dobro kuhati in menda so tam čez lužo sprehajalci psov dobro plačani. Med svobodnjake pa odhajam predvsem zato, ker mi tako narekuje moja ustvarjalna pot. V tem trenutku ni druge.

Še nekaj besed o tvoji ne zadnji, vsekakor pa naj- novejši knjigi, ki v teh dneh izide pri Gogi.

Toliko sva »škampila o vsem mogočem«, da seveda ne moreva drugače, kot končati s Škampi v glavi, kot je naslov knjige. Ideja zanj se mi je porodila že pred nekaj leti, ko me je neka urednica spraševala, če imam kakšno zamisel o mladinskem romanu, pa je s svojim vprašanjem naletela name sredi mukotrpne migrene in tik pred odhodom v restavracijo, kamor sem bila pova- bljena na ribje kosilo. Škampi v glavi! Tako je kasneje kot eden izmed dogodkov v romanu (gre za mladinski roman) norčava škampovska zabava, ki se mi je tudi za- pisala v prve zasnutke romana. Šele ob prvem poglavju pa se mi je razkrilo, da bo vsak izmed junakov imel opravka s škampi v svoji glavi, trganjem misli, šklepeta- njem klešč, »ritensko hojo« rakov v prevetritvah lastne preteklosti. Laro, glavno junakinjo, na tem področju čaka kar pošteno delo, še zlasti, ker je po eni strani po- svojenka, po drugi pa je predstavnica tiste mladeži, ki si je rezanje z britvico in samopoškodovanje izbrala za posebno komunikacijo s sabo in svetom. Želela sem se dotakniti tako te teme kot vprašanja smrti; skozi prvo- sebne pripovedi junakov se med seboj prepletata in ena skozi drugo dajeta pojasnila in – vsaj upam – silita k razmišljanju. In tudi sicer mi je svet mladostnikov blizu. Ne le zaradi bolj zapletenega čustvovanja, kriznih stanj, iskanja identitete. To je čas, ko si začnemo postavljati odločilna vprašanja o sebi in drugih, odgovore pa najbrž iščemo do konca življenja. In med temi iskanci sem tudi jaz.

Oborožena sem z nekaj pametnimi in dobrimi naročili za pisanje, z leti izkušenj na različnih umetniških področjih, znam pa tudi dobro kuhati in menda so tam čez lužo sprehajalci psov dobro plačani.

Primož Kobe, maratonec

Maja Regina, foto Jaka Šuln

Cilj so olimpijske igre

Primož Kobe. Novomeščan. Profesor športne vzgoje, učitelj smučanja in deskanja na snegu, osebni trener, vodnik nordijske hoje in vaditelj v lastnem vadbenem centru ... Če bi ga želeli opisati na kratko – absolutni športni navdušenec.

Zadnja leta čas in energijo posveča predvsem teku na dolge proge, pri čemer iz leta v leto dosega boljše rezultate. Svoj osebni rekord, ki ga je postavil leta 2008 na enem največjih maratonov na svetu, tj. v Berlinu, namerava postopoma izboljševati. Zadal si je visok cilj. Pravi, da verjame v svoje sposobnosti, ter stavi na prihodnje olimpijske igre v Londonu. Skrbi ga predvsem to, kako bo svoje delo uskladi s trening ter kako bo finančno prenesel ta projekt.

Zakaj ravno tek?

Teči sem začel že v rani mladosti, saj sem kar osem let treniral nogomet. Prav s tekom pa sem se začel ukvarjati pred petimi leti, ko sem si zadal cilj preteči maraton. Študij na fakulteti za šport je takšen, saj ti da možnost spoznati množico različnih športnih disciplin, ki jih pred tem nisem poizkusil, tako je bila tudi atletika ena izmed njih. Na fakulteti sem ugotovil, da sem zelo hiter tekač na dolge proge. Daljše, kot so bile, lažje mi je bilo teči.

Za sabo imaš že kar nekaj tekaških tekmovalj ter seveda tudi medalj. Katere so tiste, ki ti pomenijo največ?

Če bi se moral odločiti, bi si izbral medalji z berlinskega maratona in državnega prvenstva v maratonu ter priznanje, ki sem ga osvojil, ko sem zmagal Dolenjski tekaški pokal. Sedaj mi več kot medalje pomenijo dobri rezultati. Ko sem tekel maraton s časom pod dvema urama in pol, sem si rekel: »Sedaj si pa res dober.«

Menda imaš doma celo omaro medalj in drugih priznanj?

Jal! Problem je, ker se jih je nabralo toliko, da jih nimam kam dajati. Za pokale imam poseben prostor na vrhu omare v moji pisarnici, ki mu pravim nebesa. Večino medalj pa imam obešenih kar na obešalniki v omari. Zdi se, da bom moral v novi hiši predvideti prostor za vsa priznanja.

Se spominjaš, kdaj in kje si prvič zmagal?

Če sem iskren, se ne spomnim, kdaj. Vem pa, da je bilo na tekmi Dolenjskega tekaškega pokala. Kar nekaj časa sem čakal na zmago, saj sta bila Boštjan Kozan in Boštjan Hrovat državna reprezentanta ter seveda moja konkurenta. Kar nekaj časa sem moral pošteno trenirati,

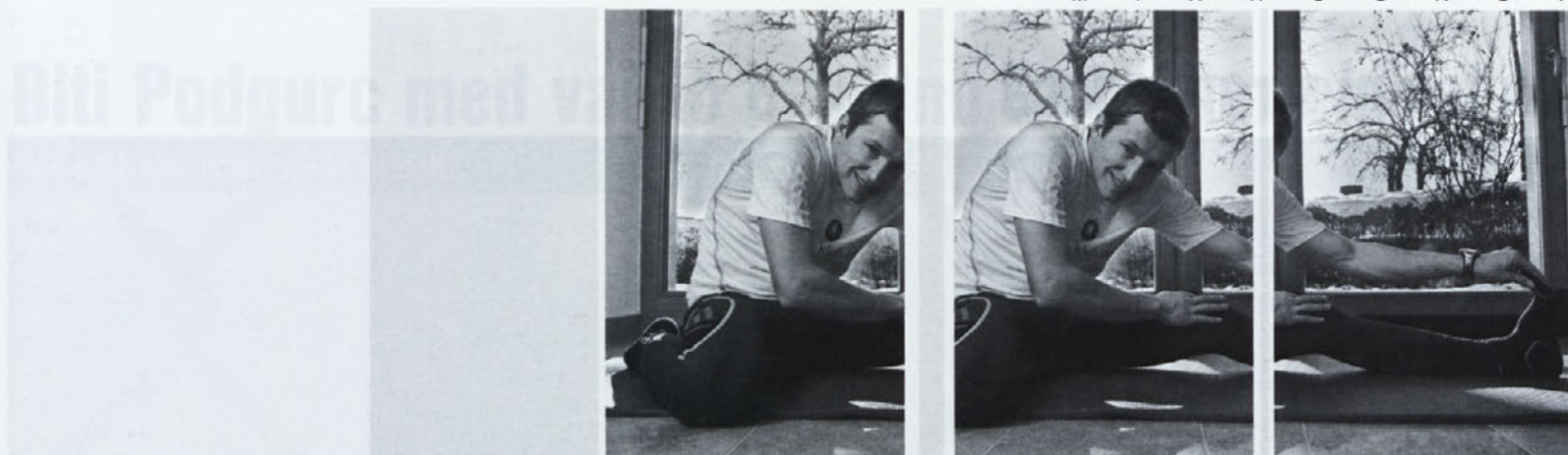
da sem zmagal svojo prvo tekmo.

Maraton je posebna disciplina. Večina ljudi ne ve, kako ga trenirati. Večino treningov naredim kar sam ali s svojim psom Risom, ki je eden redkih, da zmoro trenirati z mano. Vedno me nestrpno čaka, in če imam lažji trening, ga vzamem s sabo. Če pa grem mimo njega v tekaški opremi in ga ne vzamem s sabo, je ves jezen in piha z nosom. Večino treningov naredim v naravi, po poteh, ki jim skoraj vsak dan dodam še kakšno novo. Včasih se »zatečem«. Raziskujem kakšno novo pot, na kateri pa izgubim orientacijo in traja precej časa, da pridem nazaj do doma. Z odkrivanjem prog si popestrim treninge. Velikokrat tečem v dežju, snegu, ponoči z lučko na glavi ali zgodaj zjutraj pred vročino.

Čedalje več pa tečem na atletski stezi, saj so na stezi ponavadi najtežji treningi. Do letošnjega leta sem bil sam svoj trener. Pred kratkim pa sem začel trenirati pri najboljšemu slovenskemu maratoncu Romanu Kežarju, ki je lansko leto prenehal s tekaško kariero in se posvetil treniranju. Skupaj z Robijem Kotnikom in Tonetom Kosmačem smo skorajda slovenska reprezentanca na dolge proge. Sedaj že tretje leto tekmujem za Fit klub, katerega predsednik sem. V klubu imamo 132 članov, od tega je 46 tekačev. Vsako leto organiziramo tudi športno rekreativno prireditev Marš na Gače, kot soorganizatorji pa pripravljamo tudi Park tek.

Vemo, da si se pred maratonom posvečal drugim tekaškim disciplinam. Kdaj si se odločil, da boš nadaljeval z maratonom?

Res je. Začel sem s cestnim tekom in krosom. Po prvem maratonu v Ljubljani, kjer sem zasedel 19. mesto, sem vedel, da sem rojen maratonec. Potem sem vsako leto napredoval ter tekel od pet do deset minut hitreje.

Odločiti se, da boš maratonec, je zelo velika poteza. Zahteva celega človeka, saj treniram vsak dan, velikokrat tudi po dvakrat dnevno.

Če mi tudi letos uspe izboljšati osebni rekord in nadaljevati ta niz, bom zelo zadovoljen, saj je iz leta v leto teže izboljševati čas, saj je treba teči hitreje in hitreje, to pa ne gre v nedogled.

Kako si financiraš treninge, opremo, priprave?

Odločiti se, da boš maratonec, je zelo velika poteza. Zahteva celega človeka, saj treniram vsak dan, velikokrat tudi po dvakrat dnevno. Trenutno sem profesionallec, ki namesto da bi počival in razmišljal o treningih dela, služi, zato da preživi in si financira treninge, opremo in priprave. Pričakujem pa, da se bo to v prihodnjem letu izboljšalo, tako da bom z dobrimi rezultati lažje pridobil sponzorje.

Kot si že omenil, si bil do letošnjega leta sam svoj trener, sedaj pa vadiš pod okriljem Romana Kežarja, do sedaj najuspešnejšega slovenskega maratonce. Kako se treningi razlikujejo od prejšnjih?

Razlika je že v tem, da treniram tudi pozimi. Letošnja zima je torej prva zimska sezona, med katero tečem. Prejšnja leta sem s tekom začel šele spomladi. Delam po Romanovem načrtu in moram reči, da so treningi »kenijsko naporni«. Kilometraža je ogromna, prav tako intenzivnost. Imam ekipo, s katero lahko dobro treniram. Naučil sem se veliko stvari, upam pa, da bom uspešno unovčil tudi Romanova poznanstva.

Kaj pomeni, da so treningi »kenijsko naporni«? Kolikšne so razdalje, ki jih običajno pretečeš na primer v enem tednu?

Kenijski so znani po tem, da trenirajo najteže in živijo samo za tek. Do lanskega leta sem dobre rezultate dosegal z relativno nizko kilometražo, to je od 50 do 90 km na teden. V letošnjem letu pa pretečem tudi do 160 km na teden. Upam, da se bo to obrestovalo, saj v maratonu lahko samo s trdim delom prideš do rezultatov. Pot je samo ena in ni bližnjic.

Menda prebereš tudi veliko tekaške literature?

Tekaška literatura je moj hobi. Z branjem in s prebiranjem člankov se motiviram za dober trening, hkrati pa sledim dogajanju v svetu teka in najnovejšim raziskavam.

Kakšen tek je sploh maraton? Kako se razlikuje na primer od ultramaratona, po katerem je poznan Dušan Mravlje?

Maraton je najdaljša priznana atletska disciplina in je dolga 42 km in 195 m, medtem ko ultramaraton ni priznana atletska disciplina in nima določene dolžine, naj pa bi bila dolžine nad 42 km. Hitrosti tekačev na maratonu se gibljejo okoli 20 km/h, medtem ko so na ultramaratonu med 10 in 13 km/h. Skupno obema disciplinama je razporeditev moči, saj mora biti ultramaratonec sposoben še mnogo bolj razporediti moči, da lahko preteče na primer 100 km.

Kaj se odvija v glavi maratonce med tekom? Kako pomembne so psihične priprave?

Psihična priprava na maraton je zelo pomembna. Psihično močen maratonec bo lahko tek nad svojimi sposobnostmi, medtem ko bo psihično slabo pripravljen maratonec ob prvi krizi odstopil. Glavne misli so namenjene temu, da med tekom telo čim bolj sprostiš, ne tečeš prehitro, se držiš skupine, ohranjaš hitrost ter ne popuščaš, hkrati pa paziš na tehniko teka ipd.

V Sloveniji primanjkuje tekačev na dolge proge. Kje je vzrok?

Slovenija lahko preživi od enega do dva tekača na dolge proge. Na tem področju se bo definitivno nekaj moralo spremeniti, saj prav uspešni tekmovalci vlečejo za sabo vso tekaško industrijo in rekreacijo. Primanjkljaj tekačev na dolge proge ni težava le v Sloveniji. Evropejci enostavno nismo v življenju navajeni tako garati kot na primer Kenijci, ki so zato tudi najboljši dolgooprogaši.

Kakšno je življenje tekača v Sloveniji? Se od teka lahko živi?

Dejstvo je, da se od teka težko živi. Življenje tekača na dolge proge ni najbolj enostavno. Rezultati ne pridejo čez noč, večina ljudi pa se ni pripravljena odreči lagodnemu načinu življenja ter se za šport mnogokrat tudi žrtvovati.

Pri katerih letih je maratonec najbolj »goden« za vrhunške rezultate?

Pri svojih 28-ih letih trenutno stopam v svoja najboljša maratonska leta, saj maratonce svoje najboljše rezultate dosegajo nekje med tridesetim in štiridesetim letom starosti.

Svoj najboljši čas oziroma osebni rekord si tekel predlansko leto v Berlinu. Kaj zate pomeni rezultat 2 ure, 29 minut in 24 sekund?

Vsak rezultat pod 2 urami in pol je zame trenutno dober. Ko sem dosegel ta čas, sem bil izjemno vesel, saj sem potolkel dolenski rekord Borisa Bukovca. Vem pa, da sem bil lansko leto na maratonu v New Yorku sposoben ta rezultat izboljšati, vendar mi je bolezen to preprečila.

Glede na to, da je Roman Kežar v lanskem sezoni uradno zaključil svojo kariero, ali je na vidiku kakšen tekač, ki bi ga lahko nasledil in nastopal v maratonu na največjih tekmovanjih? Morda ti?

Roman pravi, da zaupa v nas in da ga lahko nasledim, samo bo treba »fajn delat« in se maksimalno posvetiti teku.

V pogovoru si omenil neko zanimivost, ki trenutno družijo vse najboljše slovenske dolgooprogaše, med njimi si tudi ti ...

Vsi trenutno najboljši aktivni maratonce se pišemo na črko K – Kežar, Kosmač, Kotnik, Kosovel, Kožan in Kobe.

Kakšni so tvoji načrti za v prihodnje?

Že aprila bom nastopil na maratonu v Milanu, pred tem pa morda še na kakšnem polmaratonu. Septembra me čaka že tretji nastop v Berlinu, oktobra pa še na domačih tleh, torej na Ljubljanskem maratonu. Močno pa si želim izpolniti normo za maraton za olimpijske igre, ki bodo leta 2012 v Londonu, vendar to lahko storim šele naslednje leto, ko bom normo lahko tudi postavil. Načrtujem, da bom letos maraton tekel s časom okrog 2 uri 20 minut, prihodnje leto pa že pod tem časom.

Obstaja torej možnost, da čez dve leti na olimpijskih igrah zastopaš barve Slovenije. Koliko napora si pripravljen vložiti, da dosežeš normo, ki znaša 2 uri 18 minut?

Verjamem, da sem sposoben normo doseči. Možnosti vsekakor so, vendar pa se zavedam, da bom moral še veliko postoriti, kajti zarečenega kruha se največ poje.

Že nekaj let vodiš lastni športni center. Kako usklajuješ delo vadbena centra s tekaškimi treningi? Kaj pa sedaj, ko se s tekom ukvarjaš že profesionalno?

To je trenutno moj največji problem, saj moje delo škodi mojemu treningu. Moja prva naloga je, da usposobim čim večje število vadbencev, ki bodo namesto mene prevzeli vadbe, jaz pa se bom posvetil le vodenju centra. Tako bom pridobil dodatni čas, ki ga bom seveda vložil v tekaške treninge.

Na tvoji spletni strani sem zasledila moto, katerega prevod iz angleščine bi se glasil, da je življenje brez športa ničvredno. Kaj tebi v življenju pomeni šport? Čemu vsemu si se na ta račun odrekal oziroma se še odrekaš?

Šport je moje življenje. In moje življenje brez športa bi bilo precej bolj sivo. S športom si ga obarvam, vsak dan po večkrat na dan in pri tem enostavno uživam. Odreči se moram zabavam, prostemu času, nezdravi hrani in zadnje čase tudi počitku.

Še za konec – kaj o tvojih športnih uspehih in zastavljenih ciljih meni žena Nina, ki je menda tudi navdušena športnica?

Nina me podpira pri odločitvi in se veseli mojih uspehov. Razume, da je in da bo včasih težko vsem trem in da bo treba tudi malo potrpeti. Mislim pa, da mi motivacije in podpore pri domačih ne bo zmanjkalo.

Na temni strani sonca

Natalija Mikec, fotografija Jaka Šuln

V obdobju njegovega počasnega odhajanja sva se močno zblížala in ne bom pozabila njegovega slovesa. Ko sem ga dvignila s postelje nekaj dni pred njegovo smrtjo, me je plesno objel in se nežno zazibal z mano v tišini.

Tako kot v gledališču obstaja uročena drama Macbeth, katere naslova se med gledališčniki ne sme omenjati, tudi v življenju obstaja bolezen, ki se je ne omenja, namreč – rak. Ta ne pozna starosti, rase ali spola. Podira in ruši vse pred seboj in pušča hude brazgotine med svojci obolelega. Težko je namreč razumeti, kako da je ravno tvojega bližnjega gospa Matilda oplazila s koso.

Le redki se mu bolj ali manj uspešno postavijo nasproti. Pravijo, da je vse v glavi. Pravzaprav verjamem, da je z močjo volje moč kljubovati domala vsemu. Kako si lahko sicer razlagamo preživetje taboriščnikov v nemških lagerjih, ki so smrti zrlili v oči iz dneva v dan ne vedoč, kdaj jih bodo njihovi rablji eliminirali. Si lahko danes sploh še zamislimo njihove občutke, ko je posijalo sonce svobode in zavel duh odrešitve ob koncu vojne?

Ker je vse v glavi, najdem paralele med rakom in psihičnim obolenjem. Oba se pretkano pritihtopita v človekovo telo in nažirata človeka od znotraj. A raka, ker je fizičen pojav v telesu, lažje razumemo, medtem ko je nerazumljiva in nerazumljena psiha težje dojemljiva. Brez slabe vesti obračamo pogled proč od psihično »šibkih« ljudi in zviška gledamo nanje. Ne zavedamo pa se, da se ti pogosto sprehajajo po neprehojenih miselnih poteh, za kar je včasih potreben tudi pogum, da sploh še vztrajajo.

Oba moja starša sem spremljala pri njuni bitki z rakom. Odlikovala ju je neizmerna ljubezen do življenja, čeprav jima ni bilo vedno naklonjeno. Pokojna mama je celo premagala medicinsko znanost. Diagnosticirali so ji zgolj pol leta življenja po prvi operaciji na možganih, obsevanjih in kemoterapiji. A je z močjo volje vztrajala še skoraj štiri leta. Ko je proti koncu svojega življenja prizadeta od kapi komajda še govorila, me je trepljala po roki in komajda izjecljala, da bo vse še dobro in da naj bom njena junakinja. Oče pa je pripadal generaciji, ki ni poznala zdravnikov oziroma jim ni zaupal. Zato je prikrival bolezen, ki se je razbohotila tako daleč, da ko je poiskal zdravniško pomoč, je bilo zanj že skorajda prepozno. V obdobju nje-

govega počasnega odhajanja sva se močno zblížala in ne bom pozabila njegovega slovesa. Ko sem ga dvignila s postelje nekaj dni pred njegovo smrtjo, me je plesno objel in se nežno zazibal z mano v tišini. To je bil nezemeljski ples z živim truplom.

Ne bojim se smrti, prepogosto sem ji že zrla v oči. Pa ne mislim zgolj dnevna soočenja v poročilih o žrtvah s teh in onih vojnih žarišč, o prometnih nesrečah itn. V svojem relativno kratkem življenju sem v prometni nesreči »letele« skozi vetrobransko steklo in jo odnesla »zgolj« s pretresom možganov, ošvrknila me je rakasta tvorba, padla pa sem tudi v komo pod vplivom predoziranja leponexa v psihiatrični bolnišnici. Magična injekcija ogljika je naredila trik, da sem se vrnila, sicer bi lahko sledila tudi smrt. Tako sem vedela, kako ravnati, ko je mama na koncu padla v komo. Kljub modrovanju sorodnika zdravnika, da ker je imela mlado srce, bi lahko bila v tem stanju mesece, in navkljub burnemu odzivu moje starejše sestre, sem ji z roko zaprla oči, misleč, da si lahko končno odpočije. Umrli je čez dobrih 24 ur. Slovo od očeta je bilo bolj melodramatično. Mlajša sestra je sicer histerično cepetala poleg, češ da ga bom zastupila, a sem po njegovem odzivu čutila, da mu srebanje vina v primežu umiranja prija. Sok se mu je namreč zaletaval v grlo, njegovo vino pa je blagodejno vplivalo nanj.

Samo če poznamo vzroke za neko stanje, se jim lahko postavimo nasproti. Če jih ne poznamo, lahko le nemo spremljamo razvoj dogodkov. V človeški osnovni naravi je, da teži k ležernosti in takšnim ali drugačnim užitek in slabim razvadam. Kar tretjino svojega življenja prespi, pa ne samo zato, ker je to zastoj luksuz. »Noč pa vpraša, kaj si počel podnevi,« gre star pregovor. In ravno tu si bolezen ustvarja nišo, kjer se pritihtopi v organizmu. Od skrbi prečute noči zagotovo niso v prid zdravju. Tudi psiho-fizična kondicija je močno razvrvana zaradi gospodarske recesije, zato ne preseneča, da so vrste v zdravstvenih čakalnicah vedno daljše. Kar nekaj časa bo

najbrž potrebno, da ozdravimo zdravstvene učinke gospodarske krize na socialno šibko prebivalstvo.

Menim, da je bolezen kot splošen koncept neki potencial, ki je vedno prisoten v našem življenju in nenehno išče žrtev in pot za svojo uresničitev. Nikomur ni prizaneseno. Bolezni pa zaradi vsesplošnega nezdravega načina življenja in vedno slabših klimatskih razmer po svetu in doma ne zmanjka izgovorov za obstoj. Občudujem zdravnike, ki se dnevno kosajo z njenimi simptomi. A človeška narava ni vsemogočna in vsevedna, bolezen pa je prebrisana. Pritihtopi se spet tam, kjer najde v človeškem organizmu šibek člen. Tako je bilo in tudi najbrž vedno bo.

Biti Podgurec med vaško gostilno in twitterjem

Tina Ban, fotografija Boštjan Pucelj

Lik vodje uspešnega mednarodnega podjetja, ki svoj prosti čas (namesto v gledališču, na golf igrišču ali v kakšnem drugem pričakovanem okolju) najraje preživlja v vaških gostilnah in zidanicah, je morda najbolj posrečena poosebitev dolenjske dvojnosti.

Kdor se je kdaj gibal v večkulturnem okolju, se bo verjetno strinjal, da so situacije, v katerih se človek srečuje z drugačnostjo, lahko vznemirljive in navdihujoče, vendar obenem tudi naporne. Soočenje z drugačnostjo zahteva strpnost in empatijo do drugega, terja pa tudi jasno poznavanje sebe in lastne kulturne identitete. Brez te lahko človek hitro izgubi kompas. Žal Slovenci svoje kulturne identitete še nismo uspeli zadovoljivo oblikovati. Najbrž prav zaradi pomanjkljivega vedenja o sebi tako radi prisluhnemo mnenjem, ki jih o nas izražajo drugi. Mnogi radovedno spremljajo ankete, v katerih tuji odgovarjajo, kako se pri nas počutijo, kaj jim je tu všeč ali kaj jih moti. Prav tako so priljubljeni članki in knjige, v katerih popisujejo svoje izkušnje s slovensko kulturo. Razmišljanja Američanke Erice Johnson Debeljak, ki je pred leti v svoji knjigi simpatično opisovala slovenski strah pred preprihom, navado preobnavljanja v copate in strast do vrtilkarstva, so prerasla celo v nacionalne klišeje. Ker se vsaka identiteta oblikuje v odnosu do drugega, mnenja drugih niso nezamisljiva, vendar zunanji glas ne more nadomestiti odgovorov, ki bi se morali roditi znotraj nas. Odgovoriti si na vprašanje, kdo smo, ima v globaliziranem svetu izreden pomen. Ne le za dobrobit nacije, temveč tudi posameznika. Jasnejša in bolj izdelana ko je namreč identiteta skupine, krepkejša je osebna identiteta njenih pripadnikov, ugotavljajo psihologi. Posameznik, ki goji slabo podobo o skupini, ki ga je kulturno oblikovala, bo le težko oblikoval zdravo osebno samozavest. Svojo izvirno kulturno identiteto lahko sicer v neskončnost širi in jo nadgrajuje z novimi tujimi elementi, ne more pa je zanikati ali preprosto izvreči – razen za ceno nevrotičnega potiskanja v nezavedno.

Stari filozofi so bili prepričani, da ima vse, kar biva, dušo. Tudi svet. Imenovali so jo *anima mundi*, duša sveta. Kot danes še vedno menijo pesniki in literati, duša ne pripada le svetu, temveč jo imajo tudi narodi, mesta ter celo celine. Ti pisci znajo tenkočutno opisati dušo Evrope, slovansko, mediteransko, latinskoameriško ali kakšno drugo

dušo. Kot se zdi, je narode mogoče primerjati z velikimi bitji, ki v skupni prostor prinašajo določene kakovosti. Kultura vsakega ima enkratno poslanstvo, brez katerega bi bila slika človeštva okrnjena, paleta človeških čustev manj pisana ter mera človekove ustvarjalnosti skromnejša. Veliki narodi se svojega poslanstva precej dobro zavedajo, in če bi jih prosili, da jo v nekaj besedah povzamejo, ne bi bili v preveliki zadregi. Italijani bi verjetno poudarili, da nas opozarjajo na radoživost in veselje do življenja, Angleži bi se predstavili kot zagovorniki treznosti, Španci zanosa, Nemci reda, Francozi dobrega okusa ... Na svoje prispevke niso le ponosni, ampak jih tudi uspešno tržijo. Francoski film, italijanska kuhinja, nemška tehnologija itd. so tako postali uspešne blagovne znamke. Kaže, da je ena najpomembnejših razsežnosti nacionalne identitete prav zavest o tem, kako lahko s svojo samobitnostjo obogati druge. Pred Slovenci, ki smo mlada nacija in relativno mlad narod, je gotovo še nekaj let temeljitega izpraševanja, preden se bo oblikoval konsenz o tem, kakšna je naša vloga, kaj lahko prispevamo svetu in kaj se lahko od nas naučijo drugi.

Pravzaprav globalna doba utrjevanju nacionalnih identitet ni posebej naklonjena. Te ob vsesplošnem pritisku po raztopitvi meja izgubljajo svoj pomen, na njihov račun pa se vse bolj krepijo druge. Med njimi so tudi pokrajinske in lokalne. Nekoč, preden so se utopile v široke meje nacionalnih držav, so pokrajine bolj jasno izražale svoj značaj, sodobni čas pa jim ponuja možnost, da se znova uveljavijo kot bitja z lastno prepoznavno dušo. Svojo priložnost lahko tu najde tudi Dolenjska. Dolenjska je ena tistih slovenskih pokrajin, ki je bila pozno industrializirana. Ko se je konec devetnajstega stoletja pisatelj Trdina preselil v Novo mesto, se mu je potovanje skozi podgorske kraje zdelo kot potovanje v preteklost. Presenetilo ga je, kako živo je tu še bilo ljudsko izročilo, in navdušeno je popisoval njegove polpoganske pripovedke, običaje in praznovanja, ki jih je v razvitejših slovenskih pokrajinah že

precej načela erozija. Ne tako dolgo za tem, v času nekaj povojnih desetletij, je Dolenjska postala eno najmočnejših industrijskih središč pri nas. Prehod je bil skokovit, zato ni puščal časa, da bi stare navade počasi izzvenele oz. da bi se postopoma zlile z novo rojevajočo se identiteto prostora. Tako je dolenska duša še danes razdeljena na dva ekstrema, ki vlečeta vsak v svojo smer. Eden je arhaičen in teži k naravi, poganskemu, cikličnemu, samozadostnemu, k brezciljnim ponavljanju istega, drugi pa je moderen, racionalen, ciljno naravnani, želi si uspeti, se dokazati pred svetom in slediti brzečemu toku razvoja.

Videti je, da svoje dvojnosti do danes ni uspela preseči. Lik vodje uspešnega mednarodnega podjetja, ki svoj prosti čas (namesto v gledališču, na golf igrišču ali v kakšnem drugem pričakovanem okolju) najraje preživlja v vaških gostilnah in zidanicah, je morda najbolj posrečena poosebitev dolenjske dvojnosti. Tudi dejstvo, da se urbana novomeška mladina v svojem (sicer malce napihnjenemu) sloganu *Biti Podgurec je luksuz*, sklicuje na svoje podeželske korenine, kaže, da se pri oblikovanju svoje identitete ni pripravljena odreči arhaičnemu delu svoje duše. Tudi na njenih plečih leži naloga gradnje mostu, ki bo v prihodnosti mehko povezal oba bregova.

Zabava ob bazenu

Baco in Tomasso (poleg prevečsem zaposlen dabiše z vami ukvarjal Peterlina) sta legendi ParkXtrema. Prisojna že od začetka, tja kakšnih 11 let nazaj! Res. Prvega je firbec prinesel mimo Tomassa, kmalu za njim, ko on ni imel časa, pa je kot trenutna zamenjava prišel še Baco in je potem tudi on kar ostal. Ga sploh nisem poznal in sem najprej sploh dvomil, če zna takšen mladenič sploh kakšno fotko narediti, pa še v prvem PX z njim sem ga preimenoval v Packota in je bila majhna užaljenost ...

A kakor koli, z njima sem naredil nekaj res dobrih neumnosti. Tomaž Grdin je k ParkXtremu pristopil leta 1999 in je bil leto kasneje že suveren član ekipe, njegov prvi »normalen« predlog pa je bilo rolanje. Sprejeli smo ga zato, ker nismo imeli boljše ideje, kaj bi sploh še počeli (ja, že zelo kmalu se je začelo kazati pomanjkanje idej!), videti je bilo pa takole: OK, edini termin pred odhodom Parka k stričku oblikovalcu, v petek ob treh v Ljubljani. Kdaj se dobimo? Ob enih v Gogi! Vsi so skočili pokonci. Kakor prezgodaj. Če ob pol dveh spijemo kofe, mamó še plenty of time! Ampak res. OK. Ob tričetr na dve mi Brigita našteje še za dve uri dela v Novem mestu, Boris pa ob petnajst minut čez dve še čisto počasi žigosa pisma. Ob pol treh, ko poberemo Uroša, Boris predlaga še kavo pri njem. Ampak mrtvo resno. Človek s 46 nogó se ne zajejava. Z Urošem vsak s svoje strani Skendiju porineva prst v uho, da para ne sika ven. Boris tega ne opazi, užaljen je zaradi kave. OK, brzimo proti Lajbahu, z nelagodnim občutkom, kakor vedno, ko se vaščani odpravljamo v Big City. Zazvoni telefon. Grdin. Je pač že v LJ, je še študent. Enkrat za spremembo ne zamudi on. Zamudimo pa mi, prav svinjsko. Kaj bi tajil. Grdin godrnja, da bo itak spet on kriv in da bo enkrat on ParkXtreme napisal. Jaz bom pa fotkal, prašiči bodo pa leteli ...

Tukaj naj povem, da je bil tokrat glavni car Grdin. Ker obvlada. Mi pa ne. Nihče ni želel obleči ščitnikov, dokler se Boris ni vehementno samozavestno odlepil od vozila in ... Sicer še nikoli v življenju nisem videl epileptičnega napada, a si ga tako nekako predstavljam. Ga je treslo, kot bi bil na elektriko priključen, kaj bi olepševal stvari.

Takoj smo si nadevi vsa možna in mogoča varovala in smo se potem tresli in rolali kot ... Mi pravzaprav manjka besed, s katerimi bi najbolj plastično opisal dogajanje. Se mi zdi, da če bi zadevo snemali, bi nam na Kanalu A pri smešni kameri lahko posvetili celo oddajo. Ampak res. Ljudje, ki jih je bilo v Tivoliju polno in od katerih jih je rolanje obvladala manj kot polovica, so se vsi zaustavili in nas občudovali. So si mislili, da gre za skrito kamero ali kaj. Ali pa da snemajo burlesko. Ne vem. Skendi je naprimer našel proti Urošu, Uroš proti Skendiju, odviti nista znala, bremzanja še nismo vzeli pa sta razširila roke in se ujela v strasten objem, da ju je kar nekajkrat obrnilo okoli osi, ljudje pa so spontano zaploskali ... Saj bi jaz tudi ploskal, a se nisem znal pobrati. Boris se je tresel še naprej in poskušal tistemu, mene je najbolj spominjalo na črnski brejkdens, kar je počel, dati pridih elegancie in sproščenosti, a so ga trdno stisnjene ustnice in švic na čelu izdajali. Grdin je zavil na rampo in poskušal v zraku izvesti 360-stopinjski obrat, po pločevini je zaropotalo, kot bi užgal tank. Golobi z magistrata pet kilometrov stran so se splašili. A ni obupal, petič mu je uspelo. Uroš je na rampo zapeljal po nesreči, a se ropot pločevine ni slišal, je preglasno vpil. Jaz vpiti niti nisem mogel, so mi padci na hrbet iztisnili vso sapo iz pljuč. Skendi je bil skuliran, se je prisilal na neko ograjo, kakor da obvlada, a noče, Boris je neumorno brejkal dalje, Luka pa se tudi smejeti več ni mogel. Zares mi je kmalu postalo jasno njegovo vztrajanje, da potrebujemo najprej nekaj uvajalnih ur. Lahko uganete, kateri idiot mu je odgovoril, da smo pač PXtremovci, da bomo šli kar na rampo?! Vožnja domov je minila v tistem stokanju. Ipak smo mi možaki, ki ne cvilimo. Če ni nujno treba ... Stavek dneva? Pripada seveda Urošu. »Pa #\$\$%&@! fantje, jaz sem vse pozabul, kar sem se prej naučil!« Njegove ustnice je zapustil kmalu potem, ko je z veliko brzino zdrvel proti travniku, se zvrnil in smo ga vprašali, zakaj ni zaviral ...

Boštjan Pucelj je v ekipo prišel povsem slučajno leto kasneje, ker Tomaž ni imel časa (si morete misliti!?) in ga je poslal kot zamenjavo. Mi smo mislili, da gre za slabo

šalo, a se je z leti izkazalo, da je naš Baco kar kul. Preveč stoka in benti nad slabimi idejami, a prvič, ko smo šli na pohod na Gorjance (do Gospodične na golaž), si še ni upal oglašati. Leta 2000 je bila prva reportaža z njim torej naporna pot v visokogorje: Odpeljemo se. Mimogrede poberemo še Brigito. Oblečena je v najlepšo trenirko. Tako, s tremi črtami. Vozim prvi, ker kao vem, kam moramo iti. Na križišču pred Gabrijem hočem naravnost, ko Baco začne vpiti, naj zavijem levo. Ker nikoli nisem povsem prepričan, ali se nisem spet zgubil, seveda sunkovito zavijem, da bi se skoraj prevrnili. Baco seveda ve, on je prosti plezalec, Gorjance ima v malem prstu. Karavana potegne za mano. Na levo. In vozimo in vozimo, ko se mi le nekaj zazdi, da ni prav. Izkaže se, da Baco le ni tako suveren. Eh, fotograf. Grdinov prijatelj. Vsi za mano imajo mobitele, pa nihče ni poklical, se niso hoteli dati v material piscu teh vrstic. Na, pa ste se vseeno dali. Obrnemo in pičimo proti Gabrju. Saj v bistvu ne moreš zgrešiti, samo po Portoroški ulici do konca pelješ. Zakaj Portoroška ulica, se vprašate? Jaz sem se tudi in Bacov odgovor me je še najbolj zadovoljil. Zato da tudi Gabračni lahko rečejo, da so še sprehajali po Portoroži ... Torej, pelješ do konca. In parkiraš. In pot pod noge v hudo, s snegom rahlo pobeljeno strmino ... V dolino gre teže. Ne vem, zakaj. So nas polni vampki vlekli proti materi zemlji?? Z Maksom in Brigito smo malce zaostali, ko zazvoni telefon. Skendijevo zgodovinsko vprašanje: »Šini, po kateri poti moramo?« Saj vsi veste, da je videofonija v lepi naši šele v povojih in se mi niti sanjalo ni, kje sploh so? A sem mu vseeno predlagal, naj pičijo desno in so pičili. Pozor! Mi trije smo že prišli do avtomobilov, ko spet zazvoni telefon: »Šini, tam so eni vojaki. A gremo prov?«

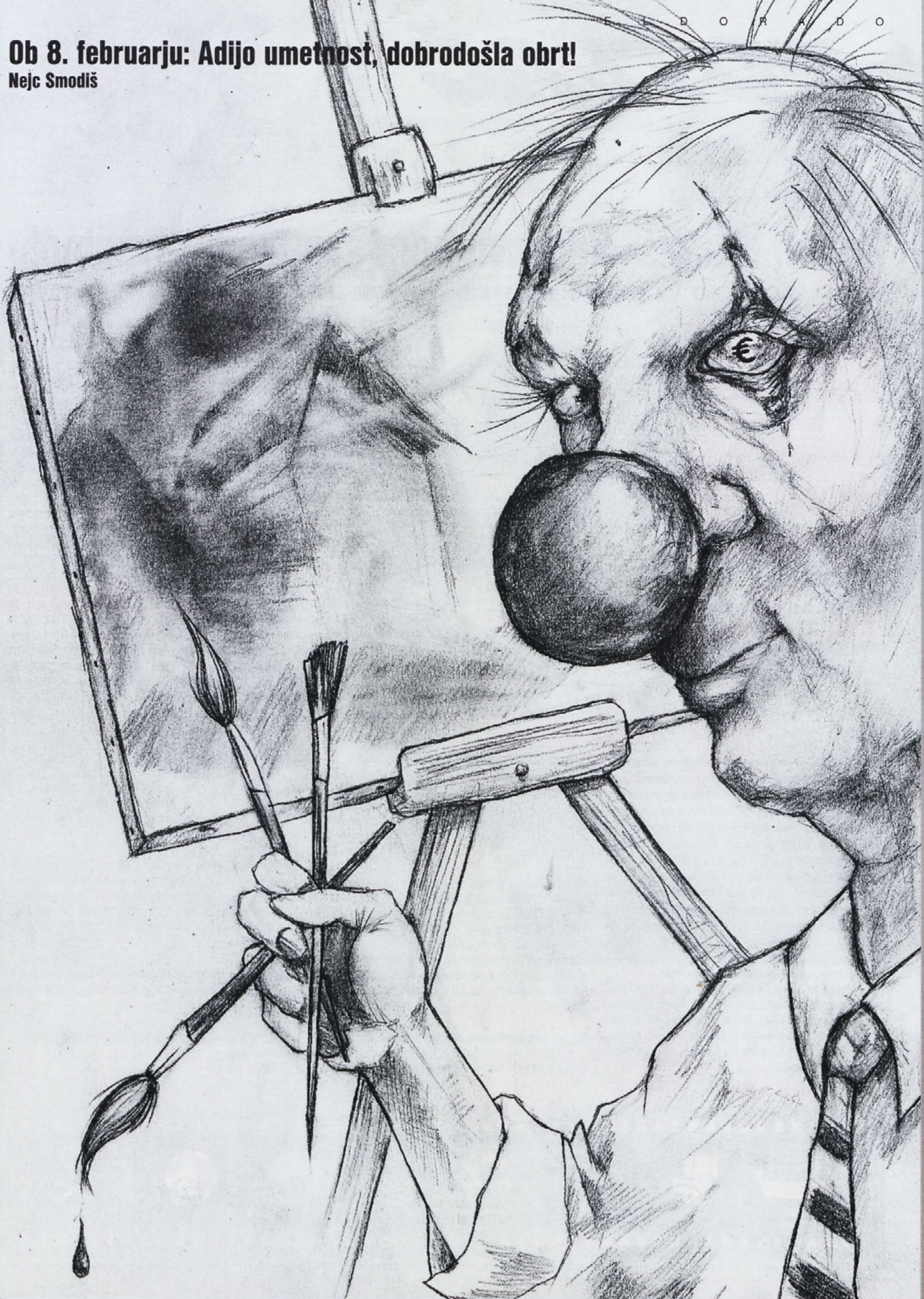
»Greste, greste, sam roke prej dvignite in vpijete, da prihajate in peace!« Začel sem trobiti, da bodo vsaj trobljo slišali, pa je niso. Slišal jo je samo Skendi, ampak prek mobitela. Debelo so zašli. Ko smo kasneje rekonstruirali dogodka, smo prišli do sledečih zaključkov: Marjanu se je zdelo, da zavijajo preveč na levo in je zadevo premaknil proti desnici, Baco, ki bi kakor moral vedeti, kje so in kam gredo, si je mislil, da je samo fotograf in da jim pač ne bo solil pameti, da se ne bom v članku norca iz njega delal, zdaj ko ni Grdina, Skendi je pa razmišljal le o tem, kako se mu hrana premetava po želodcu. Tinca mi je potem zaupno povedala, da so že delali spisek vse hrane, ki so jo imeli skupaj, če jih morebiti več dni ne bi našli, in da je njen soprog Marjan poskusil zatajiti 100 gramsko milko. Ampak da naj tega ne objavim. OK, ne bom.

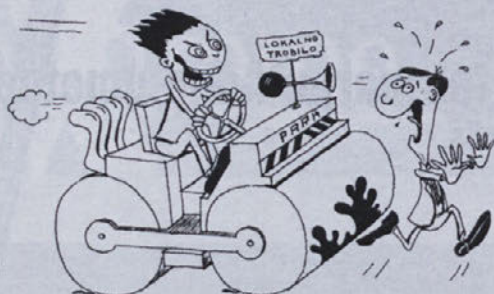
Zakaj se sentimentalno podajam v naše začetke? Je kdo umrl ali pa je koga od urednikov končno srečala pamet in je ukinil tole nepotrebno rubriko, ki jo pravkar berete? Ne, bog ne daj, le Baco in Tomasso sta imela prejšnji teden po 30 let in sta povabila na žur. Ob bazenu, jasno. In ker sta posebna, drugače ne bi bila že toliko časa prisotna v tej rubriki, sta žur organizirala v Klevevžu. Februarja. Mrzlo za popizdit, a za piti dovolj, kuhano vino se prileže na snegu, ko si v kopalkah, ogenj je pa bolj švoh. Vzdušje skoraj božično, saj je snežilo ko za stavo. Če bi kdor koli drug praznoval, bi rekel, da je šlo za smolo, ker sta praznovala onadva, bi skoraj stavil, da sta nekaj takšnega zanalašč načrtovala! Aja, jedli pa smo – NIKOLI ne uganete – halo alo pico! Res. Sta na stara leta postala komot in sta hrano kar naročila. Carsko!

ŠenamnogaletavamakličemŠini, fotografija Boštjan Pucelj

Ob 8. februarju: Adijo umetnost, dobrodošla obrt!

Nejc Smodiš

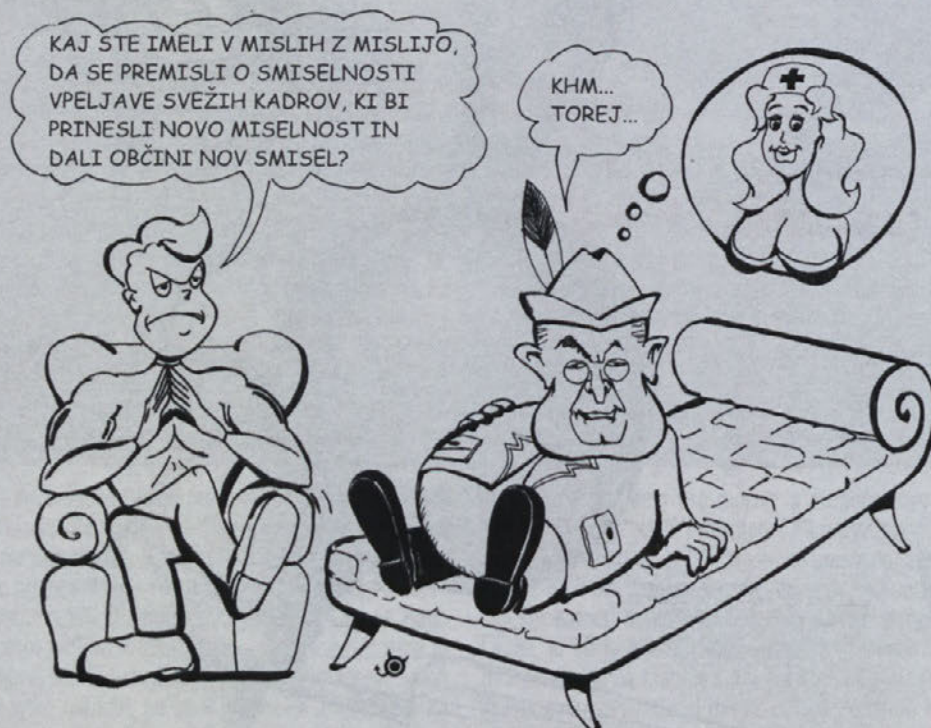

Ekskluzivno pozitivno

Župan Muha: »Odpravil bom svetovno revščino!«

HUD PADEC SVETOVNE BORZE – NA ANTARKTIKI POGNALA PALMA – PODŽUPAN R. KRIŽANI PREKINIL DOPUST IN ODŠEL NA BOLNIŠKO

Samo to?

No, seveda, ob tem bomo še zgradili tri vrtce, obnovili šest osnovnih in dve srednji šoli, zamenjali par direktorjev in postavili par novih, veste, čakalna lista je dolga, obnovili bomo tudi vse ceste in kolovoze, predvsem na podeželju, kjer bo marsikje treba zgraditi sodobne dvopasovnice, obnovili bomo vso komunalno infrastrukturo, oživili in obnovili mestno jedro, rešili problem Narodnega doma, zgradili tri podzemne garaže in šest nadzemnih, obnovili, preuredili in na novo zgradili nekaj ducat otroških igrišč, zgradili nove pešpoti in kolesarske steze, ugodno prodali Zarjo, zgradili univerzitetni center, odprli sedemnajst fakultet in enajst univerz, vrnili vse dolgove in začeli poslovati z dobičkom, zgradili 15 000 kilometrov avtocest in s tem dodobra povezali Trško goro z Gaberjem, večino občinskih stavb prenovili v skladu s sodobnimi ekološkimi standardi, oživili bomo novomeško gospodarstvo in še posebno Tovarno zdravil Crka, rešili zdravi del evropskega gospodarstva in odpravili svetovno revščino, če omenim samo nekatere projekte. In da ne pozabim, organizirali bomo še četrti teden cvička.

Župan Muha je velik človek z velikim srcem, ki vodi malo mesto. Gospodaren, preudaren, izkušen. V teh turobnih gospodarskih in finančnih časih vztrajno vleče svoj županski fičo. In vse kaže, da mu ga bo, morda, ob ugodnih vremenskih razmerah z božjo pomočjo in močjo pozitivnih misli le uspelo privleči na dno klanca. Le kako drugače si lahko tolmačimo njegovo najnovejšo izjavo, s katero nas je kot ničkolikokrat do sedaj v tem mandatu spet sezul iz naših ponošenih novinarskih čevljev: »Odpravil bom svetovno revščino!«

Župan Muha, kako ocenjujete svoj mandat?

No, če ga že moram oceniti, bi rekel, da smo delali zelo veliko in predvsem razmišljali pozitivno, ni pa nujno, da se to pozna takoj. Nekatere zadeve, pri katerih sem še vedno zelo dejaven in dnevno v stikih z nekaterimi ljudmi, bodo še prišle za nami. In upamo, da se bo vse srečno končalo.

Tudi mi. Kakšno oceno od 1 do 5 bi si dali?

Poglejte, zagotovo bi si dal 4,5. Vse tri tedne cvička smo izpeljali brezhibno. V mojem mandatu je cviček postal vino številka ena v Sloveniji. Res je, da nekateri projekti še potekajo, tudi kakšno ulico bomo še obnovili, ampak jasno je, da smo delali veliko in predvsem razmišljali pozitivno.

Nekateri, če lahko tako rečem, čudni posamezniki vam očitajo, da niste izpolnili obljub, ki ste jih dali?

Se strinjam, da so čudni. Ne zavedajo se, da sem dal veliko obljub. Tako veliko, da se še jaz ne spomnim vseh. Seveda dopuščam možnost, da je bila kakšna tudi nerealna. Vsekakor pa bom do konca mandata vse realne obljube izpolnil. Pričakovanja mojih kritikov pa so očitno v celoti nerealna in – kar mi je iskreno žal – ne razmišljajo pozitivno.

Kaj bo vaša prednostna naloga do konca mandata?

Gotovo to, da si zagotovim še en mandat. Na tem že veliko delamo in hkrati tudi veliko pozitivno razmišljamo.

In to vse v teh nekaj mesecih do konca mandata?

Tako je. Kot sem že rekel, delamo veliko, ne smemo pa podcenjevati tudi moči naših pozitivnih misli. Kar nam ne bo uspelo začeti v tem mandatu, bomo začeli v naslednjem, pod pogojem seveda, da bodo cilji realno zastavljeni. Nekateri zagotovo bodo.

Torej se strinjate z mnenjem, da Novo mesto potrebuje enega župana za vsaj dva mandata?

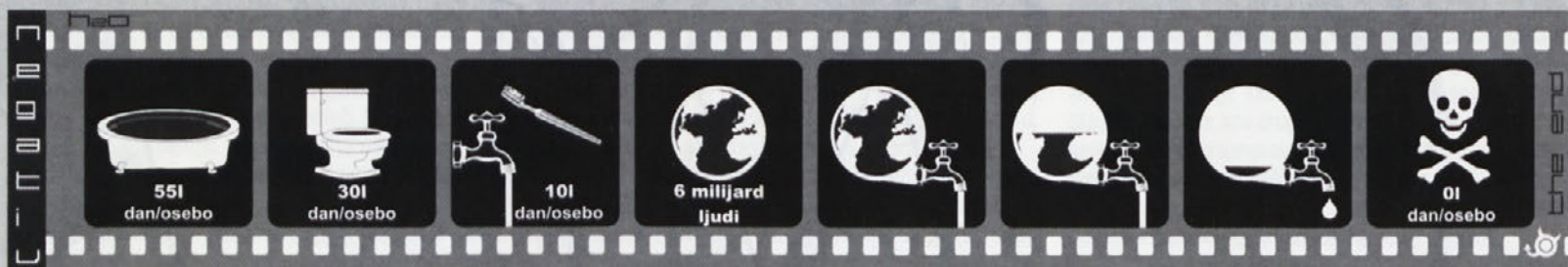
Vsaj dva mandata, v mojem primeru in pri načrtih, ki sem jih izpostavil, bi rekel, da bosta tudi dva mandata premalo. Dela je, kot vidite, veliko, čeprav razmišljamo pozitivno.

Kaj bi ob koncu intervjuja zaželeli bralkam in bralcem?

Mislite pozitivno in volite župana Muho, vse ostalo so nianse.

Gospod župan, lahko rečem le: naj bo moč pozitivnih misli z vami.

Tudi z vami.

ARHITEKTON d.o.o.
Brod 76, 8000 Novo mesto
tel.: 07 33 71 520
fax: 07 33 71 521
gsm: 041 671 338
projektiranje
inženiring

MARJAN ŠMALC s.p.
041/671-461, fax: 07/33-25-968
PROVA e-mail: marjan.smalc@siol.net
VARNOST PRI DELU - POŽARNA VARNOST

DARO BIRO
Rozalija Judež s.p.
Velika Cikava 12B
8000 Novo mesto
tel./fax: 07/33 72 930, mobilni: 031 293 661
delovni čas: od pon. do pet. od 8. do 15. ure
GSM: 041 643 133
e-mail: daro.biro@siol.net

ToMaS
PRODAJA IN SERVISIRANJE RAČUNALNIŠKE OPREME
PRODAJALNA LOČNA, Seidlova 48
Tel.: 07/30 20 190 • www.tomas.si

Avtohiša Berus
Podbevškova 1, Novo mesto
Servisno prodajni center
vozil Volkswagen in Audi
07 371 98 00

**Gradbeno projektiranje
in inženiring d.o.o. GPI**
Ljubljanska cesta 26, Novo mesto
tel.: 07 33 77 630, www.gpi.si

TILIA
Zavarovalnica Tilia, d.d.
Clanca skupine Snaile
www.zav-tilia.si
Zavarovalnica TILIA, d. d.
Seidlova cesta 5
8000 Novo mesto

VIDENTIC
ESTETIKA V ZOBNI TEHNIKI
VIDENTIC d.o.o. 041/ 572 497

AVTOŠOLA RIBA
Ulica stare pravde 15
Novi trg 11, Novo mesto
tel: 07/ 33 26 722
m-tel: 041 671 480

INFOTEHNA
Glavni trg 20, Novo mesto
tel.: 07 39 30 600

Branko Tratar s.p.
projektiranje,
posl. posredovanje, nadzor
Ul. talcev 2, Novo mesto
tel.: 07 33 80 900
PROJEKT biro

MONTAŽA IN POPRAVILLO VODOVODNIH INŠTALACIJ
Jernej Jakše s.p.
Bršljin 32, Novo mesto
gsm: 041 650 700

agencija servis
Novo mesto: Prešernov trg 6,
Trebneje: Baragov trg 1,
Črnomelj: Kolodvorska c. 35,
Brezplačna tel. št.: 080 22 16
www.mservis.si

www.park.si

Konvikt
REKLAMNA AGENCIJA

Lesbo mizarstvo lesbo.mizarstvo@volja.net
Jože Bogovič, s.p.
Izdelava masivnih postelj in posteljninih vložkov
tel: 07/33 46 586, gsm: 041 385 670, fax: 07/33 46 587

SOPHOS
SOPHOS ANTI-VIRUS
Pooblaščen distributer za Slovenijo
www.sophos.si

RENNER
WOOD COATINGS
AICO Novo mesto, d. o. o.

MASAŽNI SALON
Grabič David s.p.
Kandijska cesta 34, Novo mesto
T: 051 325 270 W: www.masazni-salon.si
PONUDBA DARILNIH BONOV!

ORIKS
VOĐENJE POSLOVNIH KNJIG ZA PODJETJA IN
SAMOSTOJNE PODJETNIKE TER POMOČ
OD USTANOVITVE DO REGISTRACIJE PODJETJA
Mira Lalič
Danila Bučarja 22 tel.: 07 / 33 73 380, 33 73 381
8000 Novo mesto fax: 07 / 33 73 382
GSM: 041 / 682 - 470
UPOŠTEVAMO KARTICO OBRTNIK OBRTNIKU!
Podružnica Žužemberk tel.: 07 / 36 91 960

RENAULT
TIMI d.o.o. Novo mesto
Smolenja vas 10 a, Novo mesto
Tel: 07/3374-200, fax: 3374-202
• POOBLAŠČENI SERVIS VOZIL RENAULT
• AVTOELEKTRIKA • VULKANIZERSTVO

fine cars d.o.o.
Prodaja vozil
Bajčeva 6, Novo mesto
Tel./fax: 07 33 80 860

hostel Situla

Siti,
naspani
in nasmeljani.

Hostel SITULA
Dilančeva ulica 1
8000 Novo mesto
T: + 386 7 394 20 00
M: + 386 51 607 869
situla@situla.si

srečajte zgodbe daljne preteklosti **www.situla.si**

JAZZINTY ABONMA

četrtek, 18. februar ob 20.00 @ Klub LokalPatriot
ROBERT JUKIČ QUINTET
feat. MILES GRIFFITH

četrtek, 18. marec ob 20.00 @ Klub LokalPatriot
COMBIMATE

sobota, 10. april ob 21.00 @ Klub LokalPatriot
JANI MODER 4TET

sobota, 24. april ob 21.00 @ Klub LokalPatriot
IGOR LUMPERT QUARTET

sobota, 15. maj ob 21.00 @ Klub LokalPatriot
MATJA DEDIĆ TRIO

sobota, 12. junij ob 21.00 @ Atrij KlubPatriot
FAKE ORCHESTRA

2010 VZHOD SREČA ZAHOD
SLOVENIJA - HRVAŠKA

JAZZINTY.COM

lokalPatriot LET

PARMA VARNOSTNI INŽENIRING
tel./fax: 07 33 44 220
mob: 041 649 277
PARMA Rudi IVANČIČ s.p.
Mala Cikava 17c, 8000 Novo mesto

Cvetličarna Cvetnik
Ljubljanska 27,
Podbevškova 4,
Novo mesto

ACER
Prostorsko načrtovanje, projektiranje
in varstvo okolja Novo mesto, d.o.o.

Lubcon d.o.o.
Adamičeva 26
Novo mesto
tel.: 07 33 80 760

NOUN 07 33
reklamna agencija 21 391

ARCHITECT LINEA
projektiranje, načrtovanje, oprema, design
Ljubljanska cesta 26, 8000 Novo mesto
tel 07 30 -79-811, 041 671-321

041 722 801

SOREX d.o.o.
Foersterjeva 10, 8000 Novo mesto
e-mail: info@sorex.si, www.sorex.si
Tel.: 07 33 79 010
Fax: 07 33 79 011
Samolepilne etikete • Foto papir

WWW.Luminus.SI

RSL PRODUCTION
www.rsl-production.com

Vse na enem mestu: izleti, potovanja,
sejmi, letovanja, zimovanja, letalske
vozovnice za posameznike in skupine!

KOMPAS NOVO MESTO d.o.o.
tel. 07/39 31 520

OŠ Dragotin Kette
Šegova 117, 8000 Novo mesto
T: 07 373 0850, F: 07 373 0860
Tajništvo-os.dk@guest.arnes.si

GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO d.d.
Gubčeva 15, 8000 Novo mesto
Telefon: h.c. 07/33 21 065

moba
Izdelava posteljnih vložkov Latoflex
Stopiče

LoGing ESTABLISHED 1993
NOVO MESTO - www.loging.si
INDUSTRIJSKI MONTAŽNI OBJEKTI

ZP MS
Rozmanova ulica 10, Novo mesto
Tel.: 07 33 71 470, 041 643 969
e-mail: dpm.mojca1@siol.net
www.drustvopm-mojca.si
Društvo prijateljev mladine
"Mojca" Novo mesto

UDARNI list

30 let ROLETARSTVO MEDLE d.o.o.
8000 Novo mesto • Podbevškova ulica 31 • tel.: 07/3 930 930
E-mail: roletarstvo.medle@siol.net
OKNA - VRATA - SENČILA

N.Si Nova Slovenija
Kršćanska ljudska stranka
Zaupamo v moč dobrega

YURENA 33 33
72 72
100 102
šola tujih jezikov
Glavni trg 11, Novo mesto

KODA KNJIGOVODSTVO
ORGANIZACIJA IN TRGOVINA d.o.o.
NOVO MESTO, ŠEGOVA 90, TEL.: 07/33 75 960,
FAX: 07/33 75 961, e-mail: koda@siol.net
VOĐENJE KNJIGOVODSTVA ZA PODJETJA IN
SAMOSTOJNE PODJETNIKE ZA DOMAČI IN TUJI TRG

Sporti d.o.o.
Košenice 83, Novo mesto
Cuček

3TAV Izbrane informacije d.o.o.

• Poslovni informacijski sistemi
(Windows okolje, SQL odjemalci/strežniki)
• Razvoj nove programske opreme po meri uporabnika
• Razvoj internet aplikacij in web gostovanje
Tel: 07 393 56 16 • www.3tav.si

KAMNOSEŠTVO
Marjan LUKŠIČ s.p.
Košenice 92, Novo mesto,
Tel./fax: 07 33 47 015, gsm: 041 720 102

DRAGAN ŠOBAR s.p.
Elektroinstalacije
Ragovska 2
8000 Novo mesto
Tel, fax : 07 / 334 12 93
Mob : 041 / 616 762

atmosferacaffe

stiA d.o.o. Novo mesto
info@stiA.si
tel.: 07 39 34 780 • fax: 07 39 34 789

MAJGEN Novo mesto
Tel.: 07 33 22 193, Fax: 07 33 70 601

Forex Commerce d.o.o.
Smrečnikova ulica 19
8000 Novo mesto

Visio d.o.o.
Metelkova 7b, Ljubljana

HRANILNICA LON
d.d., Kranj
PE Novo mesto
TEL.: 07 337 10 10

Slovenska demokratska stranka SDS
Mestni odbor
Novo mesto

REAL, d.o.o. Novo mesto
Kočevarjeva 2
8000 NOVO MESTO

LDS Mestni odbor Novo mesto

KNJIGOVEŠTVO
Kelbič Pavel, s.p.
Delavnica: Pod Trško goro 11, T: 07 3325 718
Doma: Mestne njive 6, T: 07 3325 926
GSM: 041 726 644

GOSPODIČNA
OKVIRJANJE SLIK
PRODAJNO RAZSTAVNA GALERIJA
UL. Trška 2, Novo mesto
Tel./fax: 07 36 21 126

harlem računalniški inženiring
Foersterjeva ulica 10
8000 Novo mesto
tel. 07 3382 900
http://www.harlem.si/

ZAPIS PLUS
Podjetje za poslovne storitve d.o.o.
- Vodenje poslovnih knjig
- Poslovne študije in načrti
- Podjetniško svetovanje
Tel. 07 33 70 150 • Fax. 07 33 70 151
e-mail: zapis@insert.si

EIKIRYU
Šola notranje moči
www.eikiryu.si

INTERRIER
Kik Interier d.o.o., Bršljin 18 a, 8000 Novo mesto, tel.: 07/33 21 028, 33 22 944, GSM: 041 612 505

Pleskarstvo Tomazin d.o.o.
Gorenja vas 9a
8220 Šmarješke Toplice
GSM: 041 619 625

SILVER
Novi trg 1, Novo mesto
BTC Ljubljanska 27, Novo mesto

boplast
PVC-ALU-LEŠ OKNA IN VRATA ZA VAŠ DOM
Hribo 57, 8000 Novo mesto / T: 07 3371 570, F: 07 3371 571

TRGOVINA VIVA SPECIALIZIRANA
TRGOVINA S PERILOM
(v trgovski hiši Bršljin)
tel.: 07/393-17-96

VZAJEMNA
Jaz zate, ti zame.

steklarnstvo Vidmar
Brod 11,
8000 Novo mesto
Tel.: 07 337 90 90

dacomm KERAMIKA

CEMENTNI IZDELKI BREZNIKAR
Stroža 13, 8232 Šentrupert
Tel: 07/34 34 590 Fax: 07/34 34 591
Mobilni: 041 427 652

MONDIAL TRAVEL
Glavni trg 14
Tel.: 07 33 72 740

BELBLED
Trgovina in servis z računalniško opremo
Tel: 07/30-99-400, http://www.belbled.si

ISER POOBlašČEN
IZPITNI CENTER
Računalniško izobraževanje,
svetovanje in inženiring

MALKOM
Ljubljanska 1, Novo mesto
tel.: 39 31 470

VRTEC CICIBAN NOVO MESTO
Ragovska ulica 18, 8000 Novo mesto

OŠ DRSKA
Slavka Gruma 63, Novo mesto
tel.: 07/39 35 860
fax: 07/39 35 876
e-mail: info@os-drska.si

RIC Novo mesto
Novi trg 5, Novo mesto
tel.: 07 39 34 550
www.ric-nm.si

Visoka šola za upravljanje in poslovanje
Dodiplomski in podiplomski
visokošolski programi
Na Loku 2, Novo mesto
tel.: 07 39 30 020

DOLENJSKI MUZEJ
Muzejska 7, Novo mesto
www.dd.muzej.com

ib Investbiro
Ulica Mirana Jarca 33, Novo mesto
07 332 81 97

Šolski center Novo mesto
Šegova 112
Novo mesto

OŠVNA ŠOLA BRUNICE
OŠ Brusnice
Velike Brusnice 101
Velike Brusnice

KNJIŽNICA
Rozmanova 26/28,
Novo mesto
tel.: 07 393 46 74

Osnovna šola CENTER
Seidlova cesta 7
8000 Novo mesto

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Novo mesto

KULTURNI CENTER JANEZA TRDINE
Novi trg 5, Novo mesto
www.kulturnicenter.com

Zarja d.d.
Stanovanjsko podjetje
Prešernov trg 5
Novo mesto

Osnovna šola GRM
Trdinova ul. 7,
8000 Novo mesto
Tel.: 07 39 35 900

Glasbena šola Marjana Kozine Novo mesto

Center biotehnike in turizma
Sevno 13
Novo mesto

GIMNAZIJA NOVO MESTO
Seidlova cesta 8
8000 Novo mesto

Dijaški dom Novo mesto
Šegova ulica 115
8000 Novo mesto

OŠ Šmarjeta
Šmarjeta 1, Šmarjeta
tel.: 07 38 44 180

GASILSKO REŠEVALNI CENTER NOVO MESTO
Seidlova cesta 29, 8000 Novo mesto

SREDNJA ŠOLA
ZA GOSTINSTVO IN TURIZEM
Ulica talcev 3
Tel.: 07 332 15 27

EKONOMSKA ŠOLA
Ulica talcev 3/a
07 39 33 264

Mestna občina Novo mesto
Seidlova 1, Novo mesto

SLS.
Slovenska ljudska stranka
Mestni odbor Novo mesto

MKO d.o.o. NOVO MESTO
KOVINSKE KONSTRUKCIJE
KOČEVARJEVA ULICA 1, 8000 NOVO MESTO
Telefon: (+386 7) 39 30 480, 39 30 490
Fax: (+386 7) 39 30 491, E-mail: mko@mko.si
http://www.mko.si/

Plesni center Dolenjske
Novi trg 7, Novo mesto
gsm: 041 754 911

Galerija Božidar Jakac
Grajska cesta 45, 8311 Kostanjevica na Krki
TEL.: 07/49 87 008, FAX: 07/49 87 335
Ogled razstav in stalnih zbirk:
vsak dan razen ponedeljka od 9. do 18. ure.
www.galerija-bj.si, e-pošta: info@galerija-bj.si

NOVI MEDIJ
Glavni trg 14
8000 Novo mesto
E: novi.medij@siol.net

PUB PRI VODNJAKU
Glavni trg 3, Novo mesto

triglav

HAROLOGI SALON
SAVO NARAVNO JE DOVOLJ DOBRO ZA VAŠE LASE
031 607 966 | MELANA MALJICA 9 | 8000 NOVO MESTO

ID - INTERIER DESIGN d.o.o.
ARHITEKTURA & DESIGN
GERMOVA 3, 8 000 NOVO MESTO
t: +386 (0)7 393 20 80
f: +386 (0)7 393 20 89
e: info@id-design.si
w: www.id-design.si

Frizerski salon Jure
Kandijska 19, Novo mesto

COM-LAN
Trženje in servis računalniške opreme
Ljubljanska 8, Novo mesto
tel.: 07 33 21 638

Nova KBM d.d.
Nova Kreditna banka Maribor
Podružnica Novo mesto, Novi trg 7, Novo mesto

Gostilna Bučar
Boženko Grah, s.p.
Šmihel 14, Novo mesto
Tel.: 07 33 75 325, gsm: 031 647 084

KAVKA PUB
DOBRA KAVA IN DOBRO VZDUŠJE.
Primož Polak s.p.
Ljubljanska cesta 26 (TC HEDERA)
8000 Novo mesto • tel: 07/33 28 041
DELOVNI ČAS
Ponedeljek - srede 7h 23h Petek in sobota 7h 03h
Četrtek 7h 01h Nedelja 16h 23h

NLB

BAKS
mednarodni transport, logistika,
inženiring in storitve Novo mesto d.o.o.
tel.: 07/33 70 700; fax: 07/33 70 701

TOTAL
d.o.o.
PIZZERIA TOTALKA
Kandijska cesta 60
Tel.: 07 302 01 00
TOTAL TOTALČEK

ZAVAROVALNICA MARIBOR
Zwittrava ulica 1, 8000 Novo mesto
tel: +386 7 332 53 30
fax: +386 7 332 53 31
e-mail: pe-novo-mesto@zav-mb.si

Dolenjski list
Več kot 100 let - dolenjski list.si

Šolski center Novo mesto
Višja strokovna šola
Šegova ulica 112, 8000 Novo mesto

PARK

III 895/2009/2010

201100151,5

COBISS

KNJILJNICA "M. JARCA"
Študijski oddelki

Študijsko leto 2010/11

Postani inženir/inženirka

VPIS V VIŠJEŠOLSKE ŠTUDIJSKE PROGRAME:

redni, izredni, študij na daljavo

▶ **STROJNIŠTVO**

▶ **ELEKTRONIKA**

▶ **VARSTVO OKOLJA IN KOMUNALA**

▶ **LOGISTIČNO INŽENIRSTVO**

▶ **INFORMATIKA**

▶ **LESARSTVO**

Študijska središča za študij na daljavo:

Ljubljana, Postojna, Idrija, Ajdovščina,
Zagorje, Kočevje, Murska Sobota

Informacije:

07/393 21 82

vss.nm@guest.arnes.si

www.ecnm.si